brå

Rapport 2025:5

Offer och gärningspersoner vid dödligt våld

Socioekonomisk situation, demografisk bakgrund och tidigare brottsbelastning

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet
Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till främst regeringen, rättsväsendets myndigheter och brottsförebyggande aktörer, men även allmänheten.

Publikationen finns som pdf på www.bra.se. På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till tillgangligt@bra.se

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Författare: Lisa Westfelt

urn:nbn:se:bra-1246
ISSN 1100-6676

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08–527 58 400, e-post registrator@bra.se, www.bra.se

Offer och gärningspersoner vid dödligt våld

Socioekonomisk situation, demografisk bakgrund och tidigare brottsbelastning

Rapport 2025:5

Förord

Kunskap om det dödliga våldet är viktig, inte minst mot bakgrund av den ökning av dödligt våld som skett sedan mitten av 2010-talet – en ökning som i första hand kan kopplas till dödligt skjutvapenvåld och kriminella miljöer.

Den här studien riktar fokus på aspekter som inte tidigare har klarlagts i den svenska forskningen om dödligt våld. Studien fokuserar brottsoffrens och gärningspersonernas socioekonomiska situation och demografiska bakgrund vid tiden för det dödliga våldet, samt deras tidigare brottsbelastning. Studien kartlägger likheter och skillnader mellan gärningspersoner och offer, mellan män och kvinnor, mellan olika åldersgrupper och mellan olika typer av dödligt våld. Med hjälp av officiell statistik och tidigare forskning görs också jämförelser med befolkningen i stort, och studien beskriver också förändringar över tid under perioden 2005–2021.

Studien har initierats av Brå och vänder sig till regering, riksdag, rättsväsendets myndigheter samt andra aktörer och myndigheter inom det brottsförebyggande fältet, liksom till andra med intresse för det dödliga våldets karaktär och utveckling.

Studien har genomförts av Lisa Westfelt, fil.dr och utredare på Brå. Olof Bäckman, professor vid Stockholms universitet, och Manne Gerell, docent vid Malmö universitet, har vetenskapligt granskat ett utkast till rapporten och lämnat värdefulla synpunkter. Det är dock Brå som i alla avseenden ansvarar för innehållet i rapporten.

Stockholm i mars 2025

Jonas Trolle
T.f. generaldirektör

David Shannon
Enhetschef

Innehållsförteckning

Sammanfattning

Brå har genomfört upprepade studier om det dödliga våldets omfattning, utveckling och karaktär i Sverige sedan 1990-talet. Den här studien riktar fokus på aspekter som ännu inte har klarlagts i den svenska forskningen: brottsoffrens och gärningspersonernas socioekonomiska situation och demografiska bakgrund vid tiden för det dödliga våldet, samt deras tidigare brottsbelastning. Studien kartlägger likheter och skillnader mellan gärningspersoner och offer, mellan män och kvinnor, mellan olika åldersgrupper och mellan olika typer av dödligt våld. Med hjälp av officiell statistik och tidigare forskning görs också jämförelser med befolkningen i stort. Studien beskriver också förändringar under perioden 2005–2021.

Tidigare forskning visar att risken att såväl lagföras som utsättas för brott skiljer sig mellan olika grupper i befolkningen utifrån kön, ålder, familjetyp, inrikes respektive utrikes bakgrund, samt mellan grupper med olika socioekonomiska förutsättningar. Personer från mer resurssvaga hushåll med låga inkomster och låg utbildningsnivå löper högre risk både att utsättas för brott och att registreras för brottslighet än personer från mer resursstarka hem. Forskning visar också att både den lagförda brottsligheten och utsattheten för brott har blivit mer koncentrerad till resurssvaga grupper under de senaste decennierna.

En motsatt utveckling kan ses när det gäller relationen mellan utrikes födda och personer födda i Sverige. Lagföringsfrekvensen har minskat bland personer med såväl svensk som utländsk bakgrund, men har minskat mer bland utrikesfödda personer. Däremot har överrisken att lagföras för brott ökat för inrikes födda med två utrikes födda föräldrar – vilket beror på att lagföringsfrekvensen inte minskat lika mycket i den här gruppen som bland övriga.

Studiepopulation, indikatorer, bortfall och viktning

Studien omfattar samtliga offer och gärningspersoner vid dödligt våld som ägt rum i Sverige under 2005–2021. Populationen har hämtats från Brås forskningsmaterial om dödligt våld och omfattar 1 521 brottsoffer och 1 175 gärningspersoner.

Flera mått används för att mäta brottsoffrens och gärningspersonernas socioekonomiska situation och demografiska bakgrund: utbildningsnivå,

förvärvsarbete, inkomster, levnadsnivå, boendeområde utifrån socioekonomisk status, hushållstyp och ensamstående med barn, inrikes och utrikes bakgrund, födelseregion samt vistelsetid i Sverige. För att beskriva brottsoffrens och gärningspersonernas tidigare registrerade brottslighet används uppgifter om tidigare lagföringar från Brås lagföringsregister.

Registeruppgifterna har bara kunnat inhämtas för de offer och gärningspersoner där forskningsmaterialet innehåller ett fullständigt personnummer. När det gäller gärningspersoner finns ett relativt stort och ökande bortfall under studieperioden som i första hand hänger samman med ökningen av antalet fall av dödligt våld i kriminell miljö, där omkring 70 procent av fallen var ouppklarade och saknade identifierade gärningspersoner. För att kompensera för bortfallet har ett viktningsförfarande använts för gärningspersonerna.[1]

Redovisningen av de socioekonomiska indikatorerna bygger på deklarerade inkomster och registrerade uppgifter. Det kan finnas individer som haft ekonomiska tillgångar eller resurser från kriminell verksamhet (exempelvis narkotika, bedrägerier eller bidragsbrott). Sådana ekonomiska resurser syns inte i de inkomster som redovisas här, och kan förväntas vara vanligare bland personer kopplade till vissa typer av dödligt våld, som personer inom kriminell miljö. Redovisningen kan därför till viss del överskatta storleken på skillnaderna i faktiska ekonomiska resurser mellan offren och gärningspersonerna och befolkningen som helhet. De registeruppgifter som redovisas i rapporten ger sannolikt en mindre tillförlitlig bild av den faktiska livssituationen rörande offer och gärningspersoner i den kriminella miljön än för övriga typer av dödligt våld.

Studien redovisar sammantagna resultat för alla offer och gärningspersoner vid dödligt våld, men även resultat uppdelade efter olika typer av dödligt våld, bland annat dödligt våld i kriminell miljö, dödligt våld i nära relation och övrigt dödligt våld inom familjen.

Utbildningsnivå

Jämfört med befolkningen som helhet var utbildningsnivån generellt lägre hos brottsoffren och gärningspersonerna vid dödligt våld. En väsentligt

[1] De viktade uppgifterna visar hur resultaten skulle ha sett ut om det fanns identifierade gärningspersoner även i de ouppklarade fallen, och dessa hade en liknande sociodemografisk och brottslig bakgrund som de identifierade gärningspersonerna.

större andel bland offren och gärningspersonerna hade högst grundskola, och en mindre andel hade en eftergymnasial utbildning, jämfört med befolkningen i stort.

Skillnaden i utbildningsnivå i relation till befolkningen ökade också under den studerade perioden. I befolkningen som helhet minskade andelen med högst grundskoleutbildning. Bland brottsoffren ökade den här andelen, och bland gärningspersonerna varierade den omkring samma nivå.

En bidragande orsak till de ökande skillnaderna i utbildningsnivå i relation till befolkningen är att åldersfördelningen bland offren och gärningspersonerna har förändrats. Det beror på ökningen av dödligt våld i kriminell miljö, där de inblandade personerna ofta är yngre än vid andra typer av dödligt våld. Men även uppdelat på olika åldersgrupper skiljer sig utvecklingen åt mellan personer inblandade i dödligt våld och befolkningen i stort. Det innebär att den ökade skillnaden i utbildningsnivå inte enbart är en effekt av den förändrade åldersfördelningen.

Kriminell miljö sticker ut som den typ av dödligt våld där utbildningsnivån var lägst bland brottsoffren – 60 procent hade högst grundskola, delvis som en följd av att det finns många yngre personer bland dessa offer. Även bland gärningspersonerna inom kriminell miljö hade en stor andel högst grundskola (55 procent). Bland offer och gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation samt övrigt dödligt våld inom familj tycks utbildningsnivån ha höjts något under den studerade perioden, med färre med högst grundskola och fler med eftergymnasial utbildning.

Sysselsättningsgrad och ekonomisk situation

Förvärvsarbete

Andelen förvärvsarbetande bland offren och gärningspersonerna var ungefär hälften så stor (33 respektive 29 procent) som i befolkningen som helhet (65 procent). Andelen förvärvsarbetande var högre bland kvinnliga brottsoffer jämfört både med manliga offer och med gärningspersoner oavsett kön. Det speglar att kvinnor och män faller offer för dödligt våld i olika kontexter. Andelen förvärvsarbetande var av naturliga skäl lägre bland de yngsta och de äldsta. Men sett i relation till befolkningen var sysselsättningsgraden i alla åldersgrupper lägre än i befolkningen som helhet bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna, undantaget personer i åldern 70–74 år.

Sett över tid har skillnaden i hur stor andel som var förvärvsarbetande ökat mellan brottsoffren och befolkningen som helhet. Det gäller däremot inte gärningspersonerna. Under 2005–2021 ökade andelen förvärvsarbetande något i befolkningen som helhet, från 64 till 67 procent, och bland gärningspersonerna från omkring 25 till drygt 30 procent. Bland brottsoffren minskade i stället andelen förvärvsarbetande, från omkring 35 till omkring 30 procent.

Andelen förvärvsarbetande var låg bland både offer och gärningspersoner vid dödligt våld i kriminell miljö (20 respektive 24 procent), där det också finns en stor andel unga personer bland både offren och gärningspersonerna. Sysselsättningsgraden var däremot högre bland både offer och gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation (49 respektive 41 procent förvärvsarbetande).

Inkomststruktur

Jämfört med befolkningen i stort var de genomsnittliga inkomsterna lägre bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna. Bland brottsoffren uppgick den genomsnittliga inkomsten per hushållsmedlem till 66 procent av befolkningens genomsnittliga inkomster, och bland gärningspersonerna till 58 procent. Bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna hade kvinnor i genomsnitt högre inkomster än män.

Det finns en tydlig koncentration av både offer och gärningspersoner vid dödligt våld till den del av befolkningen som har de allra lägsta inkomsterna: 45 procent av offren och 51 procent av gärningspersonerna hade en inkomst som motsvarade den tiondel av befolkningen med lägst inkomster. Andelen var dock väsentligt lägre bland kvinnliga brottsoffer (30 procent) jämfört med både manliga brottsoffer och gärningspersoner oavsett kön.

Skillnaden i inkomster i relation till befolkningen har också ökat under den studerade perioden. Brottsoffrens genomsnittliga inkomst minskade från omkring 70 procent till drygt hälften av befolkningens genomsnittliga inkomster, och gärningspersonernas minskade från omkring 60 till omkring 50 procent. Andelen som tillhörde befolkningens lägsta inkomstdecil ökade också bland både offer och gärningspersoner.

Den genomsnittliga disponibla inkomsten var relativt lika för gärningspersonerna mellan de olika typerna av dödligt våld. Undantag är gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation, som i genomsnitt hade en

högre disponibel inkomst. Bland brottsoffren varierade de genomsnittliga inkomsterna mer mellan olika typer av dödligt våld. Lägst genomsnittlig disponibel inkomst hade offren för dödligt våld vid konflikter i kriminell miljö.

Andelen som tillhörde den lägsta inkomstdecilen i befolkningen var störst när det gäller dödligt våld i kriminell miljö: 62 procent av offren och 59 procent av gärningspersonerna. Andelen var väsentligt lägre bland offer och gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation (33 respektive 40 procent) och bland offer för övrigt dödligt våld inom familj (30 procent).

Ej skälig levnadsnivå

Bland brottsoffren och gärningspersonerna var det omkring en femtedel (19 respektive 23 procent) som hade en disponibel inkomst per hushållsmedlem som låg under gränsen för en skälig levnadsnivå, och där hushållets samlade inkomster därmed inte räckte för att betala familjens nödvändiga baskonsumtion. Andelen i befolkningen med låg inkomststandard, vilket är ett snarlikt mått, var under samma period väsentligt lägre – i genomsnitt 6 procent respektive år 2011–2020.

Bland brottsoffren levde en betydligt mindre andel av kvinnorna än männen under gränsen för en skälig levnadsnivå: 10 procent av kvinnorna och 23 procent av männen.

Sett till utvecklingen över tid har skillnaden i relation till befolkningen ökat. Andelen med låg inkomststandard minskade något i befolkningen som helhet under perioden 2012–2021, från 7 till 5 procent. Bland brottsoffren ökade i stället andelen som tillhörde ett hushåll med ej skälig levnadsnivå, från omkring 15 till drygt 20 procent. Bland gärningspersonerna ökade andelen något under perioden 2012–2017, för att därefter minska igen till omkring samma nivå som i periodens början.

Bland brottsoffren var andelen som hade en ej skälig levnadsnivå större bland offer för dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö än bland offer för dödligt våld i nära relation och övrigt dödligt våld inom familj. Bland gärningspersonerna var andelen däremot störst vid övrigt dödligt våld inom familj (33 procent) och lägst bland gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation (13 procent).

Boendeområde och hushållstyp

Boendeområde utifrån socioekonomisk status

Det var en väsentligt större andel av brottsoffren och gärningspersonerna vid dödligt våld än i befolkningen som helhet som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar. Bland offren och gärningspersonerna var andelen som bodde i områden med stora socioekonomiska utmaningar tre gånger så stor (16 respektive 15 procent) som i befolkningen som helhet (5 procent).

Sett över perioden 2012–2021 har det inte skett så stora förändringar i hur stor andel av befolkningen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar. Bland gärningspersonerna ökade däremot andelen som bodde i sådana områden från omkring 20 till 30 procent. Bland brottsoffren låg andelen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar högre i mitten av perioden (2015–2018), men på ungefär samma nivå i periodens början och slut. Det gäller dock inte offer för dödligt våld i nära relation, där andelen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar ökat.

I befolkningen som helhet var andelen som bodde i olika områdestyper likartad bland kvinnor och män. För offren och gärningspersonerna gäller däremot att en större andel av männen än av kvinnorna bodde i områden med socioekonomiska utmaningar. Yngre brottsoffer och gärningspersoner bodde i högre grad i områden med socioekonomiska utmaningar än de äldre. Bland både offer och gärningspersoner var andelen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar störst vid dödligt våld i kriminell miljö, 46 procent i båda grupperna.

Hushållstyp och ensamstående med barn

Brottsoffren och gärningspersonerna bodde i ensamhushåll i högre grad än befolkningen som helhet (med eller utan barn). När det gäller ensamstående hushåll med barn var det nästan dubbelt så stor andel bland brottsoffren och gärningspersonerna som tillhörde ett sådant hushåll (12 respektive 13 procent) jämfört med befolkningen som helhet (7 procent). Även här har skillnaden mellan befolkningen som helhet och såväl offer som gärningspersoner vid dödligt våld ökat över tid. Andelen bland offren och gärningspersonerna som tillhörde ett ensamstående hushåll med barn var särskilt stor vid dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö (19 respektive 22 procent) och vid övrigt dödligt våld inom familj (15 respektive 20 procent).

Inrikes och utrikes bakgrund

Det var mer än dubbelt så stor andel bland brottsoffren och gärningspersonerna som hade utländsk bakgrund (49 respektive 43 procent) som i befolkningen som helhet (21 procent). Bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna var det en större andel av männen (53 respektive 44 procent) än av kvinnor (38 respektive 30 procent) som hade utländsk bakgrund. Överrepresentationen av personer med utländsk bakgrund var större bland brottsoffren än bland gärningspersonerna.

Personer med utländsk bakgrund var överrepresenterade i alla åldersgrupper. Överrepresentationen var dock större bland yngre än bland äldre personer, vilket gäller för både offer och gärningspersoner. När det gäller offren för dödligt våld var överrepresentationen särskilt stor för inrikes födda med två utrikesfödda föräldrar i åldersgrupperna 20–24 år och 25–29 år. Bland dessa var det 173 respektive 116 offer för dödligt våld per 100 000 i befolkningen, jämfört med 16 brottsoffer per 100 000 bland inrikes födda med två inrikes födda föräldrar.

Andelen med utländsk bakgrund var störst vid dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö: 80 procent bland brottsoffren och 64 procent bland gärningspersonerna.

Sett över tid har överrepresentationen av personer med utländsk bakgrund ökat bland offren. När man delar upp personerna i olika åldersgrupper framgår att det i första hand gäller yngre brottsoffer. Den ökade överrepresentationen av unga med utländsk bakgrund bland offren för dödligt våld hänger delvis samman med ökningen av skjutvapenvåldet i kriminella miljöer, där unga män ofta faller offer. Men andelen med utländsk bakgrund har ökat även bland offren inom övriga typer av dödligt våld, vilket innebär att utvecklingen inte enbart kan tillskrivas ökningen av antalet fall i kriminell miljö.

Bilden för gärningspersonerna är inte lika entydig. Överrepresentationen ökade i slutet av perioden i vissa åldersgrupper även bland gärningspersonerna, men samtidigt var överrepresentationen ungefär densamma i början av den studerade perioden i samma åldersgrupper. Bland gärningspersonerna syns en ökning av andelen med utländsk bakgrund endast inom kriminell miljö, men inte för övriga typer av dödligt våld.

Födelseregion

Antalet som fallit offer för dödligt våld per 100 000 i befolkningen var störst bland personer födda i Afrika, och därefter bland personer födda i Asien. Bland 16–19-åringar födda i Afrika var exempelvis antalet offer för dödligt våld 161 per 100 000 i befolkningen, medan antalet var 78 per 100 000 bland 16–19-åringar födda i Asien. Det kan jämföras med 15 per 100 000 bland 16–19-åringar som var födda i Sverige.

Ser man till antalet gärningspersoner per 100 000 i befolkningen syns ett liknande mönster. Personer födda i Afrika var mest överrepresenterade i alla åldersgrupper. Störst var antalet gärningspersoner per 100 000 bland 20–24-åringar födda i Afrika (175 per 100 000). Det var dock i de flesta åldersgrupper ett större antal gärningspersoner per 100 000 bland personer födda i Övriga Europa (en kategori som här även inkluderar Sydamerika, Nordamerika och Oceanien) än bland personer födda i Asien, vilket skiljer sig från mönstret när det gäller offer för dödligt våld.

Vistelsetid

De utrikesfödda brottsoffren och gärningspersonerna hade ofta vistats länge i Sverige innan den dödliga våldshändelsen. Det är möjligen ett väntat resultat, eftersom studien omfattar de brottsoffer och gärningspersoner som hade ett personnummer och därmed var folkbokförda i landet vid tiden för det dödliga våldet. Brottsoffren och gärningspersonerna hade i genomsnitt vistats i landet i 16 respektive 15 år före det dödliga våldet.

Det var dock stor skillnad i vistelsetid mellan olika individer. Bland brottsoffren varierade vistelsetiden mellan som kortats ungefär 3 veckor och som längst över 60 år, och bland gärningspersonerna mellan mindre än två veckor som kortast, och knappt 70 år som längst.

Tidigare lagförd brottslighet

Totalt 24 procent av brottsoffren och 28 procent av gärningspersonerna hade lagförts för brott under året innan det dödliga våldet. Det var en över 20 gånger större andel än i befolkningen som helhet, där i genomsnitt 1,2 procent av befolkningen i åldern 15 år och äldre hade lagförts för brott respektive år 2004–2020. Sett över tid har skillnaden i lagföringsfrekvens mellan befolkningen som helhet och offer och gärningspersoner vid dödligt våld ökat. Andelen lagförda var väsentligt högre bland män än bland kvinnor, såväl bland brottsoffren och gärningspersonerna som i befolkningen som helhet. Bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna

var andelen tidigare lagförda störst vid dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö.

Narkotikabrott var den brottskategori som störst andel var tidigare lagförda för. Därefter följer för såväl brottsoffren som gärningspersonerna olika trafikrelaterade brott, stöld, rån och tillgreppsbrott, brott mot vapen- eller knivlagen och olika typer av våldsbrott (brott mot liv och hälsa).

Andelen som lagförts för narkotikabrott har ökat bland både brottsoffren och gärningspersonerna under åren 2005–2021. Det här följer en mer allmän utveckling där antalet lagföringsbeslut totalt sett ökat när det gäller narkotikabrott – en ökning som i första hand förklaras av polisens prioriteringar och rättsväsendets arbete snarare än av förändringar i den faktiska brottsligheten. Bland brottsoffren har även andelen som lagförts för minst ett brott mot vapen- eller knivlagen fördubblats, åtminstone sett i relation till åren 2005–2009, och en ökad andel lagförda för brott mot vapen- eller knivlagen syns också för gärningspersonerna i slutet av perioden.

Övergripande slutsatser

Utifrån rapportens samlade resultat kan några övergripande slutsatser dras.

Stora skillnader mot befolkningen som helhet och ökande skillnader över tid

En första övergripande slutsats är att offren och gärningspersonerna faller ut väsentligt sämre på de flesta studerade indikatorerna än befolkningen som helhet. För många av de studerade indikatorerna syns också ökade skillnader över tid i relation till befolkningen i stort för såväl brottsoffren som gärningspersonerna. I relation till befolkningen var både brottsoffren och gärningspersonerna socioekonomiskt resurssvagare och mer brottsbelastade grupper 2021 än 2005. Det beror dels på att situationen i befolkningen har förbättrats på flera av indikatorerna, men också på att det syns en försämring i de socioekonomiska utfallen över tid bland offren och gärningspersonerna.

Ökningen av fall i kriminell miljö har betydelse för utvecklingen, men förändring även inom andra typer av dödligt våld

Förskjutningen i sammansättningen av offer och gärningspersoner vid dödligt våld över tid mot ett allt större antal och andel i kriminell miljö påverkar de flesta resultaten över tid. Offer och gärningspersoner i den här

miljön faller på de flesta indikatorer ut sämre än offer och gärningspersoner vid andra typer av dödligt våld. Samtidigt syns försämringar över tid för flera av indikatorerna även inom andra typer av dödligt våld. Ökningen av fall i kriminell miljö står därmed inte ensamt för de försämringar över tid som kan ses på gruppnivå, varken för brottsoffren eller gärningspersonerna.

Generellt likartade utfall för offer och gärningspersoner, men skillnader mellan olika typer av dödligt våld

Brottsoffren och gärningspersonerna liknar ofta varandra i de socioekonomiska utfallen inom de typer av dödligt våld där det är rimligt att anta att offer och gärningspersoner befinner sig inom samma hushåll eller sociala kontext, som vid dödligt våld i nära relation eller i kriminell miljö. Större skillnader är det mellan utfallen inom de typer av dödligt våld där man kan anta att offer och gärningspersoner i högre grad befinner sig i olika sociala kontexter, som exempelvis vid en del fall av övrigt dödligt våld inom familj, som inkluderar dödligt våld mellan vuxna familjemedlemmar som inte delar hushåll och därmed inte behöver dela socioekonomisk situation. Resultaten visar också att det är mindre skillnader i utfallen mellan olika typer av dödligt våld bland gärningspersonerna, och större skillnader mellan olika typer av dödligt våld bland brottsoffren.

Gärningspersonerna faller generellt ut något sämre än brottsoffren, med vissa undantag

Gärningspersonerna faller som grupp generellt ut något sämre än brottsoffren. Det mönstret kvarstår även när man bryter ner resultaten på olika typer av dödligt våld, med undantag för dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö. Inom den här typen av dödligt våld föll brottsoffren ibland sämre ut än gärningspersonerna.

Olika kontext bland kvinnor och män har betydelse

Rapportens resultat visar att kvinnor i genomsnitt hade en bättre socioekonomisk situation än män, framför allt när det gäller brottsoffren. Det här hänger samman med att kvinnor och män både faller offer för och begår dödligt våld i olika kontexter. Mer än 70 procent av de kvinnliga offren hade dödats i en nära relation eller av en annan familjemedlem, medan 70 procent av alla manliga offer dödats antingen i samband med en konflikt i kriminell miljö eller i samband med andra bråk och dispyter utanför familjen.

Utländsk bakgrund: olika utveckling av överrepresentationen för offer och gärningspersoner

En huvudslutsats är att andelen med utländsk bakgrund är större bland såväl offer som gärningspersoner än i befolkningen som helhet. Utifrån den överrepresentation av personer med utländsk bakgrund som finns mer generellt, både vad gäller registrerad brottslighet och utsatthet för brott, är det inte något oväntat resultat. Rapporten visar dock även att överrepresentationen av personer med utländsk bakgrund var större bland offren för dödligt våld än bland gärningspersonerna. Överrepresentationen av personer med utländsk bakgrund har också tydligt ökat bland yngre brottsoffer, medan bilden av överrepresentationens utveckling inte är lika entydig för gärningspersonerna.

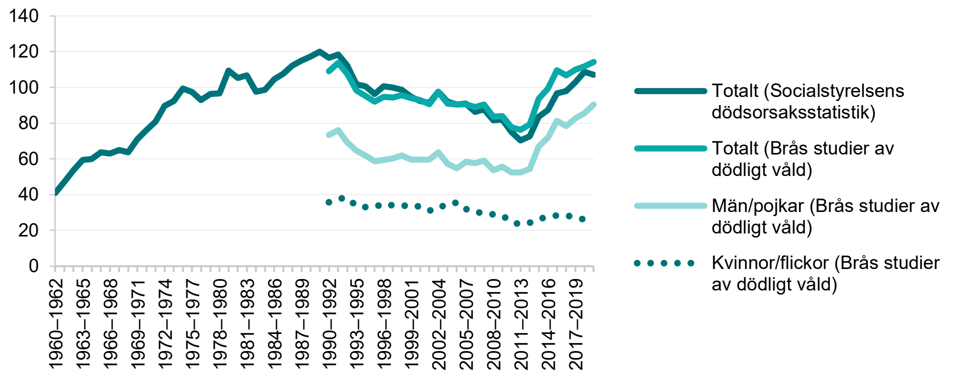
Inledning

Dödligt våld är en ovanlig typ av brott, men en av de mest allvarliga. Kunskap om det dödliga våldet är viktig, inte minst mot bakgrund av den ökning av dödligt våld som skett sedan mitten av 2010-talet – en ökning som i första hand kan kopplas till dödligt skjutvapenvåld och kriminella miljöer.

Brå har genomfört upprepade studier om det dödliga våldets omfattning, utveckling och karaktär i Sverige sedan 1990-talet (se Brå 2011, Brå 2015, Brå 2019, Brå 2024). Årligen publiceras också statistik över konstaterade fall av dödligt våld (till exempel Brå 2024d). Parallellt har Brå också genomfört fördjupningsstudier, bland annat om dödligt våld i kriminella miljöer (Brå 2020, Brå 2023, Brå 2024b), dödligt våld och psykisk ohälsa (Brå 2020b) och dödligt våld i nära relationer (Brå 2001, Brå 2007). Internationella jämförelser har också gjorts av det dödliga skjutvapenvåldet (Brå 2021).

Under 2020-talet har i genomsnitt knappt 120 personer årligen fallit offer för dödligt våld i Sverige. Sett i ett längre perspektiv ökade antalet fall från början av 1960-talet fram till omkring 1990. Därefter minskade antalet fall under en längre period, för att sedan öka igen under det senaste decenniet (se figur 1).

Figur 1. Antalet offer för dödligt våld 1960–2021, utifrån Socialstyrelsens dödsorsaksstatistik (1960–2021) och utifrån Brås studier av dödligt våld (1990–2021). Totalt, män och kvinnor. Glidande treårsmedelvärden. Källa: Brå (2024).

De senaste årens ökning kan främst kopplas till det dödliga skjutvapenvåldet, som typiskt sett riktas mot unga män i socialt utsatta områden, och har tydliga kopplingar till kriminella miljöer och narkotikamarknader. Även dödligt våld i samband med olika typer av bråk och dispyter utanför den kriminella miljön ökade under några år från 2013 och framåt, men har sedan mitten av 2010-talet legat på en relativt stabil nivå. Andra typer av dödligt våld, som dödligt partnervåld och övrigt dödligt våld inom familjen, samt mindre vanliga typer av dödligt våld, som dödligt våld med sexuella motiv, rånmord och dödligt våld av en psykiskt sjuk gärningsperson (utan andra motiv), har antingen minskat något eller varken ökat eller minskat efter 2005.[2]

Den här studien riktar fokus på aspekter som ännu inte har klarlagts i den svenska forskningen om dödligt våld, nämligen brottsoffrens och gärningspersonernas socioekonomiska situation och demografiska bakgrund vid tiden för det dödliga våldet, samt deras tidigare brottsbelastning.

Kunskap om livssituationen vid tiden för det dödliga våldet bland såväl gärningspersoner som offer för dödligt våld, är viktig för att kunna rikta samhällets resurser för att förebygga såväl brotten som brottens konsekvenser för de efterlevande, för närsamhället runt såväl offer som gärningspersoner, liksom för samhället i stort.

Syfte och frågor

Studiens syfte är att beskriva socioekonomisk situation, demografisk bakgrund samt tidigare brottsbelastning bland offer och gärningspersoner vid dödligt våld i Sverige. Studien kartlägger likheter och skillnader mellan gärningspersoner och offer, mellan män och kvinnor, mellan olika åldersgrupper och mellan olika typer av dödligt våld. Med hjälp av officiell statistik och tidigare forskning görs också jämförelser med befolkningen i stort, och studien beskriver också förändringar över tid under perioden 2005–2021.

Studien utgår från följande frågeställningar:

[2] Se Brå (2024) och (2024d), Khoshnood m.fl. (2023), Magnusson (2023), Gerell m.fl. (2021), Brå (2020), Caman m.fl. (2017).

- Hur fördelar sig utbildningsnivå, förvärvsarbete, boendeområde, hushållstyp, inrikes respektive utrikes bakgrund samt tidigare brottsbelastning bland offer och gärningspersoner vid dödligt våld?
- Finns det skillnader i dessa faktorer mellan offer och gärningspersoner? Skiljer det sig mellan män och kvinnor och olika åldersgrupper?
- Jämfört med befolkningen i stort, hur skiljer sig dessa faktorer åt för offren respektive gärningspersonerna vid dödligt våld?
- Finns det skillnader i dessa faktorer beroende på typ av dödligt våld (i nära relation, inom kriminell miljö, inom familjen etc.)?
- Har det skett förändringar under perioden 2005–2021, och i så fall vilka?

Bakgrund

Skillnader mellan olika socioekonomiska grupper i såväl utsatthet för brott som delaktighet i brott

Tidigare forskning pekar samstämmigt på att risken att såväl lagföras som utsättas för brott skiljer sig mellan olika grupper i befolkningen utifrån kön, ålder, familjetyp, civilstånd, inrikes och utrikes bakgrund, liksom mellan grupper med olika socioekonomiska förutsättningar. Personer från mer resurssvaga hushåll med låga inkomster och låg utbildningsnivå har högre risk, både att utsättas för brott och att registreras för brottslighet, än personer från mer resursstarka hem. En rad mer marginaliserade grupper i samhället är särskilt utsatta för våld, till exempel hemlösa, missbrukare, personer som säljer sex, personer med omfattande kriminell belastning, fängelsedömda och häktade. Även risken för återfall och upprepad brottslighet är större bland personer från familjer med låga inkomster än bland dem från familjer med höga inkomster. Forskning visar också att personer som begår brott oftare utsätts för brott än andra. Både brottsutsatthet och delaktighet i brott hänger därmed samman med andra välfärdsproblem och skillnader i levnadsförhållanden.[3]

---

[3] Se Brå (2023b), Beckley m.fl. (2022), Bäckman m.fl. (2021), Bäckman m.fl. (2020), SCB (2018), Bäckman m.fl. (2014), Nilsson och Estrada (2009), Estrada och Nilsson (2007), Estrada och Nilsson (2006), Nilsson och

Tidigare forskning visar också att personer med utländsk bakgrund är överrepresenterade både bland de som misstänks och lagförs för brott och bland de som utsätts för brott.[4] När man kontrollerar för ålder och socioekonomisk status, minskar dock överrepresentationen för personer med utländsk bakgrund, både för lagförd brottslighet och misstankar om brott (Brå 2021b, Bäckman m.fl. 2021). Det beror på att personer med utländsk bakgrund oftare tillhör resurssvaga grupper än personer med svensk bakgrund. Ser man endast till personer i den lägsta inkomstgruppen, finns inte någon överrepresentation i lagförd brottslighet bland utlandsfödda män, och till och med en underrepresentation bland utlandsfödda kvinnor sedan 2010-talet (Bäckman m.fl. 2021).

Studier som fokuserar på brottslighetens geografiska fördelning visar också tydliga samband mellan olika områdens brottsnivåer och områdenas socioekonomiska status, både när det gäller delaktighet i brott och utsatthet för brott. Personer som bor i socialt utsatta områden och områden med socioekonomiska utmaningar löper högre risk att utsättas för brott, och områdena har ofta högre nivåer av både vålds- och egendomsbrott än mer välbärgade områden.[5]

Sambandet mellan registrerad brottslighet och socioekonomisk bakgrund är dock i de flesta studier relativt svagt, och sambanden mellan brottslighet och andra riskfaktorer som kan kopplas till individen, familjen och skolan är oftast starkare än sambandet mellan brott och individens socioekonomiska bakgrund. Forskning som baseras på självrapportstudier visar också en mer splittrad bild (Brå 2023b). Men även om sambandet är svagt på en generell nivå, visar forskningen på stora skillnader i risken att lagföras för brott mellan grupperna med de sämsta och de bästa socioekonomiska förutsättningarna (Brå 2023b, Bäckman m.fl. 2020).

Generellt påverkas den registrerade brottsligheten bland annat av anmälningsbenägenheten, rättssystemets prioriteringar och resurser, uppklaring, definitioner av brott och diskriminering i rättssystemet, där fokus riktas mot vissa grupper i högre grad än andra. Skillnader i registrerad brottslighet mellan olika grupper i befolkningen behöver

---

Estrada (2006), Nilsson och Estrada (2005), Carlstedt (2004), Lindgren, Pettersson och Hägglund (2004), Litzén (2004), Nilsson och Estrada (2003), Nilsson (2002), Estrada och Nilsson (2001).

[4] Se Brå (2024c), Brå (2021b), Bäckman m.fl. (2021), Bäckman m.fl. (2020), Hällsten m.fl. (2013), se även Brå (1996) och (2005).

[5] Se Brå (2023b), Grönqvist m.fl. (2023), Delmos (2021), Gerell m.fl. (2020), Brå (2018), Estrada och Nilsson (2007), Estrada och Nilsson (2006).

därmed inte på ett självklart sätt spegla skillnader i den faktiska brottsligheten. Detta problem kan antas vara mindre vid dödligt våld, åtminstone när det gäller brottsoffren, eftersom de allra flesta fall upptäcks. Bland gärningspersonerna finns emellertid ett större bortfall, eftersom man inte identifierar någon gärningsperson vid alla fall av dödligt våld. När det gäller kartläggning av tidigare registrerad brottslighet bland såväl brottsoffer som gärningspersoner, kan också aspekter som anmälningsbenägenhet, uppklaringsgrad, prioriteringar inom rättsväsendet och diskriminering inom rättssystemet ha betydelse för de skillnader som kan ses mellan olika grupper.

Ökande skillnader mellan socioekonomiska grupper över tid, men minskande mellan utrikes och inrikes födda

Tidigare forskning har också visat att det under de senaste decennierna skett en utveckling mot ökade skillnader mellan olika socioekonomiska grupper, både vad gäller lagföringsrisken och utsattheten för brott. Den sjunkande trend i lagförd brottslighet som funnits i Sverige och många andra västländer sedan 1990-talet, har gällt resursstarka grupper i högre grad än resurssvaga. Överrisken att lagföras för brott har därmed över tid blivit större för individer som tillhör låginkomstgrupper, och den registrerade lagförda brottsligheten har blivit mer koncentrerad till resurssvaga grupper (Bäckman m.fl. 2021, Bäckman m.fl. 2020, Nilsson m.fl. 2017). Denna polarisering gäller även utsatthet för brott, där forskning pekar på ökande skillnader över tid mellan resursstarka och resurssvaga grupper. Utsattheten för brott har ökat bland resurssvaga grupper, men legat stabil eller minskat i andra grupper, vilket har lett till en ökad koncentration av utsattheten till de mest resurssvaga grupperna i samhället (Bäckman m.fl. 2020, Nilsson m.fl. 2017, Nilsson och Estrada 2006, Nilsson och Estrada 2005).

En motsatt utveckling kan ses när det gäller relationen mellan utrikes födda och personer födda i Sverige. Lagföringsfrekvensen bland män har minskat sedan 1970-talet såväl bland män med svensk bakgrund som bland utrikes födda och inrikes födda med utrikesfödda föräldrar (Bäckman m.fl. 2020, 2021). Minskningen har dock varit svagare bland inrikes födda med utrikesfödda föräldrar, vilket lett till att överrisken att lagföras har ökat för denna grupp i relation till befolkningen som helhet. Överrisken för lagföring bland utrikes födda män har i stället minskat sedan millennieskiftet (Bäckman m.fl. 2021). Bland kvinnor har andelen lagförda minskat över tid bland utrikes födda men legat relativt stabilt bland

svenskfödda, vilket resulterat i en minskad skillnad mellan svenskfödda och utrikes födda kvinnor (Bäckman m.fl. 2021).

Även enligt studier av självdeklarerad brottslighet bland niondeklassare har andelen som uppger att de begått brott minskat under 2000-talet, såväl bland unga med svensk bakgrund som med utländsk bakgrund (Vasiljevic m.fl. 2020). Andelen som uppger att de begått brott har dock minskat mer bland utrikes födda unga jämfört med unga födda i Sverige, och pekar i likhet med lagföringsutvecklingen mot en minskad skillnad i brottslighet mellan utrikes födda och svenskfödda personer under 2000-talet. I slutet av 2010-talet var det en lägre andel bland utrikes födda niondeklassare som uppgav att de begått brott än bland niondeklassare med svensk bakgrund (Vasiljevic m.fl. 2020).

Forskning som bygger på misstankar om brott visar inte lika tydliga trender. Adamson (2020) har studerat överrisken att misstänkas för brott bland personer med utländsk bakgrund under fyra tidsperioder mellan 1985 och 2017. Sedan slutet av 1990-talet har överrisken ökat något bland inrikes födda med två utrikesfödda föräldrar, men minskat något bland utrikes födda. När det gäller misstankar om dödligt våld har överrisken under samma period ökat bland inrikes födda med två utrikesfödda föräldrar, men varit ungefär densamma bland utrikes födda personer. Brå (2021b) konstaterar att överriskerna för utrikes födda, liksom för inrikes födda med en eller två utrikesfödda föräldrar, har legat tämligen konstanta under perioden 2007–2018, och även under tiden dessförinnan utifrån resultaten från tidigare studier om överrepresentation i misstänkt brottslighet. Efter kontroll för ålder och kön tycks dock överrisken att misstänkas för brott ha ökat något bland inrikes födda med två utrikesfödda föräldrar mellan 2007 och 2018, men minskat något bland utrikes födda personer.

Socioekonomi och tidigare lagförd brottslighet vid dödligt våld

När det gäller socioekonomisk situation vid dödligt våld, finns viss tidigare svensk forskning om gärningspersoner vid dödligt våld i nära relationer. Carlsson m.fl. (2021) har konstaterat att gärningspersoner vid dödligt våld i nära relationer hade en socioekonomiskt sämre situation än befolkningen som helhet. De var i högre grad arbetslösa, tog emot bidrag i väsentligt högre grad och hade en lägre disponibel inkomst än jämförelsegruppen i befolkningen. Caman m.fl. (2016) och Caman och Dufort (2022) har samtidigt konstaterat att gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation i

genomsnitt är mindre socialt utsatta än gärningspersoner vid andra typer av dödligt våld, och också tidigare lagförda i mindre grad.

När det gäller dödligt våld i kriminella miljöer, har Brå i en tidigare rapport kartlagt vissa socioekonomiska faktorer och jämfört åren 2005–2012 med åren 2013–2017 (Brå 2020). Där konstaterades förändringar mellan de två perioderna bland såväl gärningspersoner som brottsoffer. Under den senare perioden var det vanligare att de inblandade i dödligt våld i kriminell miljö fortfarande bodde hemma hos föräldrarna och att de var arbetslösa eller studerade. En minskning av andelen yrkesarbetande respektive andelen som uppbar sjukförsäkring noterades också. Förändringarna beror främst på att såväl offer som gärningspersoner vid dödligt våld blivit yngre över tid, i synnerhet offren. Studien kunde också konstatera att de allra flesta av såväl brottsoffer som gärningspersoner vid dödligt våld i kriminell miljö var tidigare misstänkta för brott.

Khoshnood m.fl. (2023) har kartlagt den tidigare lagförda brottsligheten bland personer som varit misstänkta för dödligt skjutvapenvåld. Studien visar att två tredjedelar av de misstänkta personerna var tidigare lagförda för våldsbrott och knappt två tredjedelar för tillgreppsbrott. Över hälften hade ett känt narkotikamissbruk och en knapp tredjedel hade ett alkoholmissbruk. En dryg tredjedel hade försörjningsstöd.

Att mäta socioekonomi och demografi, många faktorer hänger samman

Att mäta socioekonomi är komplext, men forskare använder vanligen indikatorer kopplade till utbildning, inkomst, välstånd och yrkesstatus (Brå 2023b, Delmos 2021). Olika aspekter av socioekonomiska förutsättningar hänger ofta samman och överlappar varandra, liksom med andra demografiska faktorer. Tillgången till ekonomiska resurser, utbildningsnivå och yrkesstatus hänger exempelvis ofta samman med kön, ålder och hushållstyp, liksom med migrationsbakgrund och nationalitet (Delmos 2021). Problematiska förhållanden, ekonomiska resursbrister och olika sociala problem tenderar att hänga samman, och påverkar till exempel skolprestationer, hälsa och kriminalitet. Det finns också en kumulativ effekt, där resursbrister adderas och leder till ytterligare resursbrister längre fram i livet. Omvänt tenderar individer med goda ekonomiska resurser att också ha tillgång till andra typer av sociala resurser (Bäckman m.fl. 2021, Bäckman m.fl. 2020, Nilsson m.fl. 2013). Genom att mäta den socioekonomiska situationen utifrån inkomst, utbildning och olika välståndsmått kan man därmed i stor utsträckning fånga även andra sociala

förutsättningar, resurser och livsvillkor. Till exempel har även psykisk ohälsa samband med ogynnsamma livsvillkor. Psykisk ohälsa är vanligare i grupper med sämre socioekonomiska förutsättningar, och psykiatriska diagnoser är mer vanliga bland personer med lägre utbildningsnivå (Brå 2020b, Folkhälsomyndigheten 2019).

Utbildningsnivå är en central aspekt, eftersom den är sammankopplad med många andra faktorer som påverkar en individs livsvillkor. Tidigare forskning har visat att en högre utbildningsnivå kan kopplas till högre sysselsättningsgrad, större möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden, högre inkomst och mindre ekonomiska svårigheter, liksom till bättre hälsoutfall och större psykologiska och sociala resurser. En låg utbildningsnivå har i sin tur stark koppling till indikatorer på fattigdom, och lågutbildade personer är en utsatt grupp på arbetsmarknaden (Delmos 2021).

Olika typer av inkomstmått är också centrala indikatorer för att mäta socioekonomisk situation, och kan till exempel vara ett hushålls disponibla inkomst och olika indikatorer på fattigdom (Delmos 2021). Eftersom olika typer av resursbrister och problematiska förutsättningar tenderar att hänga samman, upplever sannolikt personer med de lägsta inkomsterna även andra resursbrister och sociala problem (Bäckman m.fl. 2021).

Metod och material

Detta kapitel beskriver studiepopulationen och de mått och indikatorer som används i studien. I bilaga 1 finns en detaljerad genomgång av de inhämtade uppgifterna och hur de bearbetats.

Studiepopulation, tidsperiod och definition av dödligt våld

Studien omfattar samtliga offer och gärningspersoner vid fall av dödligt våld som ägt rum i Sverige under perioden 2005–2021.[6] Denna population har hämtats från Brås forskningsmaterial om dödligt våld, som omfattar uppgifter om dödligt våld i Sverige från 1990 och framåt och bygger på insamlade uppgifter från polisanmälningar, förundersökningar och domar i alla konstaterade fall av dödligt våld. Uppgifter från stämningsansökningar, personutredningar från frivården och rättspsykiatriska undersökningar ingår också i forskningsmaterialet för de fall som är uppklarade.[7]

Definitionen av dödligt våld utgår från ett rättsväsendeperspektiv, och materialet innefattar brott med rubriceringarna fullbordade mord och dråp, barnadråp, vållande till annans död i kombination med misshandel, samt terroristbrott som omfattar något av detta. Försöksbrott, liksom anstiftans- och medhjälpsbrott ingår inte. Definitionen innefattar bara dödligt våld som ägt rum i Sverige och inte legalt dödligt våld, till exempel vid polisingripanden eller dödligt våld som skett i nödvärn (se vidare Brå 2019 och 2024).

Startåret för denna studie är 2005, vilket styrs av att det är från det året som personnummer finns tillgängliga i forskningsmaterialet om dödligt våld, och bakgrundsuppgifter därmed har kunnat inhämtas om individerna från andra register. Slutåret 2021 bestäms av att detta var det senaste år för vilket data om dödligt våld fanns sammanställt i forskningsmaterialet vid tiden för inhämtning av uppgifter från andra register.

---

[6] Det vill säga de fall där brottsdatumet för det dödliga våldet ligger inom denna tidsperiod.

[7] Se vidare Brå (2019) och Brå (2024) för information om insamling, material och metod för sammanställningen av fallen i forskningsmaterialet.

Totalt omfattar studien 1 521 brottsoffer och 1 175 gärningspersoner under perioden 2005–2021.[8] Se vidare om bortfall i avsnittet *Bortfall och viktning*.

Vid dödligt våld drabbas många runt den dödade personen indirekt av våldet och kan i en vidare bemärkelse sägas vara brottsoffer. I denna studie avses dock med begreppet brottsoffer endast den person som avlidit till följd av det dödliga våldet.

Som gärningsperson räknas först och främst den eller de som lagförts för det dödliga våldet, det vill säga för själva våldshandlingen. Personer som dömts för medhjälp definieras inte som gärningspersoner i forskningsmaterialet. I vissa fall har ingen rättslig prövning ägt rum, till exempel för att gärningspersonen avlidit eller avvikit utomlands, eller var under 15 år gammal vid brottet, det vill säga inte straffmyndig. Dessa personer definieras dock också som gärningspersoner, om det utifrån det insamlade materialet framgår att polisen bedömer att personen är gärningsperson (se vidare Brå 2019, 2024).

Uppgifter om socioekonomi och demografisk bakgrund

De områden och mått som används i denna studie för att mäta ekonomiska villkor, fattigdom och demografisk bakgrund har valts dels utifrån tidigare forskning, dels utifrån tillgång till offentlig statistik som möjliggör jämförelser mellan brottsoffren och gärningspersonerna och befolkningen som helhet.

Uppgifter om brottsoffrens och gärningspersonernas socioekonomiska situation vid tiden för det dödliga våldet, samt deras demografiska bakgrund, har inhämtats från Statistiska centralbyrån (SCB). Även uppgifter som gäller individernas föräldrar har inhämtats för att beräkna disponibel inkomst per konsumtionsenhet för de barn och unga i materialet där ingen uppgift fanns i de inhämtade uppgifterna från SCB.

De allra flesta uppgifter som hämtats in gäller kalenderåret före året för det dödliga våldet (till exempel inkomstuppgifter, boendesituation med mera)

---

[8] Några enstaka personer förekommer som gärningspersoner för dödligt våld mer än en gång under perioden, men räknas då som två personer i analyserna. Några enstaka personer förekommer också som först gärningsperson och senare under perioden som brottsoffer. Dessa räknas också som olika personer i analysen. Detta eftersom den socioekonomiska situationen skulle kunna ha förändrats mellan de olika tillfällen som personerna förekommer under perioden.

eftersom uppgifterna oftast baseras på ett helår eller gäller per den 31/12 respektive år.

Nedan presenteras översiktligt de områden för vilka uppgifter inhämtats från andra register (se även bilaga 1).

1. *Utbildningsnivå:* Utbildningsnivån mäts utifrån den högsta utbildningsnivå som individen uppnått vid tiden för det dödliga våldet.

2. *Förvärvsarbete:* Sysselsättningsgraden mäts utifrån om individen var förvärvsarbetande i november året före året för det dödliga våldet.

3. *Inkomststruktur:* Inkomster mäts utifrån den disponibla inkomsten per hushållsmedlem. Måttet innebär att hushållets samlade inkomster fördelas på hushållets medlemmar genom att summan av inkomsterna divideras med en konsumtionsvikt utifrån hur hushållet är sammansatt.

4. *Fattigdom:* Fattigdom mäts utifrån om individen tillhörde ett hushåll där den disponibla inkomsten per hushållsmedlem föll under gränsen för det som definieras som en skälig levnadsnivå. För befolkningen används måttet låg inkomststandard. Måtten är snarlika och innebär att ett hushålls samlade inkomster inte räcker för att betala hushållets nödvändiga baskonsumtion.

5. *Boendeområdets socioekonomiska status:* Individens boendeområde anges utifrån den årliga klassificeringen av regionala statistikområden i fem områdestyper: områden med stora socioekonomiska utmaningar, områden med socioekonomiska utmaningar, socioekonomiskt blandade områden, områden med goda socioekonomiska förutsättningar samt områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

6. *Hushållstyp och ensamstående med barn:* hushållstyp anges utifrån om individen tillhörde ett ensamstående- eller sammanboendehushåll respektive övriga hushåll, samt utifrån ensamstående med barn.

7. *Inrikes och utrikes bakgrund:* Individernas härkomst beskrivs utifrån om de var inrikes respektive utrikes födda, dels utifrån en indelning i fyra grupper, dels utifrån en sammanslagning till två

grupper med svensk respektive utländsk bakgrund. Därutöver beskrivs de utrikesfödda brottsoffrens och gärningspersonernas födelseregion samt deras vistelsetid i Sverige före det dödliga våldet.

Uppgifter om tidigare lagförd brottslighet

För att beskriva brottsoffrens och gärningspersonernas tidigare registrerade brottslighet används uppgifter om tidigare lagföringar från Brås lagföringsregister. Lagföringar omfattar domar i tingsrätt, åtalsunderlåtelser och strafförelägganden. Fällande domar i högre rätt ingår inte, och en fällande dom i tingsrätt kan ändras till en friande dom i högre rätt. I de fallen ingår ändå den fällande domen i tingsrätt. De inhämtade uppgifterna gäller personernas samtliga tidigare lagföringar före brottsdatum för det dödliga våldet, och samtliga brott i varje lagföring.[9]

Statistiska uppgifter om befolkningen som helhet

Uppgifter om befolkningen som helhet har hämtats från officiell statistik från SCB. Uppgifter om andelen lagförda i befolkningen har hämtats från Brås officiella lagföringsstatistik och från kortanalysen *Lagförda personer i befolkningen* (Brå 2016). Se vidare i bilaga 1.

Eftersom uppgifterna om brottsoffer och gärningspersoner främst gäller kalenderåret före året för det dödliga våldet, används i huvudsak befolkningssiffror för åren 2004–2020. I vissa fall har det dock inte funnits tillgänglig befolkningsstatistik för hela perioden. I de fallen har den tidsperiod som finns för befolkningen som helhet fått styra resultatredovisningen.

Olika typer av dödligt våld

I rapporten används en indelning i olika typer av dödligt våld. Indelningen utgår från den klassificering av händelserna som finns sedan tidigare i forskningsmaterialet om dödligt våld. Klassificeringen innebär att varje fall bara kan bara tillhöra en av typerna, trots att flera omständigheter kan förekomma vid samma händelse. Därför följer indelningen en särskild hierarki, och om flera omständigheter förekommer i ett visst fall (exempelvis dödligt våld i nära relation där det också framkommer att gärningspersonen led av en allvarlig psykisk störning), klassificeras fallet

9 Upp till 30 brott per lagföring.

utifrån den typ av dödligt våld som står högst i hierarkin (i detta fall som dödligt våld i nära relation). De olika typerna, och deras ordning i hierarkin är:

- Dödligt våld i nära relation
- Övrigt dödligt våld inom familj
- Dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö
- Dödligt våld i samband med rån eller inbrott
- Dödligt våld i samband med spontanbråk eller dispyter
- Dödligt våld i samband med sexuellt övergrepp
- Dödligt våld begånget av psykiskt sjuk gärningsperson
- Annat eller okänt

Händelser inom de olika typerna av dödligt våld skiljer sig åt vad gäller både motiv, omständigheter kring brottet, karaktär och utveckling över tid. Sådana aspekter redovisas utförligt i exempelvis Brå (2019) och Brå (2024). I kapitlet *Studiepopulationens fördelning på olika typer av dödligt våld* presenteras dock en översiktlig redovisning av vad de olika typerna av dödligt våld innefattar, och hur studiepopulationen fördelar sig på dessa utifrån kön och ålder.

Att indelningen görs utifrån en hierarki innebär att kategorier längre ner i hierarkin på sätt och vis kan sägas underskattas. Det främsta exemplet är sannolikt dödligt våld begånget av en psykiskt sjuk gärningsperson. Psykisk ohälsa förekommer bland gärningspersoner även inom andra typer av dödligt våld. Särskilt gäller det kategorin övrigt dödligt våld inom familj, där tidigare studier visat att en stor andel av gärningspersonerna hade haft en vårdkontakt eller hämtat ut läkemedel relaterade till psykisk ohälsa året före brottet (Brå 2020b). De i sammanhanget få fall som klassificeras som dödligt våld begånget av en psykiskt sjuk gärningsperson, är därmed de fall där inte något annat motiv (högre upp i hierarkin) än den psykiska ohälsan har kunnat fastställas. Psykisk ohälsa bland gärningspersoner vid dödligt våld omfattar emellertid många fler personer än de som återfinns inom denna kategori (se vidare om psykisk ohälsa vid dödligt våld i Brå 2020b).

Bortfall och viktning

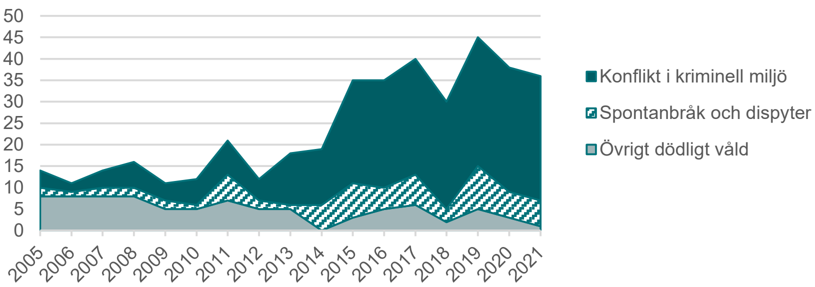
Registeruppgifter har bara kunnat hämtas för de offer och gärningspersoner för vilka forskningsmaterialet innehåller ett fullständigt personnummer. Det innebär att det finns ett bortfall för både brottsoffer och gärningspersoner. Bland brottsoffren omfattar bortfallet 85 personer

(5 procent), och i de flesta fall visar förundersökningarna att anledningen till att personnummer saknas är att personerna var utländska medborgare.

Bland gärningspersonerna omfattar bortfallet dels 79 identifierade personer som saknar ett fullständigt personnummer, vilket i nästan samtliga fall har kunnat konstateras bero på att de var utländska medborgare. Därutöver finns 407 fall (25 procent av samtliga fall med dödligt våld) där man inom polisutredningen inte kunnat identifiera någon gärningsperson, det vill säga ouppklarade fall. Antalet och andelen ouppklarade fall har ökat under den studerade perioden, från omkring 15 procent i periodens början till omkring 35 procent i slutet av perioden. Bortfallet av gärningspersoner har därmed ökat kraftigt under perioden, och har betydelse för rapportens resultat, framför allt när det gäller förändringar över tid.

Ökningen av antalet och andelen ouppklarade fall hänger till största delen ihop med det ökade antalet fall av dödligt våld i kriminell miljö, där nästan 70 procent av fallen var ouppklarade. I viss mån har också antalet ouppklarade fall ökat för dödligt våld som skett i samband med spontanbråk och dispyter. Se figur 2.

Figur 2. Totalt antal ouppklarade fall av dödligt våld, samt varav antalet ouppklarade fall i kriminell miljö, i samband med spontanbråk och dispyter samt övrigt dödligt våld. 2005–2021.

Detta innebär att det bortfall som uppstår på grund av att fallet är ouppklarat till största delen handlar om gärningspersoner vid dödligt våld i kriminell miljö, och till viss del om gärningspersoner vid dödligt våld i samband med spontanbråk och dispyter. För övriga typer av dödligt våld har antalet ouppklarade fall minskat.[10] Det innebär också att det i studiepopulationen över tid uppstår en allt större underskattning av gärningspersoner i kriminell miljö och i viss mån inom spontanbråk och

[10] För mer information om utredning och uppklaring vid dödligt våld i kriminell miljö, se Brå (2023).

dispyter. I den mån dessa gärningspersoner skiljer sig från gärningspersoner inom andra typer av dödligt våld när det gäller ekonomisk situation, utbildningsnivå, demografisk bakgrund och tidigare brottslighet, påverkar det allt större bortfallet av dessa gärningspersoner rapportens resultat i ökande grad under den period som studeras.

För att kompensera för bortfallet bland gärningspersoner på grund av ouppklarade fall, har ett viktningsförfarande använts för gärningspersonerna. De viktade uppgifterna visar hur resultaten skulle ha sett ut om vi hade uppgifter om de gärningspersoner som saknas i de ouppklarade fallen, och dessa hade samma sociodemografiska och brottsliga bakgrund som de gärningspersoner vi faktiskt har uppgifter om inom respektive typ av dödligt våld.[11] De viktade resultaten används som ett komplement i resultatframställningen. Resultat utifrån viktade värden tas upp i texten i de fall de förändrar bilden mer än marginellt i relation till oviktade värden.

Förändrad ålders- och könsfördelning över tid

I och med ökningen av antalet och andelen fall av dödligt våld i kriminell miljö, och i viss mån i samband med spontanbråk och dispyter, har åldersfördelningen förändrats bland offren och gärningspersonerna under den studerade perioden. Även detta har betydelse för en del av rapportens resultat över tid, eftersom studiepopulationen blir yngre, och ålder har betydelse för en del socioekonomiska indikatorer. Om man jämför de första fem åren i perioden (2005–2009) med de fem sista (2017–2021) har andelen i åldrarna 30 år och uppåt minskat bland både offer och gärningspersoner, medan andelen i åldern 16–29 år ökat.[12] Bland brottsoffren har det också skett en förskjutning när det gäller könsfördelningen, där andelen män ökat från omkring 60 till omkring 80 procent. Bland gärningspersonerna är det ungefär samma könsfördelning över tid.[13] I resultatredovisningen görs inte någon särskild standardisering för ålder eller kön, men de allra flesta resultat redovisas uppdelat både på kvinnor och män och olika åldersgrupper.

---

[11] Vikterna likställer den andelsmässiga fördelningen mellan olika typer av dödligt våld bland gärningspersonerna med fördelningen som finns bland brottsoffren respektive år, och fångar därmed den ökade andelen fall i kriminell miljö och i samband med spontanbråk och dispyter. Vikterna har tagits fram årsvis. För respektive år har andelen inom respektive typ av dödligt våld bland brottsoffren dividerats med andelen inom respektive typ av dödligt våld bland gärningspersonerna, vilket resulterat i en vikt.

[12] Se figur 68 i bilaga 3.

[13] Se figur 69 i bilaga 3.

Inga uppgifter om inkomster som inte deklarerats

Redovisningen av de socioekonomiska indikatorerna bygger på deklarerade inkomster och registrerade uppgifter. Det kan finnas individer bland såväl gärningspersoner som brottsoffer som haft ekonomiska tillgångar eller resurser från kriminell verksamhet (exempelvis narkotika, bedrägerier eller bidragsbrott av olika slag). Sådana ekonomiska resurser syns inte i de inkomster som redovisas här, och kan förväntas vara vanligare bland personer kopplade till vissa typer av dödligt våld än andra, exempelvis inom den kriminella miljön.

Det går inte att veta hur stor del av de personer som finns i den kriminella miljön som har kriminella inkomster som är av avgörande betydelse för deras levnadsstandard, och inte heller hur många av dessa personer som finns representerade bland offren och gärningspersonerna för det dödliga våldet. Men särskilt när det gäller offer och gärningspersoner vid dödligt våld i den kriminella miljön, kan de redovisade resultaten överskatta skillnader i faktiska ekonomiska tillgångar mellan offren respektive gärningspersonerna och befolkningen som helhet. Det är exempelvis rimligt att tro att en kriminell livsstil inte är förenlig med att utbilda sig, förvärvsarbeta inom legitima verksamheter eller stå skriven på den bostad där man faktiskt bor, på samma sätt som det är inom andra grupper i samhället. Det betyder också att de registeruppgifter som redovisas i rapporten sannolikt ger en mindre tillförlitlig bild av den faktiska livssituationen rörande offer och gärningspersoner i den kriminella miljön än för övriga typer av dödligt våld. Rapporten återkommer därför till betydelsen av detta förhållande för studiens resultat i slutdiskussionen.

Åldersindelning, årsangivelser och tidsperioder

I rapporten används huvudsakligen åldersindelningen 0–6, 7–15, 16–19, 20–24, 25–29, 30–49, 50–69 och 70+. Åldersindelningen är därmed gjord snarare utifrån ”livsfaser” (förskoleålder, grundskoleålder, gymnasieålder, vuxna) än utifrån ett rättsväsendeperspektiv, eftersom syftet är att belysa socioekonomiska och demografiska aspekter.

Eftersom uppgifterna om brottsoffren och gärningspersonerna i de allra flesta fall gäller kalenderåret före året för det dödliga våldet, används befolkningssiffror för åren 2004–2020. I redovisningen används åren för brottsåret avseende det dödliga våldet, men uppgifterna gäller alltså året dessförinnan för brottsoffren, gärningspersonerna och befolkningen som helhet.

I rapporten redovisas också utvecklingen över tid nedbrutet på olika typer av dödligt våld. Eftersom antalet personer då blir litet inom vissa typer av dödligt våld, redovisas i de flesta fall utvecklingen för fyra tidsperioder: 2005–2009, 2010–2013, 2014–2017 och 2018–2021. I vissa fall finns befolkningsuppgifter bara från 2012 eller 2013 och framåt, och för dessa används i stället treårsmedelvärden. I dessa fall används också en grövre indelning av de olika typerna av dödligt våld, eftersom det annars handlar om så få individer att det inte är meningsfullt att redovisa uppgifter över tid.

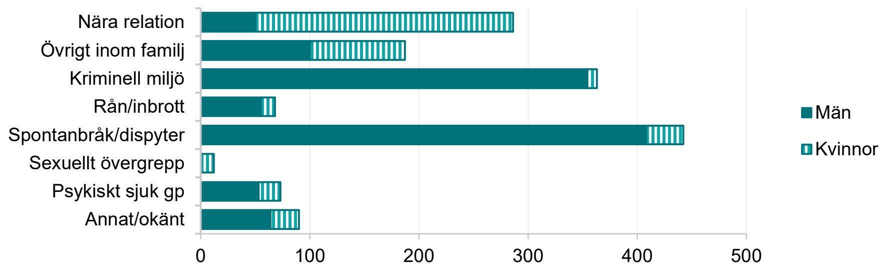
Fokus på situationen vid tiden för det dödliga våldet

Rapporten beskriver den socioekonomiska situationen bland offer och gärningspersoner vid tiden för det dödliga våldet. För vuxna personer omfattar den därmed inte den socioekonomiska situationen under uppväxten, och kan därmed inte ge svar på frågor om i vilken grad socioekonomiska och demografiska faktorer under uppväxten kan förklara dödligt våld senare i livet. Studien kan inte heller säga något om vilka faktorer som spelar störst roll, eller hur starkt samband dessa faktorer har med att antingen begå eller utsättas för dödligt våld.

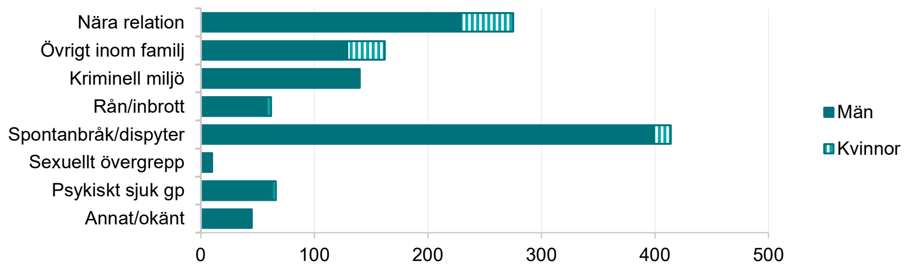
Studiepopulationens fördelning på olika typer av dödligt våld

Som nämndes kapitlet *Metod och material* använder studien en hierarkisk klassificering av händelser med dödligt våld, som innebär att varje fall av dödligt våld bara kan tillhöra en typ av dödligt våld. Figurerna 3–6 nedan visar hur studiepopulationen är fördelad över de olika kategorierna av dödligt våld efter kön och ålder. Därefter följer en översiktlig beskrivning av vad de olika kategorierna innefattar för typer av händelser, samt av köns- och åldersrelaterade aspekter inom respektive kategori av dödligt våld.

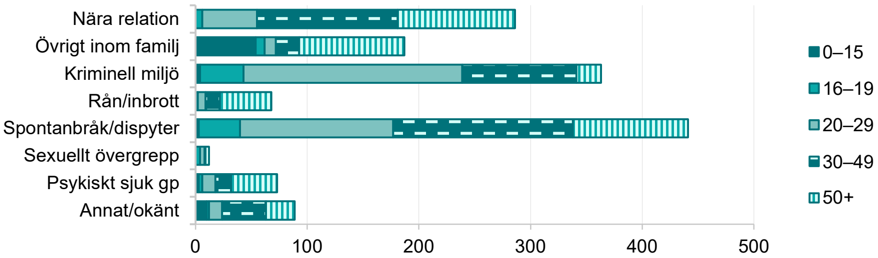
Figur 3. Antal brottsoffer i studiepopulationen, efter typ av dödligt våld och kön. 2005–2021.

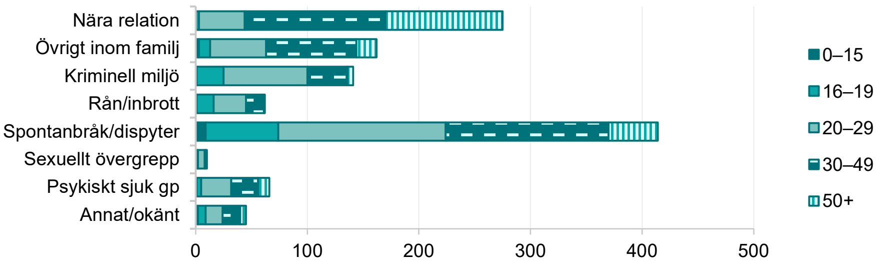
Figur 4. Antal gärningspersoner i studiepopulationen, efter typ av dödligt våld och kön. 2005–2021.

Figur 5. Antal brottsoffer i studiepopulationen, efter typ av dödligt våld och ålder. 2005–2021.

Figur 6. Antal gärningspersoner i studiepopulationen, efter typ av dödligt våld och ålder. 2005–2021.

Dödligt våld i nära relation

Kategorin dödligt våld i nära relation innefattar dödligt våld där brottsoffret och gärningspersonen har eller har haft en partnerrelation. De behöver inte ha bott tillsammans. Kategorin är den tredje största bland de olika typerna av dödligt våld under perioden 2005–2021, med totalt 286 brottsoffer och 272 identifierade gärningspersoner. 83 procent av offren var kvinnor. Denna typ av dödligt våld är också den vanligaste typen av dödligt våld som kvinnor totalt sett faller offer för; av samtliga kvinnliga offer hade 54 procent dödats i en nära relation. Det är också inom denna kategori som kvinnliga gärningspersoner förekommer i högst grad. Nästan en femtedel av de identifierade gärningspersonerna vid dödligt våld i nära relation var kvinnor. Dessa utgjorde också 45 procent av alla kvinnliga gärningspersoner under perioden. Om man ser till åldersfördelningen rör det dödliga partnervåldet i högre grad en äldre grupp än flera andra typer av dödligt våld. Drygt 80 procent av både offren och gärningspersonerna var 30 år eller äldre vid brottstillfället och knappt 40 procent i båda grupperna var 50 år eller äldre.

Övrigt dödligt våld inom familj

Denna kategori innefattar dödligt våld mot andra familjemedlemmar än en partner, som exempelvis barn eller föräldrar. Offret och gärningspersonen behöver inte dela hushåll, och familjebegreppet används i en vid bemärkelse och omfattar även dödligt våld mot till exempel far- och morföräldrar, barnbarn och kusiner (se Brå 2024). Kategorin innefattar till exempel vuxna som dödar sina äldre föräldrar och föräldrar som dödar sina barn under inverkan av psykisk ohälsa, utvidgade självmord samt så kallade barmhärtighetsmord. Tidigare forskning har pekat på att psykisk ohälsa är särskilt framträdande vid denna typ av dödligt våld (se Brå 2024 och 2020b).

Kategorin är den fjärde största, med 187 offer och 162 identifierade gärningspersoner under den studerade perioden. Även inom denna kategori är en förhållandevis stor andel av brottsoffren kvinnor, närmare hälften (47 procent) under perioden 2005–2021. Dessa kvinnor utgjorde också 20 procent av samtliga kvinnor som fallit offer för dödligt våld under perioden. Det är ovanligt att barn i åldern 0–15 år faller offer för dödligt våld, men när det händer är det ofta en annan familjemedlem som är gärningsperson. Över 70 procent av alla barn i åldern 7–15 år som föll offer för dödligt våld under perioden 2005–2021 dödades av en familjemedlem. Det innebär också att en relativt stor del av offren inom denna kategori utgörs av barn. Under studieperioden var nästan 30 procent av offren barn i åldern 0–15 år. Inom denna typ av dödligt våld utgör också äldre personer en relativt stor del av brottsoffren. Hälften av offren var 50 år eller äldre, och 17 procent var 70 år eller äldre. Av alla personer i åldern 70 år eller äldre som fallit offer för dödligt våld, återfinns nästan 30 procent inom denna kategori, och en femtedel av alla offer i åldern 50 år eller äldre.

Även bland gärningspersonerna vid övrigt dödligt våld inom familj förekommer kvinnor i högre grad än inom andra typer av dödligt våld, undantaget inom nära relation. En femtedel av gärningspersonerna under 2005–2021 inom denna kategori var kvinnor. Dessa utgör också en tredjedel av alla kvinnliga gärningspersoner totalt sett. Bland gärningspersonerna inom denna kategori utgör personer i åldern 20–49 år den stora majoriteten, 81 procent under perioden 2005–2021.

Dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö

Denna kategori innefattar dödligt våld som skett i samband med konflikter i kriminell miljö. Med kriminell miljö menas den vinningsdrivna miljö där personer enskilt eller tillsammans begår brott för att tjäna pengar, exempelvis med koppling till narkotikahandel eller organiserad brottslighet. För att en händelse ska kategoriseras som dödligt våld i kriminell miljö behöver det inte handla om medlemmar i kriminella nätverk, men både brottsoffer[14] och gärningsperson ska i någon mån vara etablerade i den kriminella miljön. Bland kriminella nätverk och grupperingar finns såväl självmarkerande grupperingar som mer löst sammansatta nätverk av människor som begår vinningsbrott tillsammans. Dödligt våld mellan personer med endast narkotikamissbruk som brottslighet ingår inte. I definitionen ingår inte heller miljöer där de inblandade tillhör marginaliserade grupper eller missbrukarkretsar, där brottslig verksamhet visserligen förekommer, men inte på samma systematiska och målinriktade sätt (Brå 2019 och 2024). I Brås tidigare kartläggningar av det dödliga våldet konstateras att det finns mycket som tyder på att det inom denna typ av dödligt våld finns stora likheter mellan offer och gärningspersoner. Exempelvis har flera av dem som fallit offer för dödligt våld i samband med en konflikt i kriminell miljö tidigare misstänkts för liknande brott (Brå 2020, 2024).

Dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö var antalsmässigt den näst största kategorin under den studerade perioden, med 363 brottsoffer. Som tidigare konstaterats finns här ett stort bortfall av gärningspersoner. Antalet identifierade gärningspersoner med personnummer var 140 under perioden. Denna kategori av dödligt våld innefattar till allra största delen män, både bland brottsoffren och gärningspersonerna. Endast 2 procent av offren var kvinnor under den studerade perioden, och det fanns inga kvinnor bland gärningspersonerna. Både offer och gärningspersoner är relativt unga inom denna typ av dödligt våld. 64 procent av offren och 70 procent av gärningspersonerna under den studerade perioden var i åldern 16–29 år. 11 procent av offren och 17 procent av gärningspersonerna var i åldern 16–19 år. Det är ovanligt med äldre personer inom kategorin: bara 6 procent av offren och 4 procent av gärningspersonerna var 50 år eller äldre.

[14] Eller, exempelvis i fall med så kallade felskjutningar, det tilltänkta brottsoffret.

Dödligt våld i samband med rån eller inbrott

Denna kategori av dödligt våld innefattar händelser som skett i samband med rån eller inbrott. Det gäller såväl personrån utomhus som rån i privata hem och butiksrån. Kategorin är en av de mindre antalsmässigt. Perioden 2005–2021 omfattade den 68 brottsoffer och 62 identifierade gärningspersoner med personnummer. Männen är i stor majoritet inom denna typ av dödligt våld bland både offer och gärningspersoner. Drygt 80 procent av offren och 94 procent av gärningspersonerna under perioden 2005–2021 var män. Åldersfördelningen skiljer sig dock mellan offer och gärningspersoner; gärningspersonerna var väsentligt yngre än brottsoffren. Bland offren för dödligt våld i samband med rån eller inbrott var 68 procent i åldern 50 år eller äldre. Bland gärningspersonerna var i stället drygt 70 procent i åldern 16–29 år.

Dödligt våld i samband med spontanbråk och dispyter

Denna kategori av dödligt våld innefattar händelser där olika former av dispyter, ofta affektstyrda, har urartat och lett till dödligt våld. Kategorin är relativt heterogen med många typer av händelser. Det finns ofta en koppling till alkohol- eller narkotikabruk, och våldet tycks ofta ha triviala eller bagatellartade motiv. En tydlig underkategori är fall med dödligt våld där de inblandade tillhör missbrukarkretsar eller på annat sätt marginaliserade grupper. Andra typer av dödligt våld inom kategorin kan röra sig om ungdomsbråk, kärleksrivalitet och svartsjuka eller nöjeslivsrelaterade händelser. Vissa av händelserna inom kategorin handlar också om mindre spontana konflikter, utan inblandning av alkohol eller droger, till exempel händelser med ekonomiska motiv, som ändå föregåtts av någon slags dispyt. Konflikterna äger inte rum i den mer organiserade kriminella miljön och har heller inte skett i en familjekontext (Brå 2024).

Gränsdragningen mot händelser som kategoriserats som dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö är inte alltid helt självklar. Det finns fall som kategoriserats som spontanbråk och dispyter där det funnits indikationer på kopplingar till kriminell miljö, till exempel att någon av de inblandade är en före detta medlem i en MC-klubb eller att konflikten handlat om en narkotikaaffär (som dock inte var en del av en mer organiserad drogmarknad). I de fallen innebär dock inte det dödliga våldet någon direkt uppgörelse av den typ som kategoriseras som konflikter i den kriminella miljön. Se vidare om gränsdragningsproblematiken i Brå (2024).

Denna typ av dödligt våld är den till antalet största kategorin. Under perioden 2005–2021 omfattade den 442 brottsoffer och 414 identifierade gärningspersoner med personnummer. Andelen kvinnor var liten, såväl bland brottsoffren som bland de identifierade gärningspersonerna, 8 respektive 4 procent. Åldersfördelningen såg relativt likartad ut bland både offer och gärningspersoner, med en tyngdpunkt på personer i åldern 20–49 år. Bland offren var det också en relativt stor andel som var 50 år och äldre (23 procent) under perioden. Andelen 16–19-åringar bland offren och gärningspersonerna var 8 respektive 16 procent.

Dödligt våld i samband med sexuellt övergrepp

Denna kategori innefattar fall där det dödliga våldet är ett led i eller en direkt effekt av ett sexuellt övergrepp på offret, och fallet inte faller in under någon av de ovanstående kategorierna av dödligt våld, till exempel inom dödligt våld i nära relation. Dessa fall är ovanliga. Under perioden 2005–2021, var antalet fall inom denna kategori 12 stycken. Samtliga brottsoffer var kvinnor, samtliga gärningspersoner män. Både brottsoffer och gärningspersoner förekom i alla åldersgrupper från 16 år och uppåt.

Dödligt våld av psykiskt sjuk gärningsperson

Denna kategori innefattar fall med dödligt våld av en psykiskt sjuk gärningsperson, där inget annat motiv än den psykiska ohälsan har kunnat identifieras och där fallet inte heller kunnat placeras i någon annan av de ovanstående kategorierna. Här ingår till exempel fall med angrepp från en psykotisk gärningsperson mot ett för honom eller henne helt okänt offer (Brå 2024). Antalet fall som kategoriserats som dödligt våld av en psykiskt sjuk gärningsperson är relativt få, och omfattar totalt 73 brottsoffer under perioden 2005–2021, i genomsnitt drygt fyra fall per år. Antalet identifierade gärningspersoner var 66. Av offren var 27 procent kvinnor och 73 procent män. 95 procent av gärningspersonerna var män. Majoriteten av brottsoffren var 30 år eller äldre vid brottet, 75 procent. Gärningspersonerna var i stället ofta något yngre. 77 procent var i åldern 20–49 år.

Annat eller okänt

Den sista kategorin av dödligt våld innefattar händelser där omständigheterna är så unika att fallet inte på ett självklart sätt kan inordnas i övriga kategorier. Den innefattar också händelser som

visserligen kan ha mycket specifika omständigheter, men som är för få till antalet för att utgöra en egen kategori. Det kan exempelvis handla om dödligt skolvåld och terroristbrott, men även andra typer av mer unika fall (se Brå 2024). Under perioden 2005–2021 omfattade kategorin 90 brottsoffer och 45 identifierade gärningspersoner med personnummer. Bortfallet av gärningspersoner är därmed stort inom denna kategori. 29 procent av offren var kvinnor. Gärningspersonerna var i nästan samtliga fall män, med något enstaka undantag. Drygt 73 procent av offren var i åldern 30 år eller äldre. Nästan 70 procent av gärningspersonerna var i åldern 20–49 år. Som tidigare nämnts är dock bortfallet av gärningspersoner relativt stort.

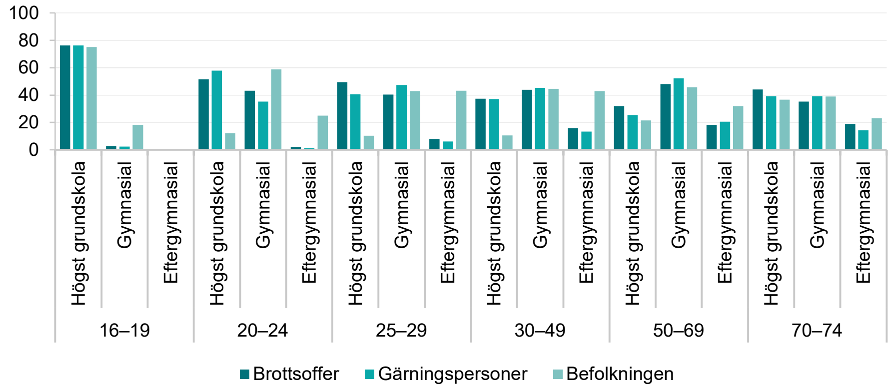
Utbildningsnivå

Utbildningsnivån bland offren och gärningspersonerna anges utifrån den högsta utbildningsnivå som individen hade uppnått under kalenderåret före året för det dödliga våldet: högst grundskola, gymnasial utbildning eller eftergymnasial utbildning (inklusive forskarutbildning).

Generellt lägre utbildningsnivå bland brottsoffren och gärningspersonerna jämfört med befolkningen

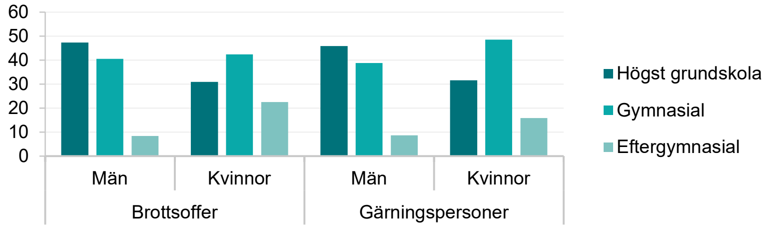
Jämfört med befolkningen som helhet var utbildningsnivån generellt lägre hos brottsoffren och gärningspersonerna vid dödligt våld. En väsentligt större andel bland offren och gärningspersonerna hade högst grundskola, och en mindre andel hade en eftergymnasial utbildning, jämfört med befolkningen i stort. Se figur 7.[15] Skillnaden mot befolkningen var störst bland 20–24-åringar, och avtar sedan med ålder. Bland personer i åldrarna 20–49 år var det mellan drygt tre och knappt fem gånger så många med högst grundskoleutbildning bland offren och gärningspersonerna som i befolkningen i stort. Utbildningsnivån var generellt högre bland kvinnorna än bland männen, vilket gäller både brottsoffren och gärningspersonerna. En större andel bland kvinnor än bland män hade en eftergymnasial utbildning och en mindre andel hade högst grundskola. Se figur 8.

Figur 7. Andel (procent) med respektive högsta utbildningsnivå bland offer, gärningspersoner och befolkningen 16–74 år, efter ålder. 2005–2021.

[15] Det gäller dock inte den yngsta åldersgruppen (16–19-åringar), där de allra flesta brottsoffer och gärningspersoner på samma sätt som befolkningen i stort av naturliga skäl hade högst grundskola som högsta utbildningsnivå.

Figur 8. Andel (procent) med respektive högsta utbildningsnivå bland offer och gärningspersoner 16–74 år, efter kön. 2005–2021.

Skillnaden i utbildningsnivå i relation till befolkningen ökade också under den studerade perioden. Andelen i befolkningen med högst grundskola minskade över tid, medan andelen med eftergymnasial utbildning ökade. Bland brottsoffren ökade tvärtom andelen med högst grundskola, medan den bland gärningspersonerna varierade omkring samma nivå. Andelen med eftergymnasial utbildning ökade varken bland offren eller gärningspersonerna. Se figur 9.[16]

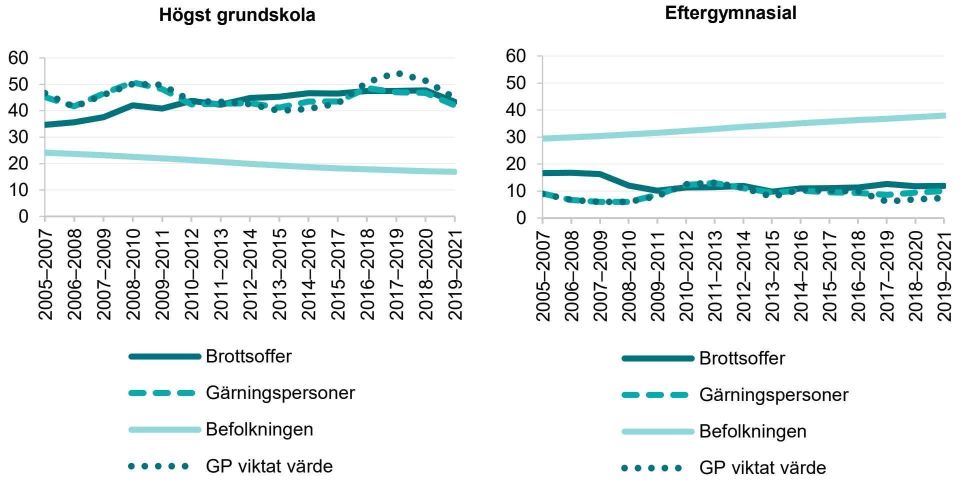
En bidragande orsak till de ökande skillnaderna i utbildningsnivå i relation till befolkningen är att åldersfördelningen bland offren och gärningspersonerna har förändrats. Det beror på ökningen av dödligt våld i kriminell miljö, där de inblandade personerna ofta är yngre än vid andra typer av dödligt våld. Men även uppdelat på olika åldersgrupper skiljer sig utvecklingen mellan personer inblandade i dödligt våld och befolkningen åt.[17] Ökningen av andelen brottsoffer med högst grundskola gäller åldrarna 20–24, 25–29 och i viss mån även 30–49-åringar. I befolkningen som helhet syns snarare en svag minskning av andelen med högst grundskola i de åldersgrupperna. Bland gärningspersonerna liknar också utvecklingen över tid den som man ser totalt sett, det vill säga att det inte går att se någon riktigt tydlig utveckling över tid i någon åldersgrupp. Detta innebär att den ökade skillnaden i relation till utbildningsnivån i befolkningen återfinns inom de flesta åldersgrupper bland såväl offer som gärningspersoner, och alltså inte enbart är en effekt av den förändrade åldersfördelningen.

---

16 Viktade värden förändrar inte dessa generella trender bland gärningspersonerna.

17 Se figur 70 i bilaga 3.

Figur 9. Andel med högst grundskola respektive eftergymnasial utbildning bland offer, gärningspersoner och befolkningen 16–74 år. 2005–2021.

Skillnader mellan olika typer av dödligt våld, kopplade till åldersstrukturen

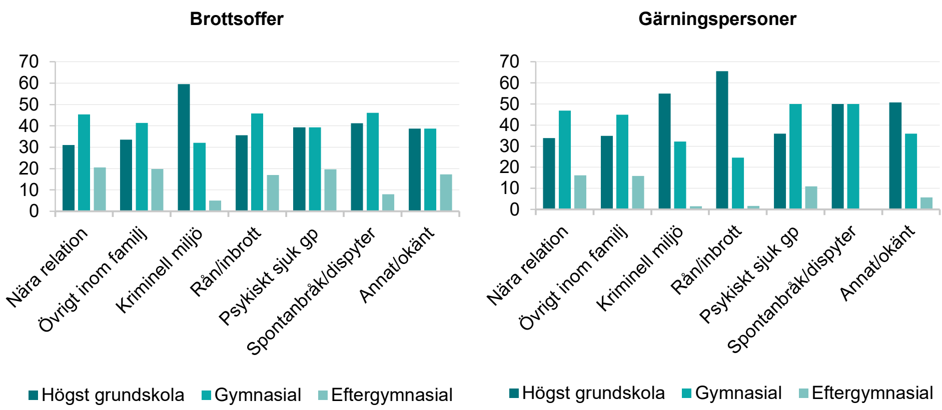
Utbildningsnivån för personer mellan 16 och 74 år skiljer sig mellan olika typer av dödligt våld, bland både offren och gärningspersonerna. Figur 10 visar att kriminell miljö sticker ut som den typ av dödligt våld där utbildningsnivån var lägst bland brottsoffren – 60 procent hade högst grundskola, delvis som en följd av att det finns många yngre personer bland dessa offer. Det var en väsentligt större andel än bland offren för andra typer av dödligt våld. Bland övriga offer varierade andelen med högst grundskola mellan 31 och 41 procent.

Som figur 10 visar, var det även bland gärningspersonerna i kriminell miljö en stor andel som hade högst grundskola (55 procent), men även bland gärningspersoner vid dödligt våld i samband med rån eller inbrott (66 procent). I båda dessa grupper av gärningspersoner var det en stor andel yngre personer, vilket bidrar till att andelen med högst grundskola var hög och andelen med gymnasial eller eftergymnasial utbildning var låg.

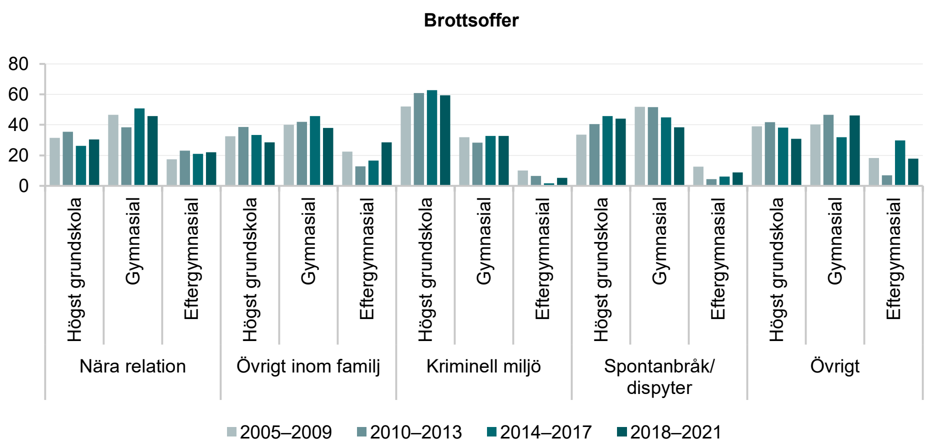
Utvecklingen över tid för olika typer av dödligt våld ser likartad ut för offren och gärningspersonerna vid dödligt våld i nära relation samt övrigt dödligt våld inom familj. Utbildningsnivån tycks inom dessa typer av dödligt våld ha höjts något, med färre med högst grundskola och fler med eftergymnasial utbildning. Vid dödligt våld i kriminell miljö och i samband med spontanbråk och dispyter ser man däremot skillnader i utvecklingen

över tid för offren respektive gärningspersonerna. Bland offren syns en försämring i utbildningsnivå över tid för båda dessa typer av dödligt våld (fler med högst grundskola, se figur 11), men offren har också blivit yngre. Bland gärningspersonerna syns däremot en viss höjning av utbildningsnivån, eftersom andelen med högst grundskola minskat för båda typerna av dödligt våld. Se figur 12. Detta trots en ökad andel yngre personer bland gärningspersonerna i kriminell miljö.

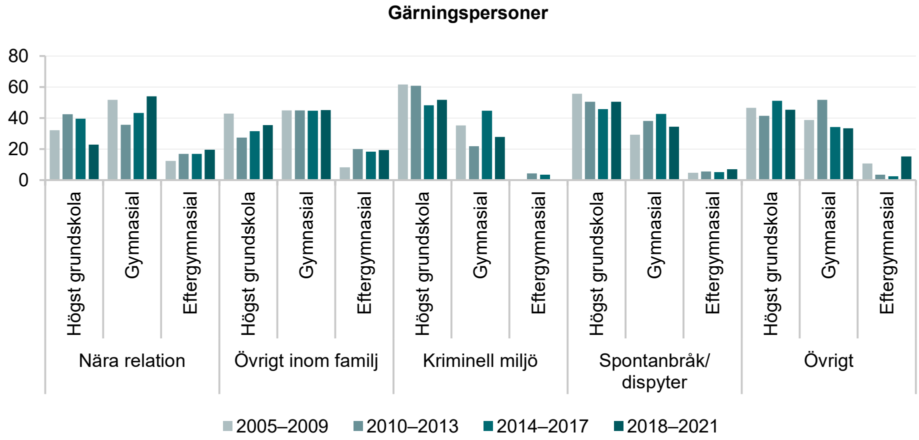
Figur 10. Andel (procent) med respektive högsta utbildningsnivå bland offer och gärningspersoner 16–74 år, efter typ av dödligt våld. 2005–2021.

Figur 11. Andel (procent) med respektive högsta utbildningsnivå bland offer 16–74 år, efter typ av dödligt våld. Över tid 2005–2021.

Figur 12. Andel (procent) med respektive högsta utbildningsnivå bland gärningspersoner 16–74 år, efter typ av dödligt våld. Över tid 2005–2021.

Sysselsättningsgrad och ekonomisk situation

I detta kapitel beskrivs tre aspekter som relaterar till sysselsättningsgraden och den ekonomiska situationen bland offren och gärningspersonerna. Inledningsvis behandlas sysselsättningsgraden utifrån andelen som var förvärvsarbetande i november året före det dödliga våldet, bland personer i åldern 16–74 år. Därefter beskrivs hur inkomststrukturen såg ut, utifrån den disponibla inkomsten per hushållsmedlem. Sist i kapitlet behandlas fattigdom bland offren och gärningspersonerna utifrån andelen som levde i ett hushåll där inkomsterna låg under gränsen för det som räknas som en skälig levnadsnivå.

Förvärvsarbete

Andelen förvärvsarbetande var hälften så stor som i befolkningen som helhet

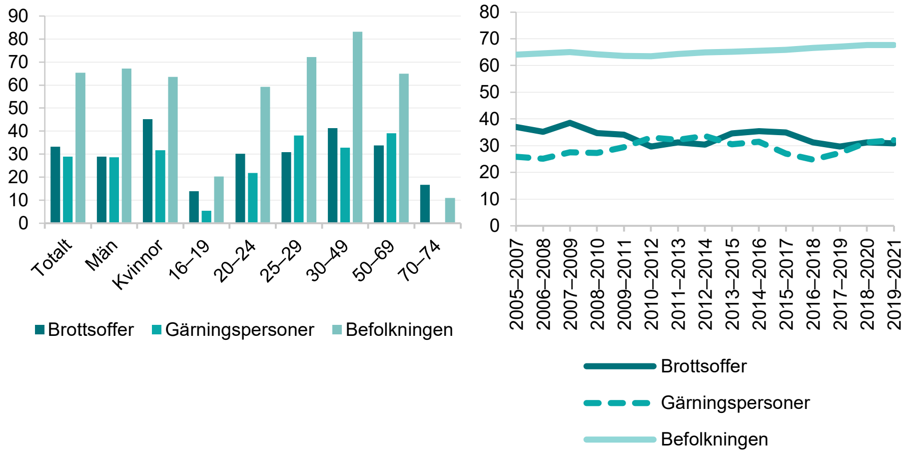
Sysselsättningsgraden bland offren och gärningspersonerna utifrån andelen som var förvärvsarbetande, var ungefär hälften så stor (33 respektive 29 procent) som i befolkningen som helhet (65 procent). Andelen förvärvsarbetande var högre bland kvinnliga brottsoffer, jämfört både med manliga offer och med gärningspersoner oavsett kön. Se figur 13. Det speglar sannolikt det förhållande att kvinnor och män faller offer för dödligt våld i olika kontexter. Över hälften av de kvinnliga brottsoffren under perioden hade dödats av en nuvarande eller tidigare partner, medan männen oftast fallit offer för dödligt våld inom andra typer av sociala kontexter.

Andelen förvärvsarbetande var av naturliga skäl lägre bland de yngsta och de äldsta. Men sett i relation till befolkningen, var sysselsättningsgraden i alla åldersgrupper lägre än i befolkningen som helhet bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna, med undantag för personer i åldern 70–74 år. Andelen förvärvsarbetande var vidare generellt något högre bland brottsoffren än bland gärningspersonerna, dock inte i åldersgrupperna 25–29 år och 50–69 år (se figur 13).

Sett över tid har skillnaden i hur stor andel som var förvärvsarbetande ökat mellan brottsoffren och befolkningen som helhet. Det gäller däremot inte

gärningspersonerna. Andelen förvärvsarbetande ökade något både i befolkningen som helhet (från 64 till 67 procent) och bland gärningspersonerna (från omkring 25 till drygt 30 procent).[18] Bland brottsoffren minskade i stället andelen förvärvsarbetande, från omkring 35 till omkring 30 procent.

Figur 13. Andel (procent) förvärvsarbetande bland offer, gärningspersoner och befolkningen 16–74 år, efter kön och ålder. 2005–2021. Över tid: glidande treårsmedelvärden.

Skillnader i sysselsättningsgrad mellan personer inblandade i olika typer av dödligt våld

Andelen förvärvsarbetande skilde sig åt mellan olika typer av dödligt våld, bland både offren och gärningspersonerna (se figur 14). Bland offren var andelen särskilt låg vid dödligt våld i kriminell miljö, 20 procent. Inom denna typ av dödligt våld finns också en stor andel unga brottsoffer. Sysselsättningsgraden var högre bland offer för dödligt våld i nära relation, liksom bland offer för dödligt våld i samband med rån eller inbrott och vid dödligt våld av en psykiskt sjuk gärningsperson (49, 37 respektive 41 procent). Även inom dessa typer av dödligt våld var dock sysselsättningsgraden bland offren lägre än i befolkningen som helhet.

Även bland gärningspersonerna var sysselsättningsgraden låg vid dödligt våld i kriminell miljö (24 procent), där det finns många yngre gärningspersoner. Men den var ännu lägre bland gärningspersoner vid

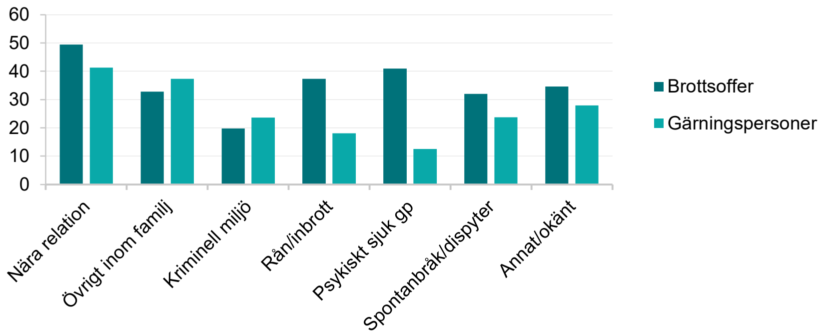
[18] Med viktade värden för gärningspersonerna var andelen förvärvsarbetande lägre under perioden 2013–2018. Sett över hela perioden var ökningen dock ungefär densamma oavsett om man ser till viktade eller oviktade värden.

dödligt våld av en psykiskt sjuk gärningsperson (13 procent) och vid dödligt våld i samband med rån eller inbrott (18 procent). För dessa två typer av dödligt våld var sysselsättningsgraden väsentligt lägre bland gärningspersonerna än offren, vilket speglar att offren och gärningspersonerna ofta befinner sig i olika sociala kontexter. Vid dödligt våld i samband med rån eller inbrott var det dessutom stor skillnad i åldersfördelningen mellan offren och gärningspersonerna – gärningspersonerna var ofta väsentligt yngre än brottsoffren.

Det kan också noteras att det var en större andel förvärvsarbetande bland offren än bland gärningspersonerna inom de flesta typerna av dödligt våld, med undantag för övrigt dödligt våld inom familj och dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö. Inom dessa typer av dödligt våld var det tvärtom en något mindre andel förvärvsarbetande bland brottsoffren.

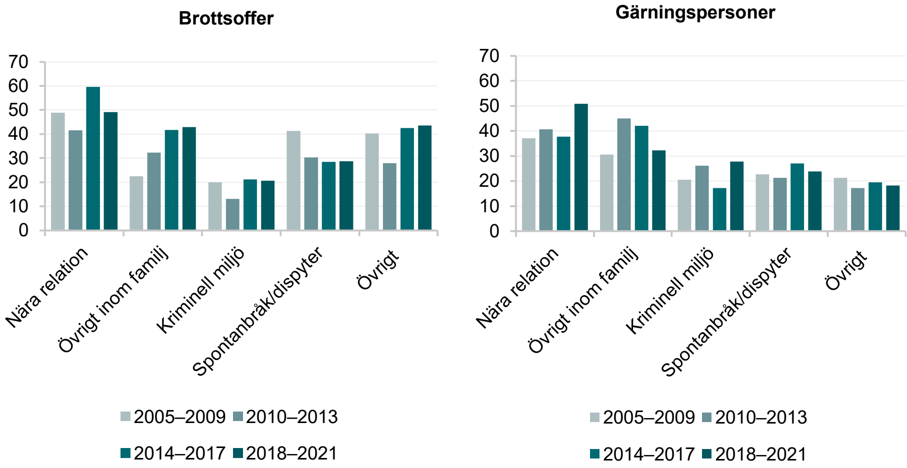
När det gäller hur andelen förvärvsarbetande inom de olika typerna av dödligt våld förändrats över tid, är det endast bland offren för övrigt dödligt våld inom familj som någon tydlig utvecklingstrend kan ses. Bland dessa ökade andelen förvärvsarbetande tydligt under den studerade perioden (se figur 15).

Figur 14. Andel (procent) förvärvsarbetande bland offer och gärningspersoner 16–74 år, efter typ av dödligt våld. 2005–2021.[19]

[19] Dödligt våld i samband med sexuellt övergrepp visas inte i figuren på grund av ett litet antal offer och gärningspersoner.

Figur 15. Andel (procent) förvärvsarbetande bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. Personer i åldern 16–74 år. Över tid 2005–2021.

Inkomststruktur

I detta avsnitt beskrivs inkomststrukturen bland brottsoffren och gärningspersonerna, utifrån den disponibla inkomsten per hushållsmedlem.[20] Redovisningen innefattar därmed även barn, även om dessa saknar egen inkomst. Den disponibla inkomsten är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster som en person har, inklusive kapitalvinster eller förluster, minus skatt och övriga negativa transfereringar.[21] För att räkna fram den disponibla inkomsten per hushållsmedlem, summeras alla inkomster i hushållet. Denna summa divideras sedan med familjens konsumtionsvikt, vilken är beroende av hur hushållet är sammansatt.[22]

Redovisningen görs dels utifrån den genomsnittliga disponibla inkomsten per hushållsmedlem, dels utifrån hur stor andel bland offren och gärningspersonerna som hade en inkomst som motsvarade inkomsterna bland de tio procenten i befolkningen med lägst inkomster.

[20] Inkomståret 2004 ingår inte på grund av ett förändrat familjebegrepp hos SCB från detta år, vilket påverkat konsumtionsvikterna för att beräkna inkomsten per hushållsmedlem. Se vidare i bilaga 1. Samtliga belopp är fastprisberäknade med hjälp av KPI till 2022 års prisnivå. Alla uppgifter i avsnittet gäller disponibel inkomst per konsumtionsenhet (hushållsmedlem), även om detta för läsbarhetens skull kortas till exempelvis ”inkomst” eller ”disponibel inkomst”.

[21] Olika typer av ekonomiskt bistånd ingår inte.

[22] Se vidare i bilaga 1.

Redovisningen av inkomststrukturen bygger på *deklarerade* inkomster. Som nämnts i kapitlet *Metod och material*, kan det finnas individer bland såväl gärningspersonerna som brottsoffren som haft ekonomiska tillgångar eller resurser från kriminell verksamhet (exempelvis narkotika, bedrägerier eller bidragsbrott av olika slag). Sådana ekonomiska resurser syns naturligen inte i de inkomster som redovisas här, och kan vara vanligare bland personer inom vissa typer av dödligt våld än andra.

Brottsoffer och gärningspersoner hade lägre inkomster än befolkningen i stort

Jämfört med befolkningen i stort var de genomsnittliga inkomsterna per hushållsmedlem lägre bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna. Bland brottsoffren uppgick den genomsnittliga inkomsten per hushållsmedlem till 66 procent[23] av befolkningens genomsnittliga inkomster, och bland gärningspersonerna till 58 procent.[24] Bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna hade kvinnor i genomsnitt högre inkomster än män (se figur 16).

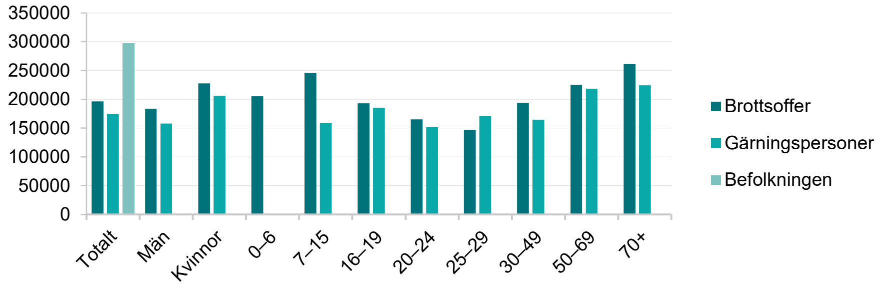
Figur 16 visar också en tydlig U-kurva bland offren utifrån ålder, där de yngsta och äldsta brottsoffren hade de högsta genomsnittliga disponibla inkomsterna per hushållsmedlem. Lägst genomsnittlig inkomst hade brottsoffer i åldern 25–29 år. Samma tydliga U-kurva kan dock inte ses bland gärningspersonerna. Jämfört med de yngre barn som fallit offer för dödligt våld, hade de förhållandevis få gärningspersonerna i åldern 7–15 år en väsentligt lägre genomsnittlig disponibel inkomst per hushållsmedlem. Det speglar sannolikt att yngre barn som faller offer för dödligt våld och yngre barn som är gärningspersoner, åtminstone delvis befinner sig i olika sociala kontexter och därmed socioekonomisk situation.

---

[23] Exklusive ett brottsoffer med mycket hög disponibel inkomst.

[24] Befolkningens inkomst är beräknat som ett genomsnitt av de årliga genomsnittliga disponibla inkomsterna per konsumtionsenhet för perioden 2005–2020. Avrundat till tusentals kronor var den genomsnittliga disponibla inkomsten per hushållsmedlem 298 000 kronor i befolkningen som helhet under perioden. Bland brottsoffren var den 196 000 kronor och bland gärningspersonerna 174 000 kronor. Exklusive ett brottsoffer med mycket hög disponibel inkomst.

Figur 16. Genomsnittlig disponibel inkomst per hushållsmedlem (i kronor). Bland offer, gärningspersoner och befolkningen, efter kön och ålder för offer och gärningspersoner. 2006–2021.[25]

Omkring hälften av offren och gärningspersonerna hade en inkomst som motsvarade tiondelen med lägst inkomster i befolkningen

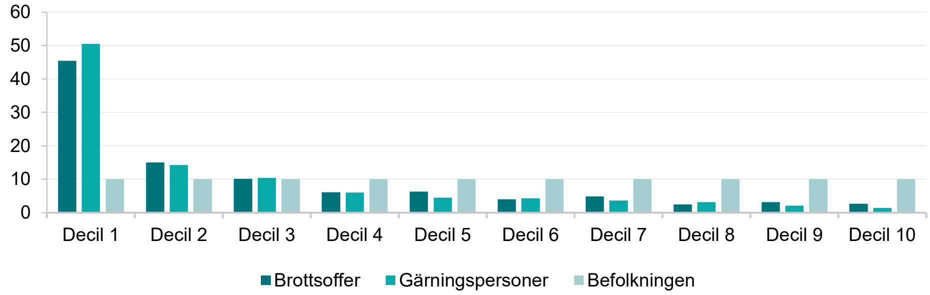
Det finns en tydlig koncentration av både offer och gärningspersoner vid dödligt våld till den del av befolkningen som har de allra lägsta inkomsterna. Befolkningens inkomster har delats in i tiondelar (inkomstdeciler), där decil 1 motsvarar den tiondel i befolkningen med lägst disponibla inkomster per hushållsmedlem. Bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna var det en stor andel vars inkomster föll inom denna lägsta inkomstdecil i befolkningen: 45 procent av offren och 51 procent av gärningspersonerna. 70 procent av brottsoffren och 75 procent av gärningspersonerna hade en disponibel inkomst som motsvarar den tredjedel i befolkningen med lägst inkomster (decil 1, 2 och 3). Endast 6 respektive 4 procent av brottsoffren och gärningspersonerna hade en inkomst som motsvarar de 20 procenten i befolkningen med högst inkomster. Se figur 17.

En väsentligt lägre andel bland de kvinnliga brottsoffren hade en disponibel inkomst per hushållsmedlem inom befolkningens lägsta inkomstdecil (30 procent), både i jämförelse med manliga brottsoffer och med gärningspersoner av bägge könen. Det liknar därmed det förhållande som kunde ses för andelen förvärvsarbetande, där kvinnliga brottsoffer hade en högre sysselsättningsgrad än övriga. Precis som när det gäller den genomsnittliga disponibla inkomsten, var det bland barn i åldersgruppen 7–15 år stor skillnad mellan offer och gärningspersoner. En väsentligt större andel bland gärningspersonerna i den åldersgruppen levde i ett hushåll där

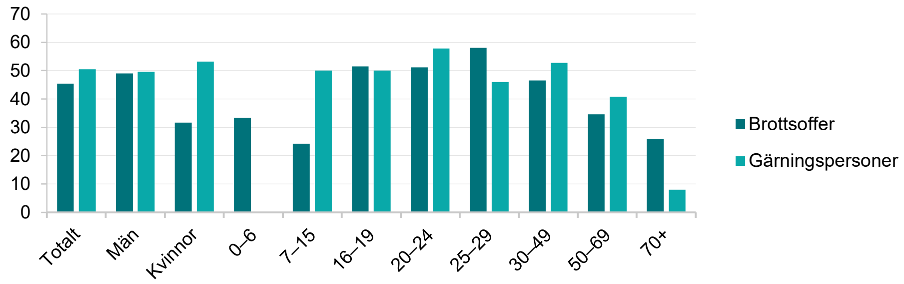
[25] Exklusive ett brottsoffer med mycket hög disponibel inkomst. Fastprisberäknat enligt KPI till 2022 års penningvärde. Statistikuppgifter för befolkningen uppdelat på kön och ålder har inte funnits tillgängliga för hela perioden.

inkomsterna per hushållsmedlem låg inom befolkningens lägsta inkomstdecil. Se figur 18.

Figur 17. Andel (procent) vars disponibla inkomst per hushållsmedlem föll inom gränsvärdena för respektive inkomstdecil i befolkningen som helhet. Bland offer, gärningspersoner och befolkningen 2006–2021.[26]

Figur 18. Andel (procent) vars disponibla inkomst per hushållsmedlem föll inom befolkningens lägsta inkomstdecil. Bland offer och gärningspersoner, efter kön och ålder. 2006–2021.

Skillnaden mot befolkningens inkomster har ökat

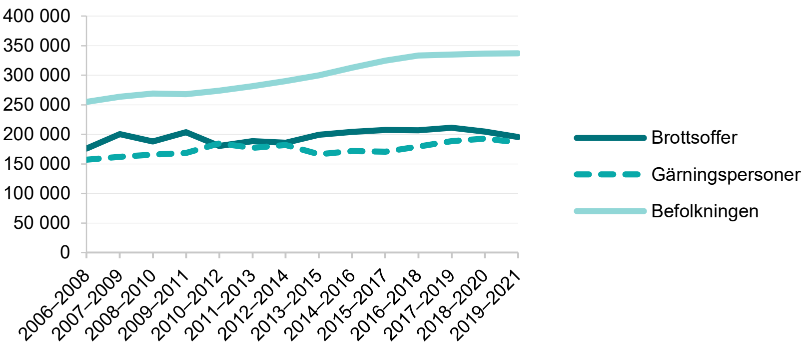
Inkomsterna bland brottsoffren och gärningspersonerna var alltså generellt lägre än i befolkningen som helhet. Skillnaden i inkomster har också ökat under den studerade perioden, både bland offren och gärningspersonerna. I befolkningen som helhet ökade den genomsnittliga disponibla inkomsten per hushållsmedlem med drygt 40 procent under den studerade perioden. Inkomsterna ökade i viss mån även bland brottsoffren och gärningspersonerna vid dödligt våld, men inte lika mycket som i befolkningen som helhet. Det innebär att brottsoffrens genomsnittliga inkomst minskade från omkring 70 procent av befolkningens

[26] Beräknat utifrån respektive år som ett medelvärde för brottsåren 2006–2021 (inkomståren 2005–2020), fastprisberäknat enligt KPI till 2022 års penningvärde.

genomsnittliga inkomst i början av perioden till drygt hälften i slutet av perioden. Gärningspersonernas genomsnittliga inkomst minskade från omkring 60 till omkring 50 procent av befolkningens.[27] Se figur 19.

Även andelen med en inkomst inom befolkningens lägsta inkomstdecil ökade under perioden, både bland offren och gärningspersonerna. Ökningen skedde i första hand under perioden fram till 2012 respektive 2013. I början av den studerade perioden hade omkring en tredjedel av brottsoffren en disponibel inkomst inom befolkningens lägsta inkomstdecil, medan det i slutet av perioden var drygt hälften. Bland gärningspersonerna ökade andelen från omkring 40 till omkring 50 procent sett över hela perioden. Men andelen var högst kring mitten av 2010-talet och minskade sedan något fram till 2021. Se figur 20.

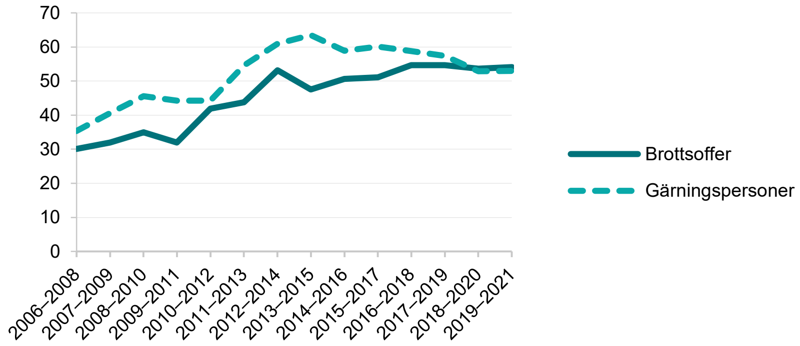
Figur 19. Genomsnittlig disponibel inkomst per hushållsmedlem (i kronor) bland offer, gärningspersoner och befolkningen. Glidande treårsmedelvärden 2006–2021.[28]

[27] Viktade värden för gärningspersonerna förändrar inte det resultatet, dock låg genomsnittet något lägre under åren 2015–2020 än när oviktade värden används.

[28] För befolkningen används två olika källor: Undersökningen om hushållens ekonomi (HEK) för åren 2006–2010, och undersökningen Inkomster och skatter (IoS) för åren 2011–2021. Källorna har något olika nivå, se kapitlet *Metod och material* och bilaga 1. Fastprisberäknat enligt KPI till 2022 års penningvärde. Exklusive ett brottsoffer med mycket hög disponibel inkomst som påverkar ett enskilt år.

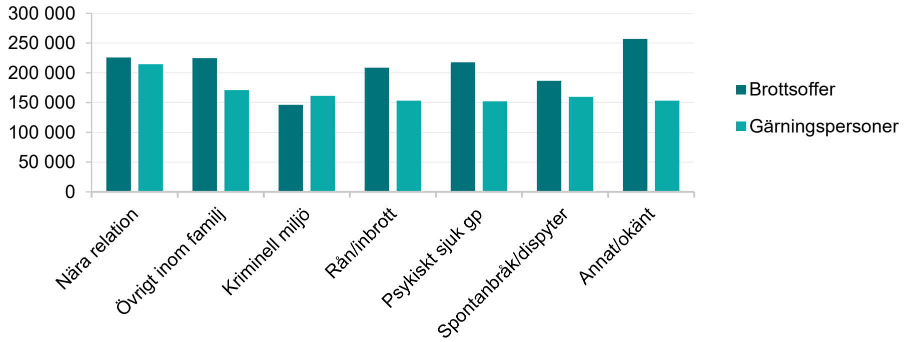
Figur 20. Andel (procent) vars disponibla inkomst per hushållsmedlem föll inom befolkningens lägsta inkomstdecil respektive år, bland offer och gärningspersoner. Glidande treårsmedelvärden 2006–2021.

Större variation i genomsnittlig inkomst mellan olika typer av dödligt våld bland brottsoffren än bland gärningspersonerna

Den genomsnittliga disponibla inkomsten var relativt lika för gärningspersonerna mellan de olika typerna av dödligt våld. Undantag är gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation, som i genomsnitt hade en högre disponibel inkomst. Bland brottsoffren varierade de genomsnittliga inkomsterna mer mellan olika typer av dödligt våld. Lägst genomsnittlig disponibel inkomst hade offren för dödligt våld vid konflikter i kriminell miljö. De genomsnittliga inkomsterna låg dock lägre än i befolkningen som helhet inom alla typer av dödligt våld, både bland offren och gärningspersonerna.

Figur 21. Genomsnittlig disponibel inkomst per hushållsmedlem (i kronor). Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. 2006–2021.[29]

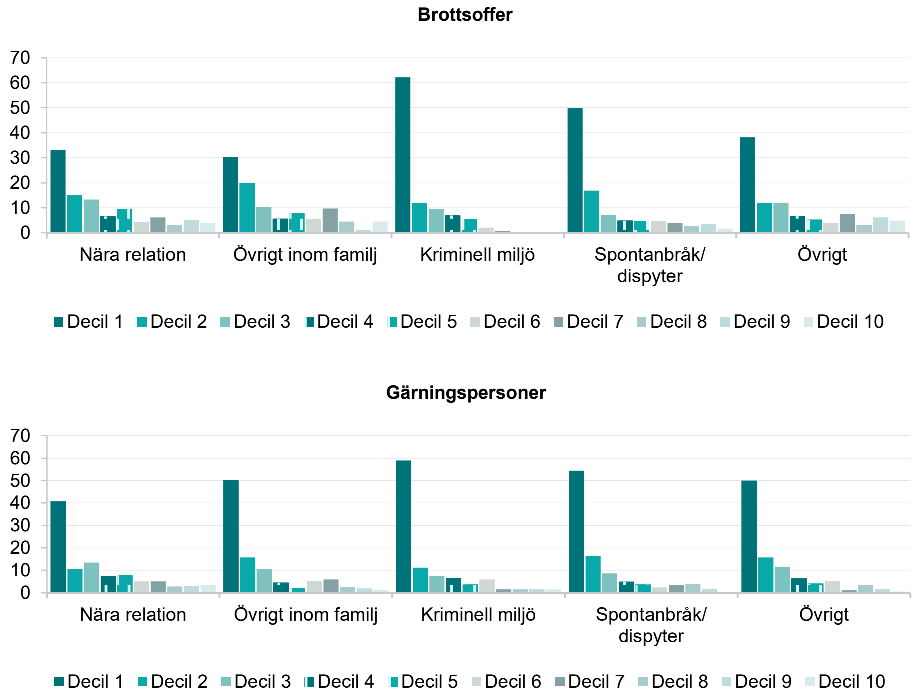

Det var bland såväl offren som gärningspersonerna en stor andel inom samtliga typer av dödligt våld, vars inkomster föll inom befolkningens lägsta inkomstdecil (se figur 22). Andelen var dock störst inom dödligt våld i kriminell miljö, där 62 respektive 59 procent av offren och gärningspersonerna hade en disponibel inkomst motsvarande befolkningens lägsta inkomstdecil.

Bland brottsoffren var andelen omkring hälften så stor bland offren för dödligt våld i nära relation och bland offer för övrigt dödligt våld inom familj (33 respektive 30 procent). Men även om andelen var väsentligt lägre inom dessa typer av dödligt våld, var den ändå tre gånger så stor som andelen i befolkningen som helhet. Även bland gärningspersonerna var andelen med inkomster inom befolkningens lägsta inkomstdecil lägre bland gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation – omkring 40 procent.

[29] Dödligt våld i samband med sexuellt övergrepp visas inte i figuren, eftersom antalet personer inom denna typ av dödligt våld är så litet. Ett brottsoffer med mycket hög inkomst har uteslutits ur beräkningen av genomsnittlig disponibel inkomst vid nedbrytning på olika typer av dödligt våld. Fastprisberäknat enligt KPI till 2022 års penningvärde.

Figur 22. Andel (procent) vars disponibla inkomst per hushållsmedlem föll inom gränsvärdena för respektive inkomstdecil i befolkningen som helhet. Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. 2006–2021.[30]

Olika kontext för det dödliga våldet speglas i skillnader mellan offrens och gärningspersonernas inkomster

Vid dödligt våld i nära relation, dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö, och i viss mån vid dödligt våld i samband med spontanbråk och dispyter, låg de genomsnittliga inkomsterna per hushållsmedlem relativt lika mellan brottsoffren och gärningspersonerna. Se figur 21 ovan. Det hänger samman med att offer och gärningspersoner inom dessa typer av dödligt våld ofta befinner sig i samma familj, kontext eller miljö, och därmed kan antas ha en liknande ekonomisk situation.

Det var däremot större skillnader i inkomster mellan offren och gärningspersonerna inom övriga typer av dödligt våld, som dödligt våld inom familj (som inkluderar dödligt våld mellan vuxna familjemedlemmar som inte delar hushåll), dödligt våld i samband med rån eller inbrott, och dödligt våld av en psykiskt sjuk gärningsperson (utan andra motiv). För

[30] Beräknat utifrån andelen respektive år 2006–2021 (inkomståren 2005–2020). Fastprisberäknat enligt KPI till 2022 års penningvärde.

dessa typer av dödligt våld låg den genomsnittliga inkomsten tydligt lägre bland gärningspersonerna än offren, och man kan också anta att offer och gärningspersoner inom dessa typer av dödligt våld i högre grad befinner sig i olika sociala kontexter och därmed också har en mer olik ekonomisk situation.

Utvecklingen över tid inom olika typer av dödligt våld

Som beskrivits tidigare i detta kapitel,[31] har den genomsnittliga disponibla inkomsten per hushållsmedlem ökat mer i befolkningen som helhet än bland offren och gärningspersonerna, och skillnaden i relation till befolkningens inkomster har därmed ökat. När man delar upp offren och gärningspersonerna på olika typer av dödligt våld kan följande konstateras.

Bland brottsoffren ökade inkomsterna inom alla typerna av dödligt våld, med undantag för offer för dödligt våld i samband med spontanbråk och dispyter.[32] Bland gärningspersonerna ökade den genomsnittliga disponibla inkomsten framför allt inom dödligt våld i nära relation. Bland gärningspersoner vid dödligt våld i kriminell miljö syns ingen ökning av den genomsnittliga inkomsten, och för övriga typer av dödligt våld syns endast små ökningar. Det innebär att inkomstskillnaden jämfört med befolkningen i stort har ökat mer för gärningspersoner vid dödligt våld i kriminell miljö än för gärningspersoner vid andra typer av dödligt våld. Se figur 23.

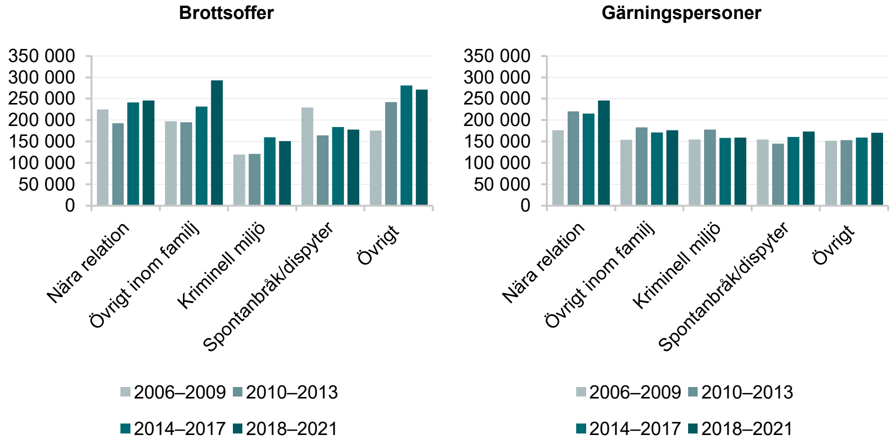
För nästan samtliga typer av dödligt våld syns en ökning av andelen brottsoffer och gärningspersoner med en inkomst som motsvarade befolkningens lägsta inkomstdecil, åtminstone fram till mitten av 2010-talet. Precis som när man ser till utvecklingen bland gärningspersonerna totalt sett (se figur 20 ovan), har dock andelen med inkomster inom befolkningens lägsta inkomstdecil minskat bland gärningspersonerna inom alla typer av dödligt våld den sista fyraårsperioden jämfört med perioden innan. Det gäller även offren för dödligt våld i nära relation, övrigt dödligt våld inom familj samt övrigt dödligt våld. Bland offren för dödligt våld i kriminell miljö och vid spontanbråk eller dispyter ökade i stället andelen med en inkomst som föll inom befolkningens lägsta inkomstdecil även under periodens sista år. Se figur 24.

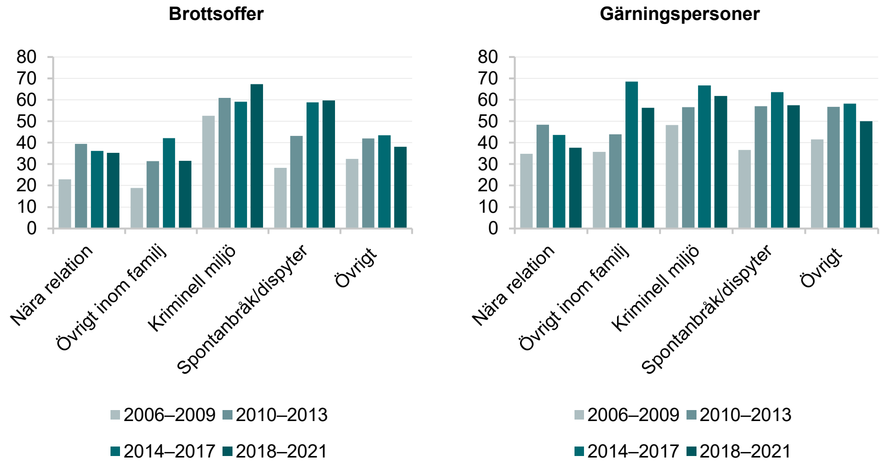
[31] Se avsnittet *Skillnaden mot befolkningens inkomster har ökat*.

[32] Åtminstone inte jämfört med den första fyraårsperioden.

Figur 23. Genomsnittlig disponibel inkomst per hushållsmedlem (i kronor). Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. Över tid 2006–2021.[33]

Figur 24. Andel (procent) vars disponibla inkomst per konsumtionsenhet föll inom befolkningens lägsta inkomstdecil. Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. Över tid 2006–2021.[34]

[33] Ett brottsoffer med mycket hög inkomst har exkluderats vid beräkning av offrens genomsnittliga inkomst. Fastprisberäknat enligt KPI till 2022 års penningvärde.

[34] Ett brottsoffer med mycket hög inkomst har exkluderats. Fastprisberäknat enligt KPI till 2022 års penningvärde.

Ej skälig levnadsnivå

Fattigdom kan mätas på flera sätt. Här används ett absolut mått, nämligen inkomstgränsen för vad som räknas som en skälig levnadsnivå (gällande brottsoffren och gärningspersonerna) respektive gränsen för det som räknas som låg inkomststandard (gällande befolkningen). Måtten är snarlika, och innebär att individen tillhör ett hushåll där de samlade inkomsterna inte räcker för att betala hushållets nödvändiga baskonsumtion.[35]

Omkring en femtedel bland offren och gärningspersonerna levde under gränsen för skälig levnadsnivå[36]

Bland både brottsoffren och gärningspersonerna var det omkring en femtedel, 19 respektive 23 procent, som hade en disponibel inkomst per hushållsmedlem som låg under gränsen för en skälig levnadsnivå, och där hushållets samlade inkomster alltså inte räckte för att betala familjens nödvändiga baskonsumtion. Andelen i befolkningen med låg inkomststandard var under samma period väsentligt lägre – i genomsnitt 6 procent respektive år 2012–2021. Samma mönster framgår när man delar upp offren och gärningspersonerna i olika åldersgrupper och jämför med samma åldersgrupper i befolkningen. Se figur 25.

Bland brottsoffren levde en betydligt mindre andel av kvinnorna än männen under gränsen för en skälig levnadsnivå: 10 procent av kvinnorna och 23 procent av männen. På samma sätt som för resultaten om inkomster och andelen förvärvsarbetande, hänger skillnaden ihop med att kvinnor och män faller offer för dödligt våld i olika kontexter. Även bland gärningspersonerna var andelen som levde under gränsen för en skälig levnadsnivå något lägre bland kvinnliga gärningspersoner än bland manliga, men skillnaden var inte lika stor som bland offren.

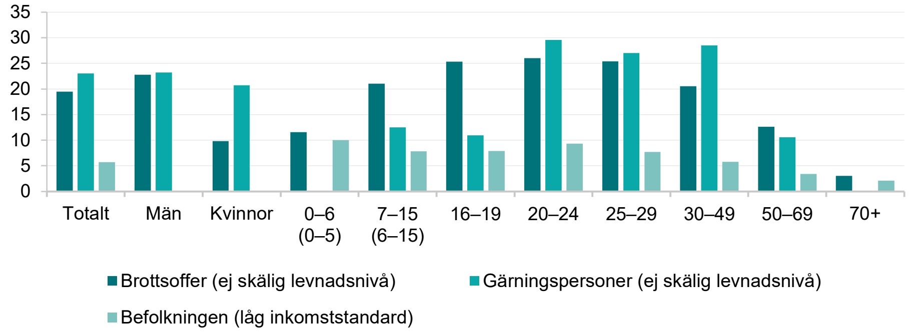
I åldersgrupperna 7–15 år och 16–19 år var det stor skillnad mellan brottsoffren och gärningspersonerna i hur stor andel som levde under gränsen för en skälig levnadsnivå. I dessa åldersgrupper levde brottsoffren i väsentligt högre grad än gärningspersonerna i hushåll med inkomster under en skälig levnadsnivå (21 respektive 25 procent bland brottsoffren

[35] Se vidare i bilaga 1.

[36] Statistik för befolkningen utifrån låg inkomststandard finns publicerad från 2011 och framåt. Därför omfattar redovisningen här åren 2012–2021 (inkomståren 2011–2020).

och 13 respektive 11 procent bland gärningspersonerna) (se figur 25). Detta skiljer sig därmed från resultaten för disponibel inkomst, där barnen bland gärningspersonerna i genomsnitt hade en sämre situation än barnen bland brottsoffren.[37] Ser man till detta mått på absolut fattigdom tycks alltså en större andel unga brottsoffer leva i ett hushåll där inkomsterna faller under gränsen för en skälig levnadsnivå än unga gärningspersoner.

Figur 25. Andel (procent) med en disponibel inkomst per hushållsmedlem som låg under gränsen för skälig levnadsnivå (bland offer och gärningspersoner), samt andelen i befolkningen som tillhörde ett hushåll med låg inkomststandard. Efter kön och ålder. 2012–2021.[38]

Ökande skillnad gällande låg inkomststandard i relation till befolkningen

Sett till utvecklingen över tid har skillnaden i relation till befolkningen ökat när det gäller andelen med inkomster under gränsen för en skälig levnadsnivå. Andelen med låg inkomststandard minskade något i befolkningen som helhet under perioden 2012–2021, från 7 till 5 procent. Bland brottsoffren ökade i stället andelen som tillhörde ett hushåll med ej skälig levnadsnivå från omkring 15 procent 2012 till drygt 20 procent 2021. Bland gärningspersonerna ökade andelen som inte hade en skälig levnadsnivå något under perioden 2012–2017 för att därefter minska igen till omkring samma nivå som i periodens början.[39] Det innebär att skillnaden i relation till befolkningen ökat under perioden för både brottsoffren och gärningspersonerna. Se figur 26.

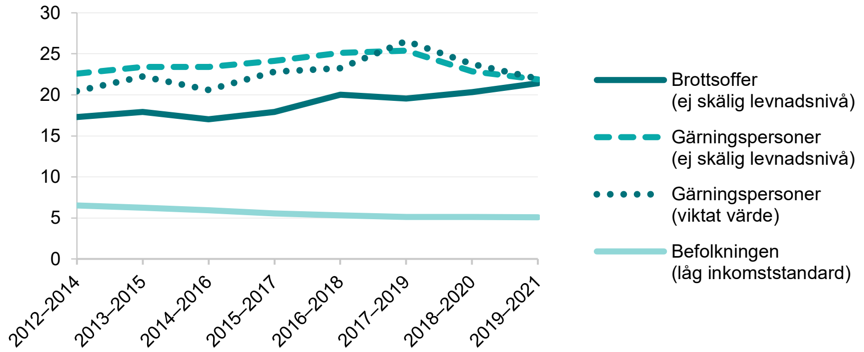
---

[37] Se avsnittet *Brottsoffer och gärningspersoner hade lägre inkomster än befolkningen i stort*.

[38] Det finns inga gärningspersoner i åldern 0–6 år. Befolkningssiffror uppdelade på kön har inte funnits tillgängligt. Ålder inom parentes avser ålder i befolkningen.

[39] Om man använder viktade värden för gärningspersonerna, låg andelen som inte hade skälig levnadsnivå lägre under perioden fram till 2017, men därefter i ungefär samma nivå som med oviktade värden. Med viktade värden, som kompenserar för bortfallet av ouppklarade fall främst i kriminell miljö, syns därmed en något ökande trend även bland gärningspersonerna.

Figur 26. Andel (procent) med en disponibel inkomst per hushållsmedlem som låg under gränsen för skälig levnadsnivå (bland offer och gärningspersoner), samt andelen i befolkningen som tillhörde ett hushåll med låg inkomststandard. 2012–2021.

Stora skillnader mellan olika typer av dödligt våld

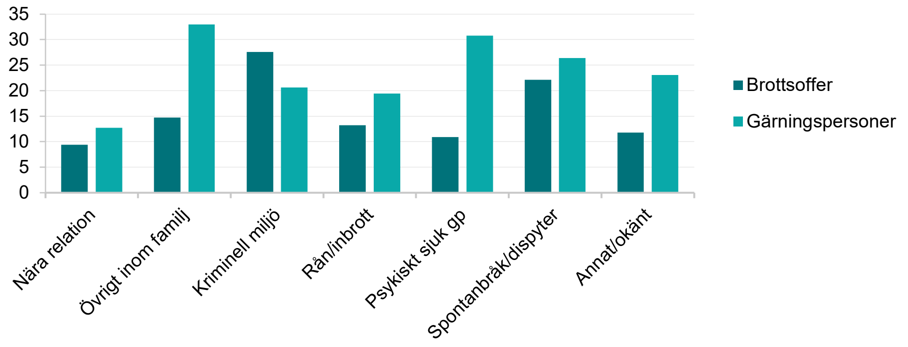
Det finns relativt stora skillnader mellan olika typer av dödligt våld när det gäller andelen brottsoffer respektive gärningspersoner som hade en inkomst under gränsen för skälig levnadsnivå. Bland brottsoffren var andelen störst bland offer för dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö (28 procent), och bland offer vid dödligt våld i samband med spontanbråk och dispyter (22 procent). Andelen var betydligt lägre bland offer för övriga typer av dödligt våld. Se figur 27.

Bland gärningspersonerna var andelen störst vid övrigt dödligt våld inom familj (33 procent) och dödligt våld av en psykiskt sjuk gärningsperson (31 procent). Omkring en tredjedel av dessa gärningspersoner hade alltså en disponibel inkomst per hushållsmedlem under gränsen för skälig levnadsnivå. Andelen var lägst bland gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation (13 procent). Det var dock dubbelt så stor andel som i befolkningen i stort med låg inkomststandard. Värt att notera är att dödligt våld i kriminell miljö tillhör de tre typer av dödligt våld där andelen med ej skälig levnadsnivå var lägst bland gärningspersonerna.

Vidare var andelen med ej skälig levnadsnivå högre bland gärningspersonerna än offren inom alla typerna av dödligt våld, förutom vid konflikter i kriminell miljö. Där var andelen större bland offren, 28 procent bland offren och 21 procent bland gärningspersonerna. Störst skillnad mellan brottsoffer och gärningspersoner finns dock vid övrigt dödligt våld inom familj, dödligt våld av psykiskt sjuk samt vid Annat/okänt. Som togs upp i avsnittet om inkomststruktur, speglar dessa skillnader att offren och gärningspersonerna vid dessa typer av dödligt våld

i högre grad befinner sig i olika sociala kontexter än vid andra typer av dödligt våld.[40]

Figur 27. Andel (procent) med en disponibel inkomst per hushållsmedlem som låg under gränsen för skälig levnadsnivå. Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. 2012–2021.[41]

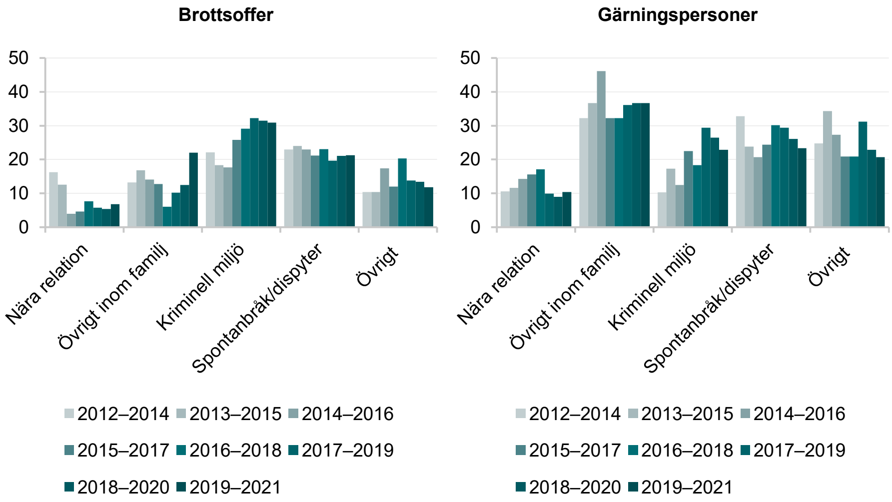
Utvecklingen av andelen med ej skälig levnadsnivå varierar också något mellan olika typer av dödligt våld. Bland brottsoffren minskade andelen bland offer för dödligt våld i nära relation och bland offer för dödligt våld vid spontanbråk och dispyter. Däremot ökade andelen relativt kraftigt bland offer för dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö, från omkring 20 till omkring 30 procent. Se figur 28.

Bland gärningspersonerna ses framför allt en förändring bland gärningspersoner i kriminell miljö, för vilka andelen med en inkomst som låg under gränsen för skälig levnadsnivå successivt har ökat. Ökningen motsvarar ungefär en fördubbling inom gruppen. Däremot ses en minskning bland gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation, precis som bland offren.

[40] Se avsnittet *Olika kontext för det dödliga våldet speglas i skillnader mellan offrens och gärningspersonernas inkomster*.

[41] Dödligt våld i samband med sexuellt övergrepp visas inte i figuren på grund av så litet antal personer.

Figur 28. Andel (procent) med en disponibel inkomst per hushållsmedlem som låg under gränsen för skälig levnadsnivå. Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. Glidande treårsmedelvärden 2012–2021.

Boendeområde och hushållstyp

Detta kapitel beskriver brottsoffrens och gärningspersonernas boende- och hushållssituation. Det görs för det första utifrån vilken typ av område, utifrån socioekonomisk status, som personerna levde i vid tiden för det dödliga våldet. För det andra beskrivs vilken typ av hushåll som offren och gärningspersonerna tillhörde utifrån typerna sammanboende, ensamstående samt övriga hushåll, med eller utan barn. Ensamstående med barn upp till 24 år behandlas särskilt.

Boendeområde utifrån socioekonomisk status[42]

För att beskriva det område som offren och gärningspersonerna bodde i vid tiden för det dödliga våldet, används de områdestyper för socioekonomisk status som tagits fram av SCB och dåvarande Delegationen mot segregation (Delmos) (se Delmos 2021). Utifrån en rikstäckande indelning i 3 363 geografiska områden klassificeras årligen varje område som en av fem typer.[43] De fem områdestyperna är:

- Områdestyp 1: områden med stora socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 2: områden med socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 3: socioekonomiskt blandade områden
- Områdestyp 4: områden med goda socioekonomiska förutsättningar
- Områdestyp 5: områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

Områdestyp 1 och 2 brukar tillsammans definieras som områden med socioekonomiska utmaningar. I dessa områden är invånarna jämfört med genomsnittet för landet i högre grad lågutbildade, lever i högre grad med låg ekonomisk standard och får i högre grad ekonomiskt bistånd och/eller är arbetslösa längre än sex månader. Invånarna i områdestyp 3 ligger närmare genomsnittet för riket för dessa tre indikatorer. I områdestyp 4 och 5 är det en betydligt lägre andel än genomsnittet för landet som är lågutbildade, lever med låg ekonomisk standard, eller får ekonomiskt bistånd och/eller är arbetslösa längre än sex månader (Delmos 2021).

---

42 Redovisningen omfattar perioden 2012–2021.

43 Se vidare i bilaga 1.

Tre gånger så många bland offren och gärningspersonerna bodde i områden med stora socioekonomiska utmaningar

Som framgår av figur 29 var det en väsentligt större andel av brottsoffren och gärningspersonerna vid dödligt våld än i befolkningen som helhet, som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar. Bland offren och gärningspersonerna var andelen som bodde i områden med stora socioekonomiska utmaningar tre gånger så stor (16 respektive 15 procent) som i befolkningen som helhet (5 procent). Ungefär hälften så stor andel bland offren och gärningspersonerna bodde i områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar (5 procent i båda grupperna) jämfört med befolkningen i stort (11 procent).[44]

För gärningspersonerna har skillnaden mot befolkningen ökat över tid

Sett över perioden 2012–2021 har det inte skett så stora förändringar i hur stor andel av befolkningen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar (se figur 30).[45] Bland brottsoffren var andelen som bodde i sådana områden högre i mitten av perioden (2015–2018), men låg på ungefär samma nivå i periodens början och slut. Bland gärningspersonerna ökade däremot andelen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar, från omkring 20 till 30 procent.[46] Det innebär att skillnaden mellan gärningspersonerna och befolkningen som helhet har ökat när det gäller andelen som bor i områden med socioekonomiska utmaningar.

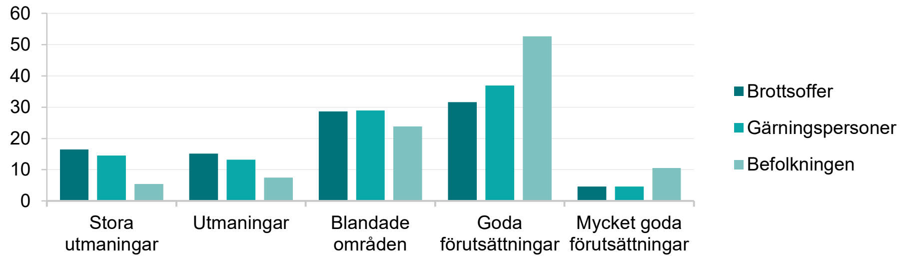
---

[44] Om man använder viktade värden för gärningspersonerna, blir andelen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar större. Med oviktade värden var det 15 procent bland gärningspersonerna som bodde i områdestyp 1, men med viktade värden 18 procent. I områdestyp 1 och 2 sammantaget var det 28 procent med oviktade och 31 procent med viktade värden. Det indikerar att andelen bland gärningspersonerna som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar sannolikt hade varit något högre, om vi hade haft uppgifter om gärningspersonerna i de ouppklarade fallen med dödligt våld. Med viktade värden blir andelen bland gärningspersonerna därmed högre i områdestyp 1 än bland brottsoffren, och samma andel i områdestyp 1 och 2 sammantaget.

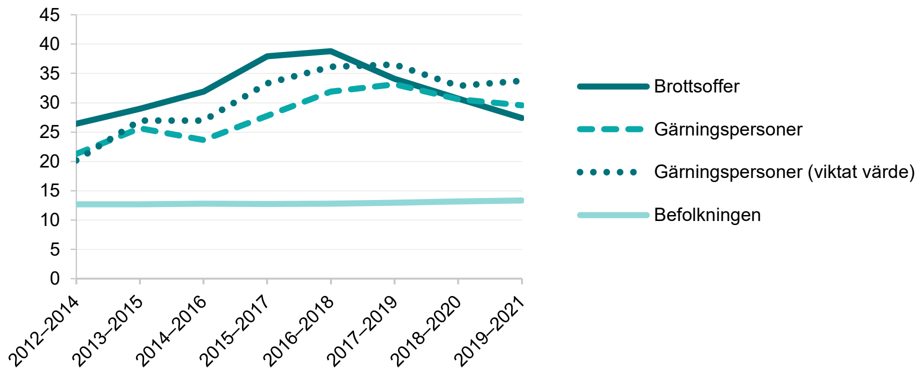
[45] Andelen som bodde i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar ökade dock från 62 till 64 procent, samtidigt som andelen som bodde i socioekonomiskt blandade områden minskade från 25 till 23 procent.

[46] Med viktade värden blir ökningen större, från omkring 20 till omkring 35 procent. Det innebär att ökningen över tid sannolikt skulle vara större, och skillnaden i relation till befolkningen större i slutet av perioden, om vi hade uppgifter om gärningspersonerna i de ouppklarade fallen med dödligt våld.

Figur 29. Andel (procent) som bodde i respektive områdestyp bland offer, gärningspersoner och befolkningen. 2012–2021.

Figur 30. Andel (procent) som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar (områdestyp 1 eller 2) bland offer, gärningspersoner och befolkningen. Glidande treårsmedelvärden 2012–2021.

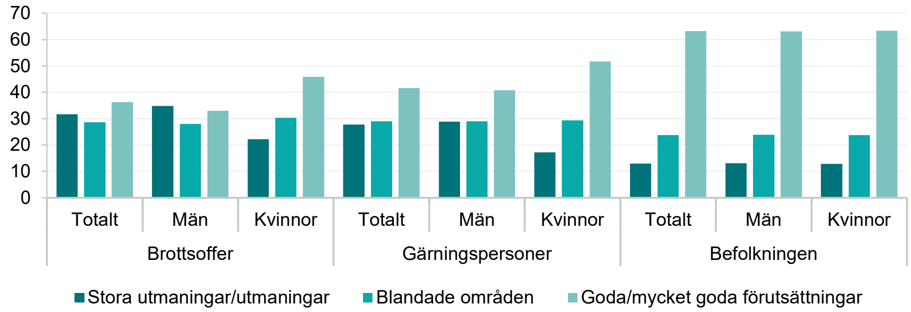

En större andel av manliga offer och gärningspersoner bodde i områden med socioekonomiska utmaningar

I befolkningen som helhet var andelen kvinnor och män som bodde i olika områdestyper likartad. Bland offren och gärningspersonerna var det däremot en större andel bland män som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar än bland kvinnor, och tvärtom en större andel bland kvinnor som bodde i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Manliga brottsoffer sticker ut, eftersom det bland dessa till och med var en större andel som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar (35 procent) än i områden med goda eller mycket goda förutsättningar (33 procent). Det är ett mönster som avviker

från såväl kvinnliga brottsoffer som gärningspersoner av bägge könen. Se figur 31.[47]

Figur 31. Andel (procent) som bodde i respektive områdestyp bland offer, gärningspersoner och befolkningen. Totalt och efter kön. 2012–2021.

Yngre brottsoffer och gärningspersoner bodde i högre grad i områden med socioekonomiska utmaningar

I befolkningen som helhet är mönstret likartat för hur stor andel som bodde i olika områdestyper, oavsett åldersgrupp.[48] Men bland brottsoffren och gärningspersonerna finns det skillnader i mönstret beroende på ålder, där de yngre brottsoffren och gärningspersonerna i högre grad bodde i områden med socioekonomiska utmaningar än de äldre. Bland brottsoffer i åldrarna 15–29 år var det fler som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar än i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Det är ett mönster som också syns bland de unga gärningspersonerna (15–24-åringar) när viktade värden används för att ta hänsyn till bortfallet bland gärningspersonerna. Det mönstret skiljer sig därmed från såväl både äldre offer och gärningspersoner som från befolkningen i stort. Se figur 32 och 33.

Jämfört med befolkningen som helhet, var det dock i samtliga åldersgrupper bland brottsoffren och gärningspersonerna en större andel som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar, med undantag för de allra äldsta gärningspersonerna. I samtliga åldersgrupper utom de två

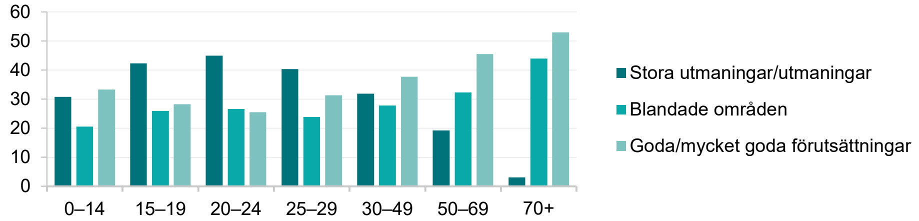
---

[47] Med viktade värden bodde en lite större andel av de manliga gärningspersonerna i områden med socioekonomiska utmaningar (ökar från 29 till 32 procent), och en lite mindre andel i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar (minskar från 41 till 38 procent). Men det var även med viktade värden fler i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar (38 procent). Det huvudsakliga mönstret bland manliga gärningspersoner förändras alltså inte av viktade värden.

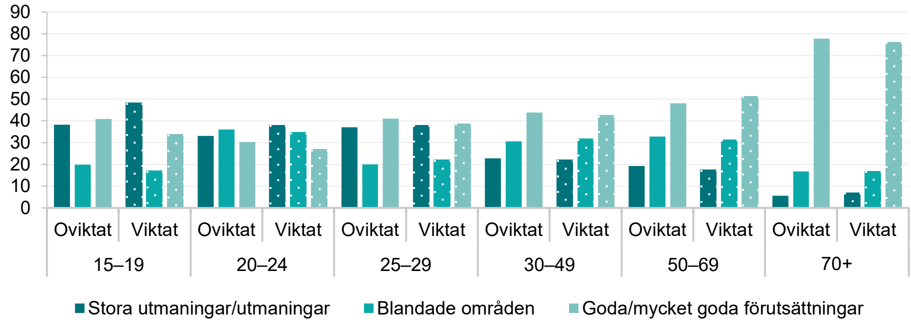
[48] Se figur 71 i bilaga 3.

äldsta var det också en större andel bland brottsoffren än bland gärningspersonerna som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar.

Figur 32. Andel (procent) som bodde i olika socioekonomiska områdestyper. Bland offer, efter ålder. 2012–2021.[49]

Figur 33. Andel (procent) som bodde i olika socioekonomiska områdestyper. Bland gärningspersoner, efter ålder. Oviktade samt viktade värden. 2012–2021.[50]

Störst andel boende i områden med socioekonomiska utmaningar vid dödligt våld i kriminell miljö

Bland både offren och gärningspersonerna var andelen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar störst vid dödligt våld i kriminell miljö, 46 procent i båda grupperna. Att så pass stor andel bodde i områden med socioekonomiska utmaningar innebär att det för både offren och gärningspersonerna syns ett omvänt mönster i fördelningen på områdestyp, jämfört med övriga typer av dödligt våld. Se figur 34. Inom de övriga typerna av dödligt våld var det bland såväl offren som gärningspersonerna störst andel som bodde i områden med goda eller

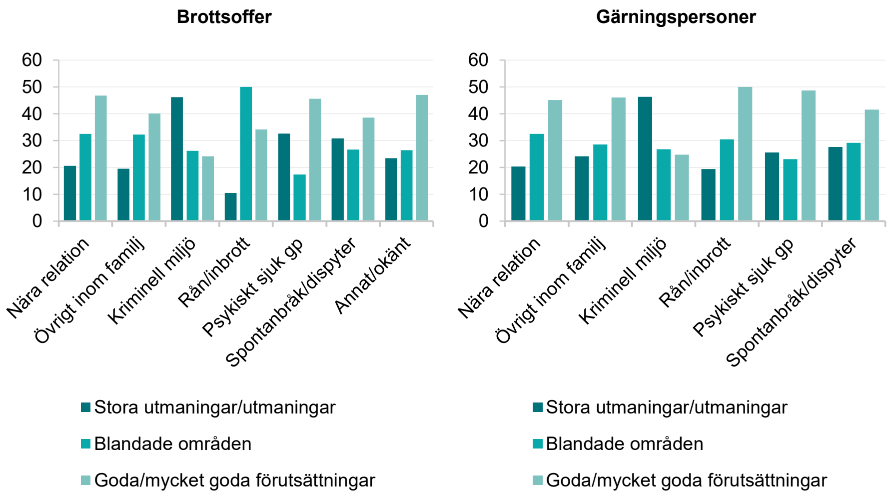
[49] Åldersindelningen följer den för befolkningen som helhet gällande områdestyp.

[50] Gärningspersoner i åldern 0–14 år redovisas inte på grund av för få individer. Åldersindelningen följer den för befolkningen som helhet gällande områdestyp.

mycket goda socioekonomiska förutsättningar – precis som i befolkningen som helhet (även om andelen ändå var mindre än i befolkningen).

Andelen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar var också särskilt hög bland offer för dödligt våld av en psykiskt sjuk gärningsperson (33 procent) och bland offer för dödligt våld i samband med spontanbråk och dispyter (31 procent). Men vid dessa typer av dödligt våld bodde ändå en större andel bland offren i områden med goda eller mycket goda socioekonomiska förutsättningar. Bland offren för dödligt våld i samband med rån eller inbrott var andelen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar särskilt liten (11 procent). En stor del av dessa brottsoffer bodde i socioekonomiskt blandade områden (50 procent), vilket också avviker från mönstret för övriga typer av dödligt våld. Bland gärningspersonerna var det inte lika stora skillnader mellan olika typer av dödligt våld, med undantag för gärningspersoner i kriminell miljö.

Figur 34. Andel (procent) som bodde i olika socioekonomiska områdestyper. Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. 2012–2021.[51]

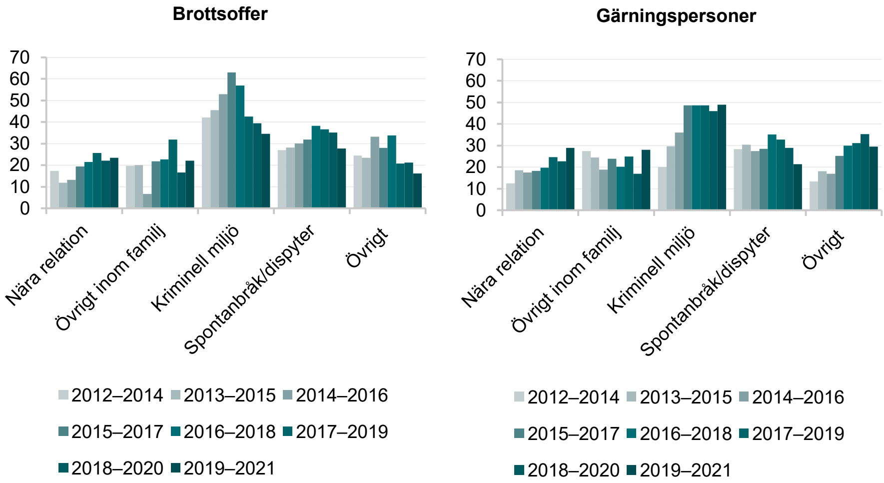
Sett över tid följer utvecklingen för brottsoffren inom respektive typ av dödligt våld i huvudsak den utveckling som beskrevs för brottsoffren totalt sett, med en större andel boende i områden med socioekonomiska utmaningar kring mitten av 2010-talet, och en mindre andel i början och i slutet av perioden (som här är 2012–2021). Det gäller dock inte offer för

[51] Dödligt våld i samband med sexuellt övergrepp redovisas inte på grund av att det gäller få individer. Detsamma gäller annat/övrigt gällande gärningspersonerna.

dödligt våld i nära relation, där andelen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar ökat.

För gärningspersonerna syns en ökning av andelen boende i områden med socioekonomiska utmaningar för flera av de olika typerna av dödligt våld: dödligt våld i nära relation, i kriminell miljö (främst i periodens början) och övrigt dödligt våld. Däremot minskade andelen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar bland gärningspersoner vid dödligt våld i samband med spontanbråk och dispyter (i slutet av perioden), och var relativt oförändrad bland gärningspersoner vid övrigt dödligt våld inom familj.

Figur 35. Andel (procent) som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar (områdestyp 1 eller 2). Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. Glidande treårsmedelvärden 2012–2021.

Hushållstyp och ensamstående med barn[52]

Ensamhushåll är vanligare bland offer och gärningspersoner än i befolkningen som helhet

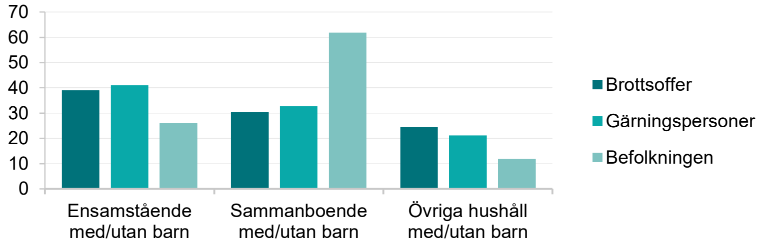
Brottsoffren och gärningspersonerna bodde i ensamhushåll i högre grad än befolkningen som helhet (med eller utan barn). I befolkningen i stort bodde i genomsnitt 26 procent i ett ensamhushåll åren 2012–2020, medan motsvarande andel bland brottsoffren och gärningspersonerna var 39 respektive 41 procent. I befolkningen som helhet tillhörde 62 procent ett sammanboende hushåll. Motsvarande andel bland brottsoffren och

---

[52] Dessa aspekter redovisas för 2013–2021. Se vidare bilaga 1.

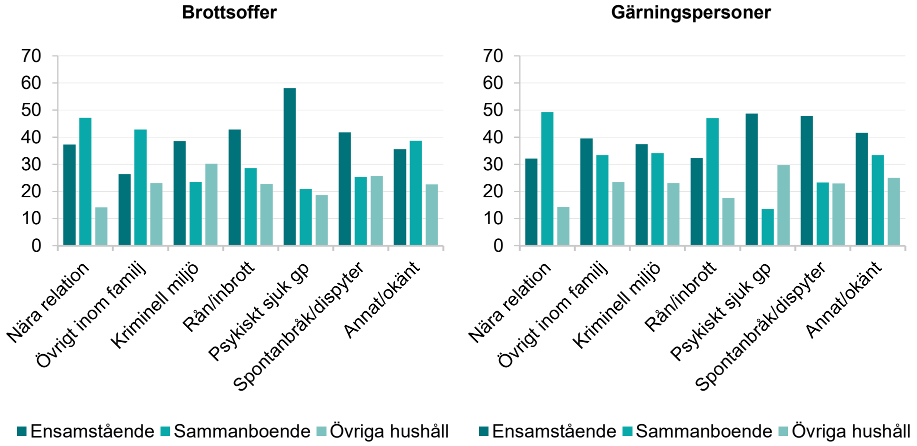
gärningspersonerna var ungefär hälften, 31 respektive 33 procent. Det var också 24 respektive 21 procent bland brottsoffren och gärningspersonerna som tillhörde kategorin övriga hushåll. Hit räknas alla hushåll som inte faller in under ensamstående eller sammanboende. Kategorin innefattar till exempel flergenerationsboenden, inneboende, kompisboende och kollektiv, men även boende i familjehem och olika former av institutionsvård. I befolkningen som helhet var andelen som bodde i sådana övriga hushåll omkring hälften så stor.

Figur 36. Andel (procent) som tillhörde respektive hushållstyp bland offer, gärningspersoner och befolkningen. 2013–2021.

Bland brottsoffren var andelen ensamhushåll (med eller utan barn) särskilt stor bland offren för dödligt våld av en psykiskt sjuk gärningsperson (58 procent). Bland offren för dödligt våld i nära relation och bland offren för övrigt dödligt våld inom familj, var i stället en större andel sammanboende (se figur 37). Även bland gärningspersonerna var det en särskilt stor andel sammanboende vid dödligt våld i nära relation, liksom bland gärningspersoner vid dödligt våld i samband med rån eller inbrott. Nästan hälften av gärningspersonerna vid dödligt våld av en psykiskt sjuk person samt dödligt våld i samband med spontanbråk och dispyter var ensamstående.

Figur 37. Andel (procent) som tillhörde respektive hushållstyp bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. 2013–2021.[53]

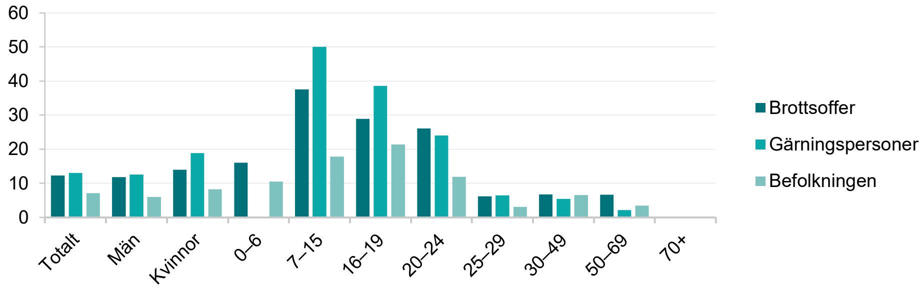

Nästan dubbelt så stor andel ensamstående med barn som i befolkningen i stort

En faktor som ofta är kopplad till sämre ekonomiska resurser är att tillhöra ett ensamstående hushåll med barn. Andelen brottsoffer och gärningspersoner som under perioden 2013–2021 tillhörde ett hushåll med en ensamstående förälder med barn under 25 år (antingen som förälder eller barn i en sådan familj) var nästan dubbelt så stor som i befolkningen som helhet. Andelen bland brottsoffren och gärningspersonerna var 12 respektive 13 procent medan den i befolkningen som helhet var 7 procent. Störst var andelen i åldersgrupperna 7–15, 16–19 och 20–24 år såväl bland brottsoffren och gärningspersonerna som i befolkningen som helhet.

[53] Dödligt våld i samband med sexuellt övergrepp redovisas inte på grund av få individer.

Figur 38. Andel (procent) som tillhörde hushållstypen ensamstående med barn under 25 år. Bland offer, gärningspersoner och befolkningen, efter kön och ålder. 2013–2021.

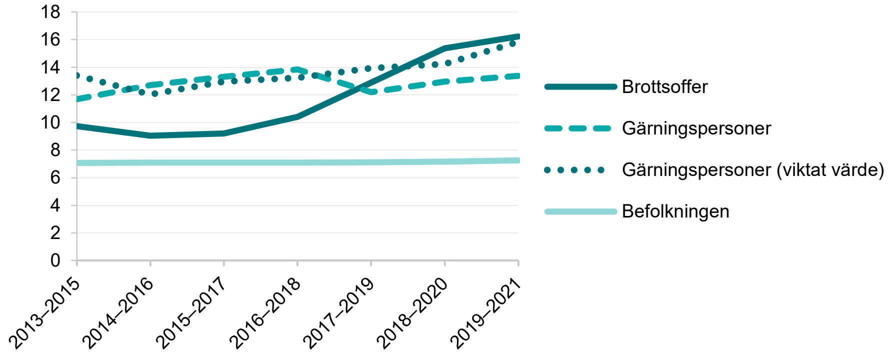

Medan andelen ensamstående hushåll med barn varit relativt oförändrad över tid i befolkningen som helhet[54] ökade den bland brottsoffren och gärningspersonerna. Bland brottsoffren ökade andelen från knappt 10 till omkring 16 procent under 2013–2021. Bland gärningspersonerna varierade andelen över tid men omkring samma nivå. Ser man till viktade värden ökade andelen dock från omkring 13 till omkring 16 procent. Det innebär att skillnaden ökat mellan befolkningen som helhet och såväl offer som gärningspersoner när det gäller hur stor andel som tillhörde ett ensamstående hushåll med barn (som förälder eller barn i en sådan familj, beroende på ålder). Se figur 39.

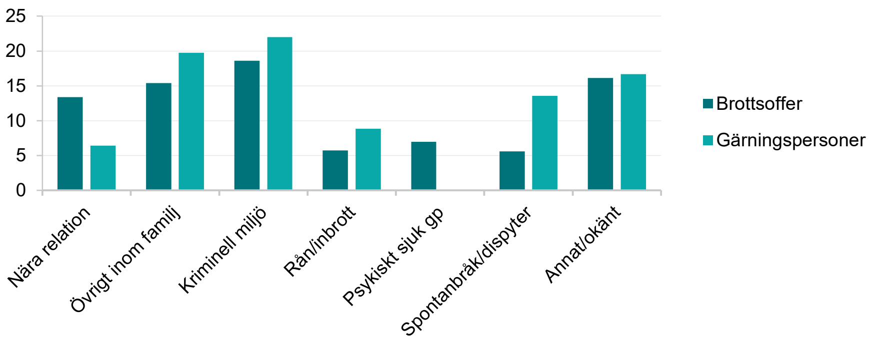
Bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna var andelen som tillhörde ett ensamstående hushåll med barn särskilt stor vid dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö (19 respektive 22 procent), och vid övrigt dödligt våld inom familj (15 respektive 20 procent). Bland brottsoffren var andelen också relativt stor vid dödligt våld i nära relation (13 procent). Bland gärningspersonerna var det även en relativt stor andel ensamstående med barn vid dödligt våld i samband med spontanbråk och dispyter (14 procent). Se figur 40.

[54] Dock ökade andelen något successivt från 7,0 till 7,3 procent i befolkningen, vilket motsvarar en 2-procentig ökning.

Figur 39. Andel (procent) som tillhörde hushållstypen ensamstående med barn under 25 år. Bland offer, gärningspersoner och befolkningen. Glidande treårsmedelvärden 2013–2021.

Figur 40. Andel (procent) som tillhörde hushållstypen ensamstående med barn under 25 år. Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. 2013–2021.[55]

[55] Dödligt våld i samband med sexuellt övergrepp redovisas inte på grund av få individer.

Inrikes och utrikes bakgrund

I detta kapitel beskrivs brottsoffren och gärningspersonerna utifrån inrikes och utrikes bakgrund. Två indelningar används. Den ena är en finare indelning i fyra kategorier: Inrikes födda med två inrikes födda föräldrar, inrikes födda med en inrikes och en utrikes född förälder, inrikes födda med två utrikes födda föräldrar samt utrikes födda. Den andra är en mer övergripande indelning med två kategorier: *svensk bakgrund,* som innefattar inrikes födda med två inrikes födda föräldrar samt inrikes födda med en inrikes och en utrikes född förälder och *utländsk bakgrund,* som innefattar inrikes födda med två utrikes födda föräldrar samt utrikes födda. I kapitlet behandlas också de utrikesföddas födelseregioner samt vistelsetiden i Sverige innan det dödliga våldet.[56]

Inrikes och utrikes bakgrund

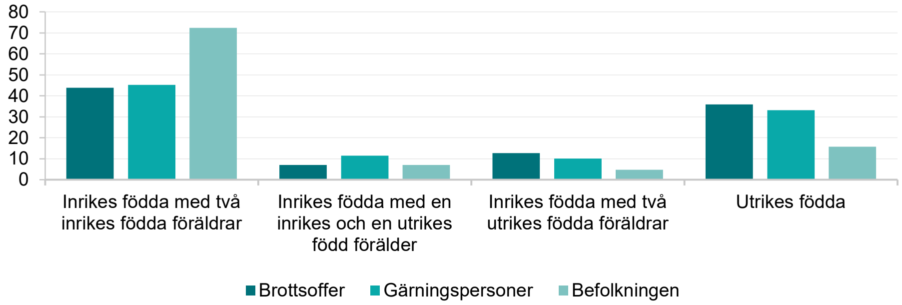
Oproportionerligt stor andel med utländsk bakgrund bland offer och gärningspersoner

I befolkningen som helhet, var under åren 2005–2021 i genomsnitt 72 procent inrikes födda med två inrikes födda föräldrar. Bland brottsoffren och gärningspersonerna var andelen mindre, 44 respektive 45 procent. Andelen utrikes födda var under samma period i genomsnitt 16 procent i befolkningen som helhet, medan den bland brottsoffren var 36 procent och bland gärningspersonerna 33 procent. Om man använder den mer övergripande indelningen med två kategorier, var det bland brottsoffren och gärningspersonerna mer än dubbelt så stor andel som hade utländsk bakgrund (49 respektive 43 procent[57]) som i befolkningen som helhet (21 procent), se figur 41 och 42.

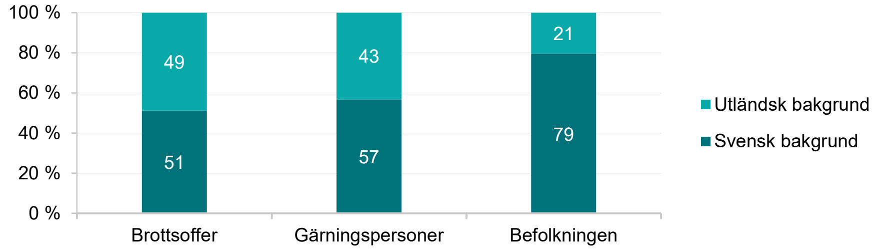
[56] Se även bilaga 1.

[57] Om man ser till viktade värden för gärningspersonerna ökar andelen med utländsk bakgrund från 43 till 46 procent sett över hela perioden. Det innebär att andelen med utländsk bakgrund sannolikt hade varit något högre bland gärningspersonerna om vi hade haft uppgifter om gärningspersonerna i de fall av dödligt våld där ingen gärningsperson identifierats.

Figur 41. Andel (procent) med inrikes respektive utrikes bakgrund. Bland offer, gärningspersoner och befolkningen. 2005–2021.

Figur 42. Andel (procent) med svensk respektive utländsk bakgrund. Bland offer, gärningspersoner och befolkningen. 2005–2021.

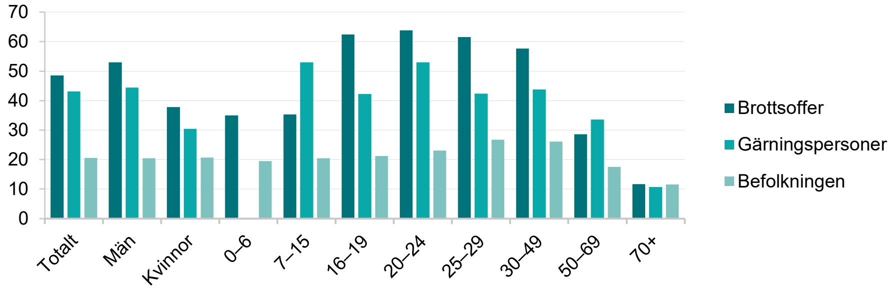

Större andel med utländsk bakgrund bland män och yngre personer

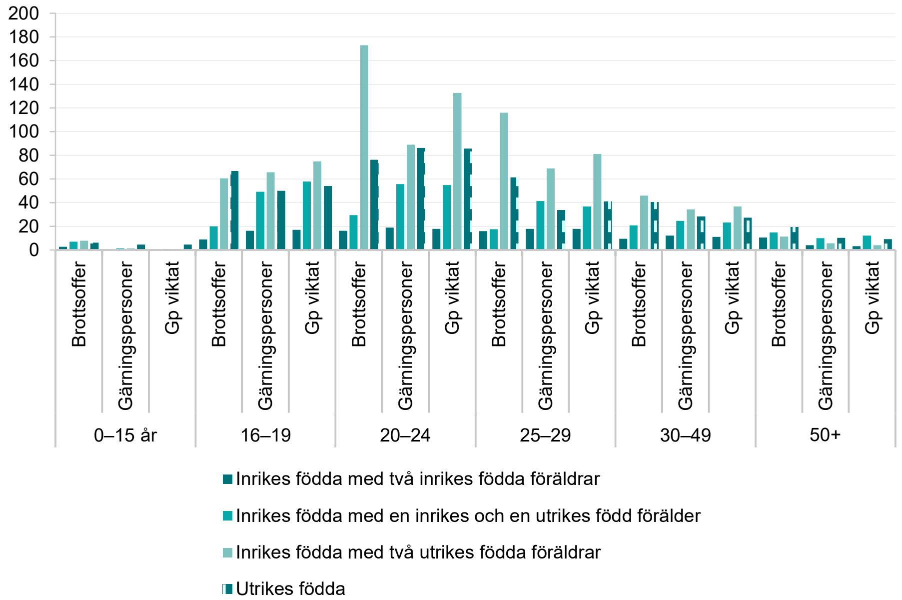
Bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna var det en större andel med utländsk bakgrund bland män (53 respektive 44 procent) än bland kvinnor (38 respektive 30 procent). I befolkningen som helhet var fördelningen mellan svensk och utländsk bakgrund i princip densamma bland kvinnor och män. Andelen med utländsk bakgrund var större bland brottsoffren än bland gärningspersonerna i alla åldersgrupper mellan 16 och 49 år, däremot inte bland de yngsta och de äldsta, där andelen med utländsk bakgrund var större bland gärningspersonerna. Se figur 43.

Personer med utländsk bakgrund var överrepresenterade i alla åldersgrupper. Överrepresentationen var dock större bland yngre än bland äldre personer, vilket gäller både för offer och gärningspersoner. När det gäller offren för dödligt våld, var överrepresentationen särskilt stor för inrikes födda med två utrikesfödda föräldrar i åldersgrupperna 20–24 år och 25–29 år. Bland dessa var det 173 respektive 116 offer för dödligt våld per 100 000 i befolkningen, jämfört med 16 brottsoffer per 100 000 bland inrikes födda med två inrikes födda föräldrar. Se figur 44.

Figur 43. Andel (procent) med utländsk bakgrund. Bland offer, gärningspersoner och befolkningen, efter kön och ålder. 2005–2021.[58]

Figur 44. Antal brottsoffer och gärningspersoner (oviktade och viktade värden) per 100 000 i respektive grupp i befolkningen, efter ålder. 2005–2021.

Större överrepresentation av personer med utländsk bakgrund bland offren än bland gärningspersonerna

Som figur 44 visar, var överrepresentationen av personer med utländsk bakgrund i huvudsak större bland brottsoffren än bland gärningspersonerna. Utrikesfödda i åldersgrupperna 16–19 år och 25 år och uppåt löpte större risk att falla offer för än för att begå dödligt våld. Det gällde dock inte utrikesfödda i åldersgruppen 20–24 år. Bland inrikesfödda med två utrikesfödda föräldrar var risken att falla offer för dödligt våld

58 Det finns inga gärningspersoner i åldern 0–6 år.

också större än för att begå dödligt våld i åldersgrupperna från 20 år och uppåt. Se figur 44.

Som figur 44 också visar gäller detta mönster oavsett om man ser till oviktade eller viktade värden för gärningspersonerna (där man alltså i viss mån kompenserar för bortfallet av gärningspersoner i kriminell miljö). Med viktade värden blir överrepresentationen för gärningspersonerna större i de flesta åldersgrupper, jämfört med oviktade värden. Det innebär att överrepresentationen bland gärningspersonerna sannolikt skulle vara större om vi hade uppgifter om gärningspersonerna i de ouppklarade fallen, som i första hand återfinns inom kriminell miljö. Men även när man ser till viktade värden, var överrepresentationen bland personer med utländsk bakgrund större bland offer än bland gärningspersoner i de flesta åldersgrupper.

Även inrikes födda med en inrikes och en utrikes född förälder (vilka räknas som personer med svensk bakgrund) var överrepresenterade både bland offer och gärningspersoner, jämfört med inrikes födda med två inrikesfödda föräldrar. Överrepresentationen för denna grupp var dock större bland gärningspersonerna än bland offren för dödligt våld, utom bland de yngsta upp till 15 år. De löpte större risk att falla offer för än att begå dödligt våld – av naturliga skäl, eftersom antalet gärningspersoner är litet bland barn under 16 år. I de flesta åldersgrupperna var antalet gärningspersoner per 100 000 bland inrikes födda med en inrikes och en utrikesfödd förälder ungefär detsamma som antalet gärningspersoner bland utrikesfödda i samma ålder.

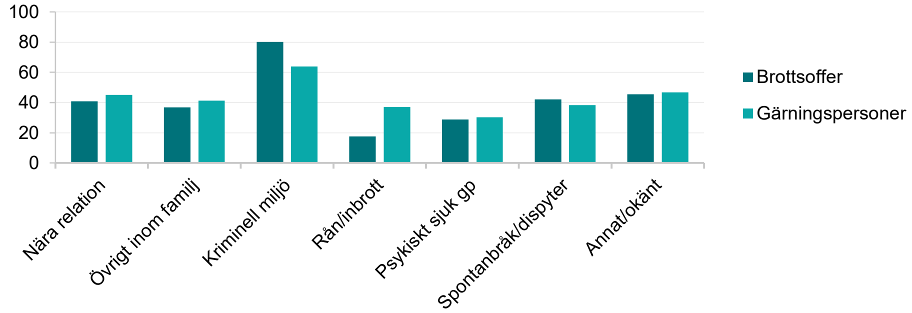
Andelen med utländsk bakgrund störst inom kriminell miljö

Om man ser till de olika typerna av dödligt våld, var andelen med utländsk bakgrund störst vid dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö. Det gäller både bland brottsoffren (80 procent) och gärningspersonerna (64 procent). Bland brottsoffren var andelen med utländsk bakgrund lägst vid dödligt våld i samband med rån eller inbrott (18 procent). Bland gärningspersonerna var andelen lägst bland psykiskt sjuka gärningspersoner (30 procent).

Vid de flesta typerna av dödligt våld var andelen med utländsk bakgrund relativt lika mellan brottsoffren och gärningspersonerna. Det gäller dock inte kriminell miljö och spontanbråk och dispyter, där en större andel bland brottsoffren hade utländsk bakgrund. Det var också stor skillnad vid dödligt våld i samband med rån eller inbrott, men omvänt. Där var andelen

gärningspersoner som hade utländsk bakgrund dubbelt så stor som andelen offer med utländsk bakgrund (37 respektive 18 procent).

Figur 45. Andel (procent) med utländsk bakgrund. Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. 2005–2021.[59]

Överrepresentationen av personer med utländsk bakgrund har ökat bland offren, mer splittrad bild för gärningspersonerna

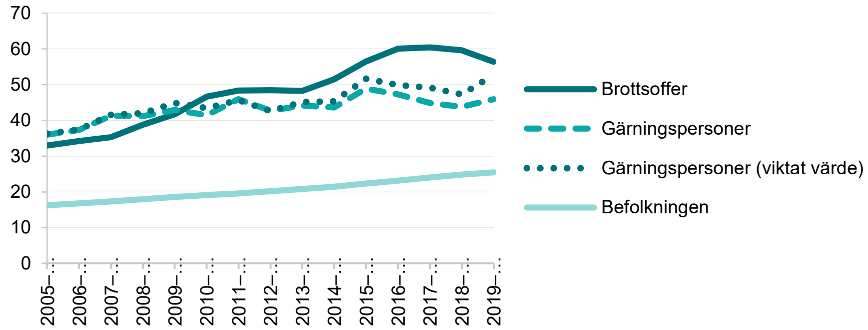
Andelen med utländsk bakgrund ökade i befolkningen under den studerade perioden, från omkring 16 procent i periodens början till omkring 25 procent i slutet. Det motsvarar en ökning med 56 procent. Även bland brottsoffren och gärningspersonerna ökade andelen med utländsk bakgrund, dock inte på samma sätt som i befolkningen i stort. Bland brottsoffren ökade andelen med utländsk bakgrund med 71 procent, bland gärningspersonerna med 27 procent.[60] Bland brottsoffren ökade därmed andelen med utländsk bakgrund mer än i befolkningen som helhet, medan ökningen varit mindre bland gärningspersonerna. Använder man viktade värden för gärningspersonerna, ökade dock andelen med utländsk bakgrund mer, 45 procent. Ökningen hamnar då närmare ökningen i befolkningen som helhet (se figur 46). Det betyder att om vi hade haft uppgifter om gärningspersonerna i de ouppklarade fallen hade andelen med utländsk bakgrund sannolikt ökat mer, men fortfarande mindre än i befolkningen som helhet.

---

[59] Dödligt våld i samband med sexuellt övergrepp visas inte i figuren på grund av få individer.

[60] Siffrorna bygger på glidande treårsmedelvärden.

Figur 46. Andel (procent) med utländsk bakgrund. Bland offer, gärningspersoner och befolkningen. Glidande treårsmedelvärden 2005–2021.

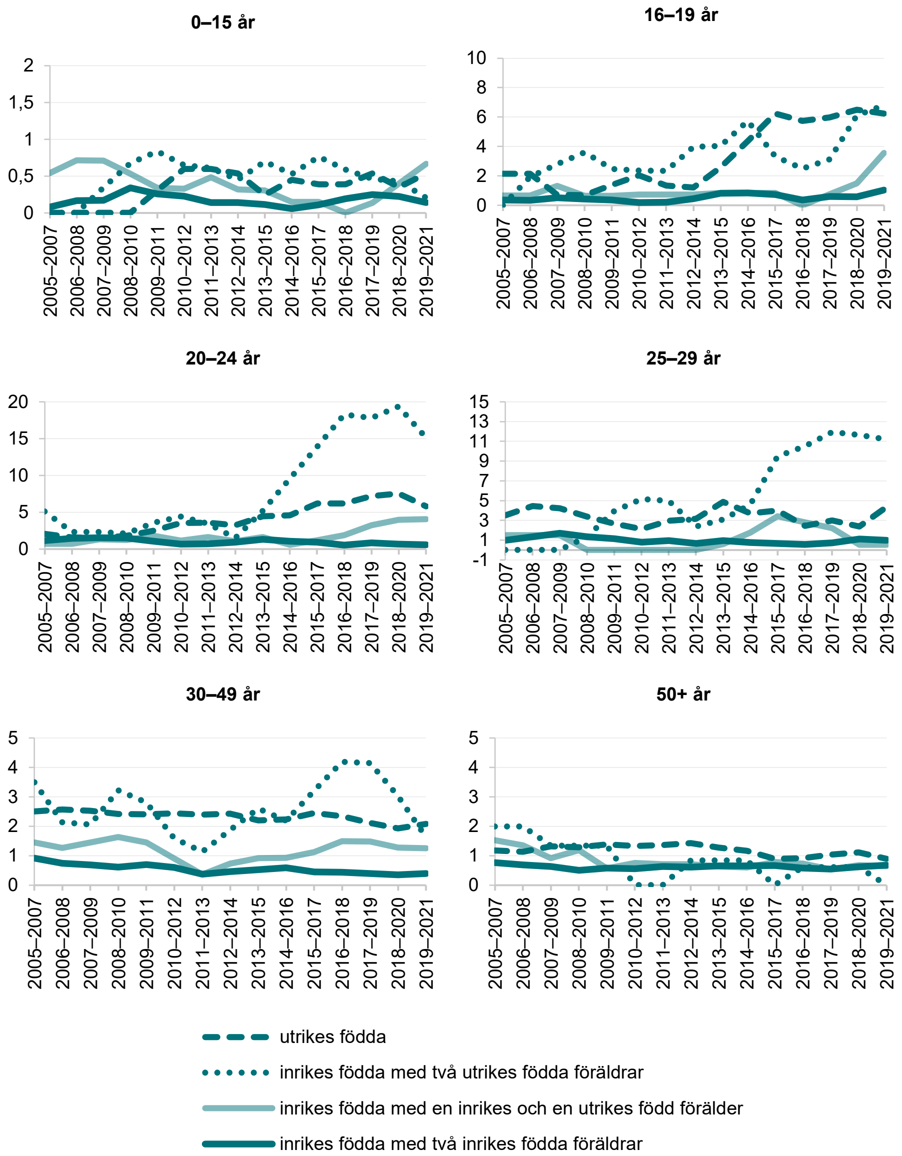

När man delar upp personerna i olika åldersgrupper, framgår att det i första hand är bland yngre brottsoffer som överrepresentationen ökat. Antalet offer för dödligt våld per 100 000 har ökat betydligt bland utrikesfödda i åldrarna 16–19 och 20–24 år, liksom bland inrikesfödda med två utrikesfödda föräldrar i åldrarna 20–24 och 25–29 år. Se figur 47.

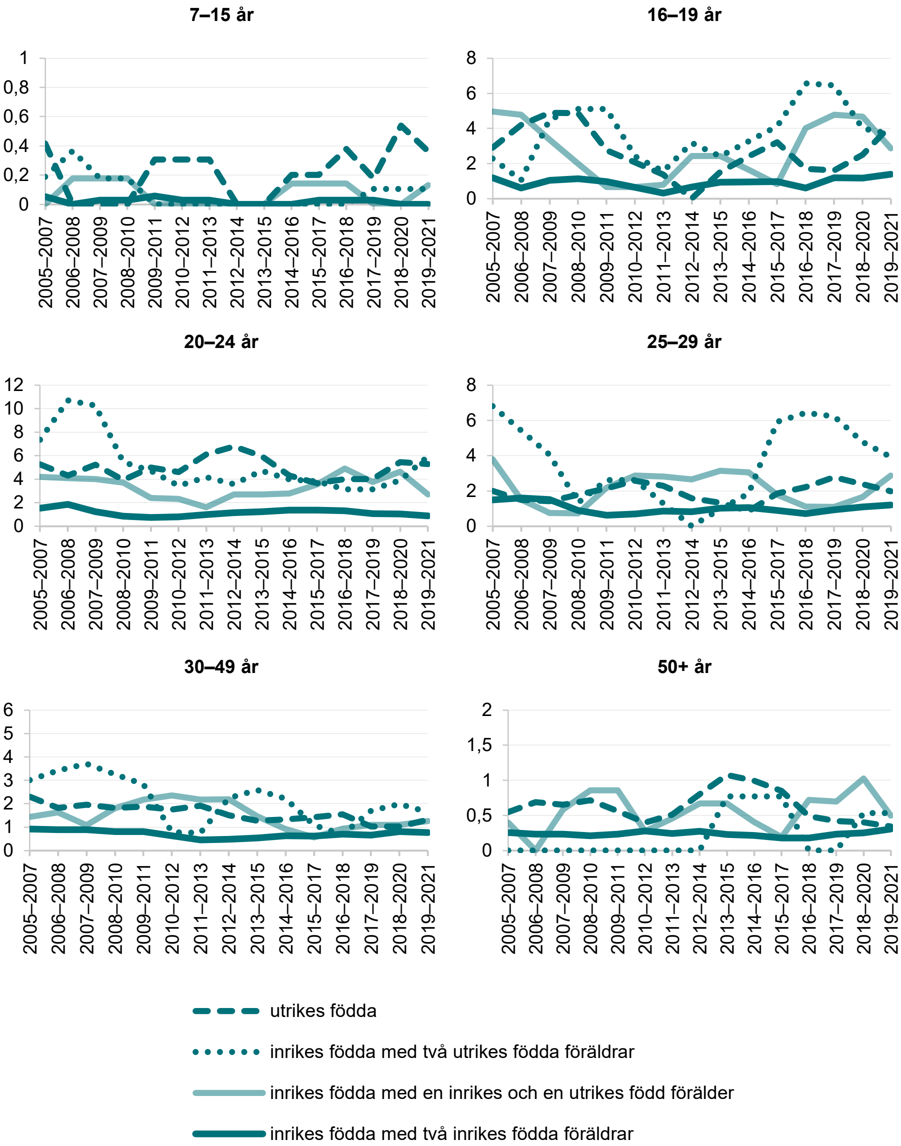
Om man ser till oviktade värden för antalet gärningspersoner per 100 000 i befolkningen syns inte samma förändring över tid för överrepresentationen av personer med utländsk bakgrund, som för offer för dödligt våld. Antalet gärningspersoner per 100 000 varierar då mellan olika år i de olika ålders- och härkomstgrupperna, men utan någon tydlig trend. Se figur 48.

Använder man däremot viktade värden för gärningspersonerna, där man i viss mån kompenserar för det stora bortfallet av gärningspersoner i fall med dödligt våld i kriminell miljö, framträder en delvis annorlunda bild. Se figur 49. Överrepresentationen av utrikesfödda ökade i slutet av perioden bland det fåtal gärningspersoner som finns i åldersgruppen upp till 15 år, och i viss mån även i åldersgruppen 16–19 år de allra sista åren. Överrepresentationen ökade också under andra delen av 2010-talet bland inrikes födda med två utrikesfödda föräldrar i åldersgrupperna 16–19 och 25–29 år. Men, i flera av dessa grupper var överrepresentationen ungefär densamma i periodens början, vilket betyder att utvecklingen över tid inte är lika entydig som bland offren för dödligt våld.

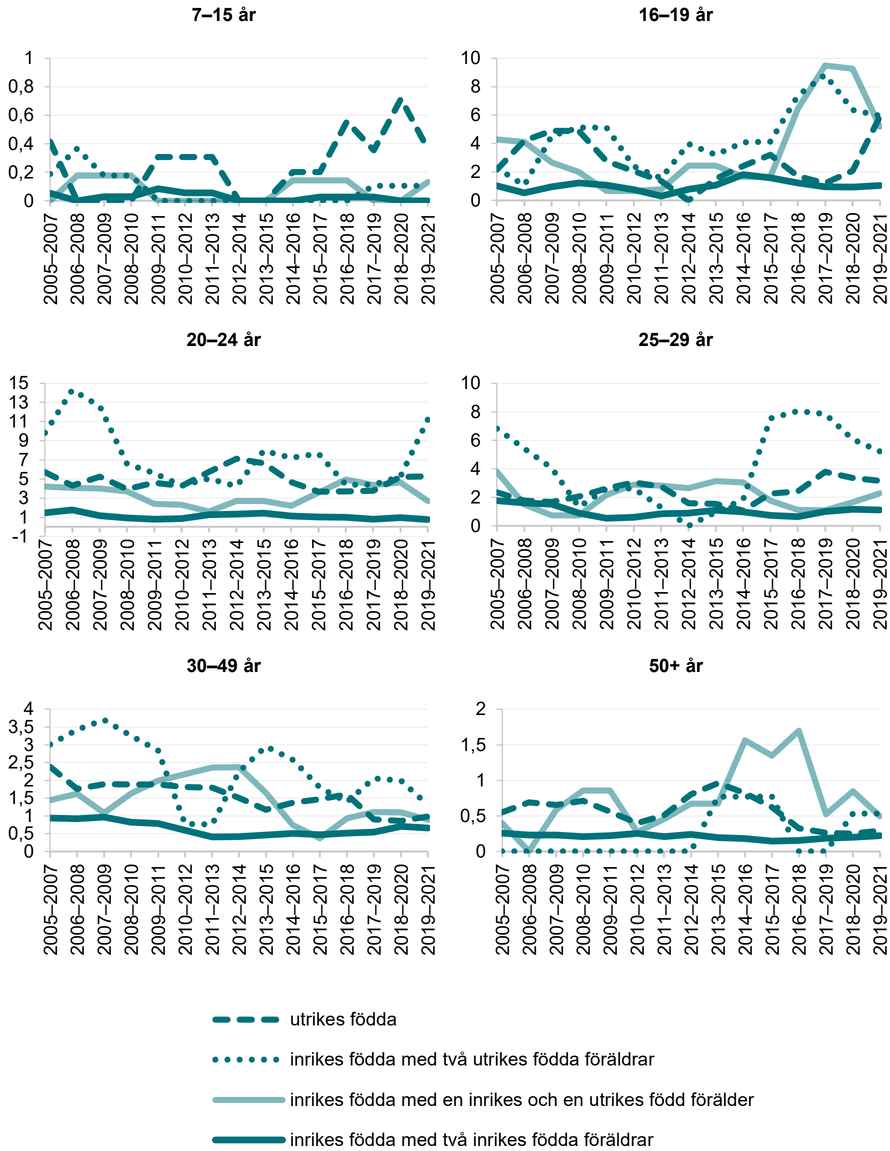
Figur 47. Antal offer för dödligt våld per 100 000 i respektive grupp i befolkningen, efter ålder. Glidande treårsmedelvärden 2005–2021. Observera att skalan skiljer sig åt mellan åldersgrupperna.

Figur 48. Antal gärningspersoner per 100 000 i respektive grupp i befolkningen, efter ålder. Glidande treårsmedelvärden 2005–2021. Observera att skalan skiljer sig åt mellan åldersgrupperna.

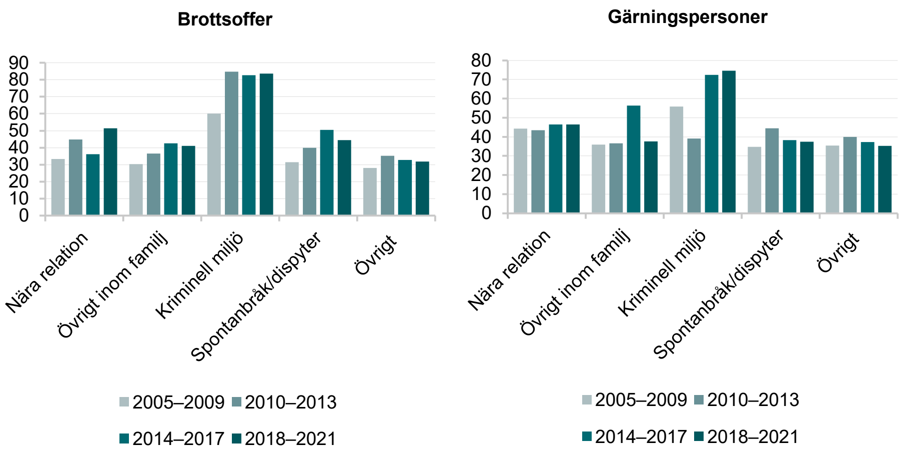
Figur 49. Antal gärningspersoner per 100 000 i respektive grupp i befolkningen, efter ålder. *Viktade värden.* Glidande treårsmedelvärden 2005–2021. Observera att skalan skiljer sig åt mellan åldersgrupperna.

Man skulle kunna tänka sig att utvecklingen med en ökad risk för unga med utländsk bakgrund att falla offer för dödligt våld hänger samman med ökningen av skjutvapenvåldet i kriminella miljöer, där unga män ofta faller offer. Det är också i kriminell miljö som andelen med utländsk bakgrund är som störst bland brottsoffren. Men även inom övriga typer av dödligt våld ökade andelen brottsoffer med utländsk bakgrund under den studerade perioden, se figur 50. Utvecklingen kan alltså inte enbart tillskrivas utvecklingen av antalet fall i kriminell miljö.

När det gäller gärningspersonerna var det i första hand vid dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö som andelen med utländsk bakgrund ökade, vilket alltså slår igenom i den övergripande ökningen av utländsk bakgrund bland gärningspersonerna. För övriga typer av dödligt våld är det svårt att tala om någon trend i andelen gärningspersoner med utländsk bakgrund.

Figur 50. Andel (procent) med utländsk bakgrund. Bland brottsoffer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. 2005–2021.

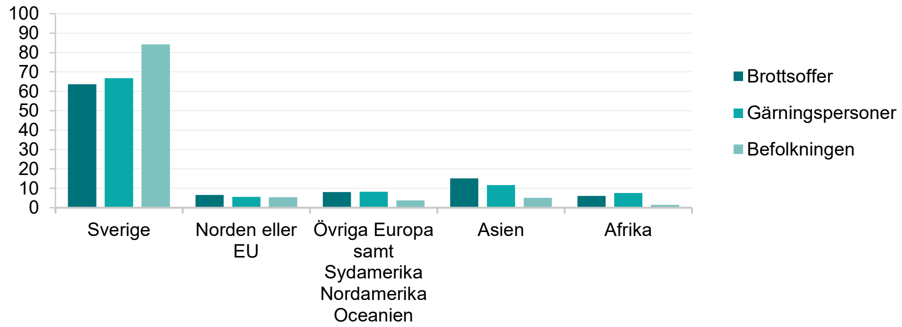

Födelseregion och vistelsetid

I befolkningen som helhet var 84 procent födda i Sverige (genomsnittlig årlig andel 2004–2020). Bland brottsoffren och gärningspersonerna var 64 respektive 67 procent födda i Sverige. Bland brottsoffren och gärningspersonerna var det ungefär lika vanligt som i befolkningen i stort att vara född i Norden eller EU (mellan 5 och 7 procent i respektive grupp). Det var ungefär dubbelt så vanligt att vara född i övriga Europa, Sydamerika, Nordamerika eller Oceanien, vilket gällde 8 procent av brottsoffren och gärningspersonerna men 4 procent av befolkningen som

helhet. Bland brottsoffren var 3 gånger så många (15 procent) födda i Asien, jämfört med befolkningen som helhet, och bland gärningspersonerna 12 procent, drygt dubbelt så stor andel. Störst skillnad mot befolkningen som helhet var det för personer födda i Afrika. De utgjorde 1 procent bland de utrikesfödda i befolkningen, men 6 respektive 8 procent bland de utrikesfödda brottsoffren och gärningspersonerna.

Figur 51. Andel (procent) födda i olika regioner bland brottsoffer, gärningspersoner och befolkningen. 2005–2021.

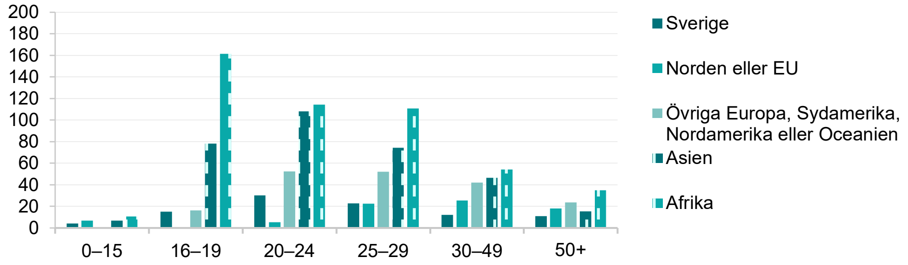

Andelen i befolkningen som fallit offer för dödligt våld skiljer sig mellan personer från olika födelseregioner. Antalet offer för dödligt våld per 100 000 i befolkningen var störst bland personer födda i Afrika i samtliga åldersgrupper, därefter var antalet störst bland personer födda i Asien. Bland 16–19-åringar födda i Afrika var exempelvis antalet offer för dödligt våld 161 per 100 000 i befolkningen medan antalet var 78 per 100 000 bland 16–19-åringar födda i Asien. Det kan jämföras med 15 per 100 000 bland 16–19-åringar som var födda i Sverige. Se figur 52.

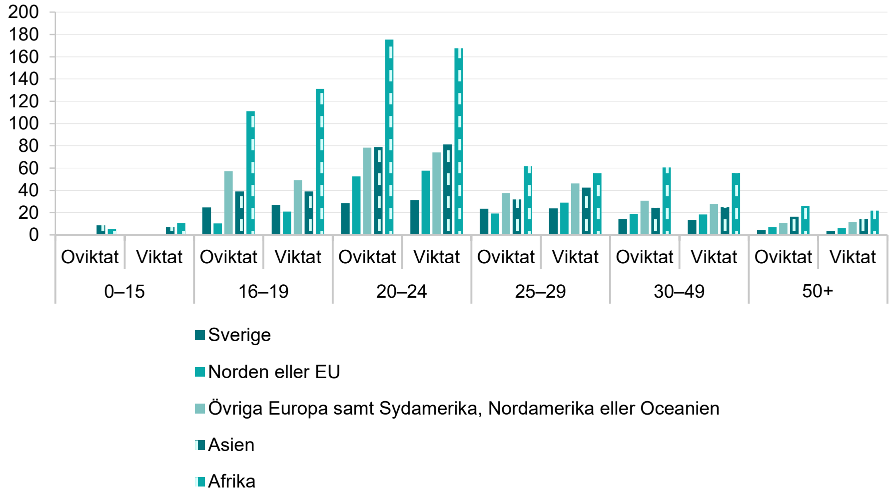
Ser man till antalet gärningspersoner per 100 000 i befolkningen syns ett liknande mönster (se figur 53). Personer födda i Afrika var mest överrepresenterade i alla åldersgrupper. Störst var antalet gärningspersoner per 100 000 bland 20–24-åringar födda i Afrika (175 per 100 000). Det var dock i alla åldersgrupper, utom bland 20–24-åringar, ett större antal gärningspersoner per 100 000 i befolkningen bland personer födda i Övriga Europa, Sydamerika, Nordamerika eller Oceanien, än bland personer födda i Asien. Det skiljer sig från mönstret när det gäller offren för dödligt våld, där antalet offer per 100 000 var större bland personer från Asien. Viktade

värden förändrar inte dessa övergripande mönster för gärningspersonerna.[61]

Figur 52. Antal offer för dödligt våld per 100 000 i befolkningen, efter födelseregion och ålder. 2005–2021.[62]

Figur 53. Antal gärningspersoner per 100 000 befolkningen, efter födelseregion och ålder. Oviktade och viktade värden. 2005–2021.[63]

Generellt lång vistelsetid i Sverige före det dödliga våldet

De utrikesfödda brottsoffren och gärningspersonerna hade ofta vistats länge i Sverige innan den dödliga våldshändelsen. Det är möjligen ett väntat resultat eftersom studien omfattar de brottsoffer och gärningspersoner som hade ett personnummer och därmed var folkbokförda i landet vid tiden för det dödliga våldet. Men det finns ett ganska stort bortfall av i första hand

---

[61] Överrepresentationen blir dock med viktade värden något högre respektive lägre i några åldersgrupper.

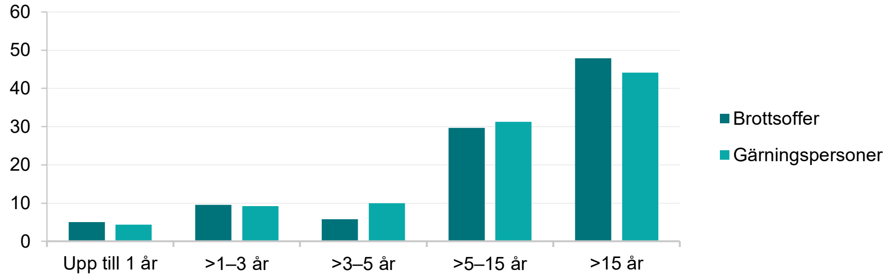
[62] Antalet i befolkningen är beräknat som ett genomsnitt per år för perioden.

[63] Antalet i befolkningen är beräknat som ett genomsnitt per år för perioden.

gärningspersoner, dels på grund av att det finns ouppklarade fall där ingen gärningsperson kunnat identifieras, dels på grund av att en del identifierade gärningspersoner saknar svenskt personnummer.[64] För dessa har inte någon vistelsetid kunnat hämtas in, och en del av dem (åtminstone bland de identifierade gärningspersoner som saknar svenskt personnummer) kan antas vara utländska medborgare som vistats tillfälligt eller kort tid i landet innan den dödliga våldshändelsen. Om dessa personer hade räknats med skulle den genomsnittliga vistelsetiden i Sverige sannolikt minska något, i första hand för gärningspersonerna. Längden på brottsoffrens och gärningspersonernas vistelsetid i Sverige hänger naturligtvis också ihop med personens ålder vid tiden för det dödliga våldet.

Bland de folkbokförda personerna hade brottsoffren och gärningspersonerna i genomsnitt vistats i landet i 16 respektive 15 år före det dödliga våldet.[65] Lite mindre än hälften hade vistats i landet i minst 15 år och 78 respektive 75 procent i mer än 5 år. Det var stor skillnad i vistelsetid mellan olika individer. Bland brottsoffren varierade vistelsetiden mellan som kortats ungefär 3 veckor och som längst över 60 år i Sverige före det dödliga våldet. För gärningspersonerna var motsvarande tider mindre än två veckor som kortast, och knappt 70 år som längst.

Figur 54. Andel (procent) med respektive vistelsetid i Sverige före datum för det dödliga våldet (sedan senaste invandringsdatum). Bland brottsoffer och gärningspersoner som var födda utanför Sverige. 2005–2021.

64 Se kapitlet *Metod och material*.

65 Mediantiderna var 15 respektive 13 år.

Tidigare lagförd brottslighet

Detta sista resultatkapitel behandlar brottsoffrens och gärningspersonernas tidigare lagförda brottslighet före det dödliga våldet. Med lagföringar avses domar i tingsrätt, åtalsunderlåtelser samt strafförelägganden. Redovisningen görs utifrån om personen var lagförd över huvud taget, om personen lagförts genom minst en dom i tingsrätt (för att fånga lite allvarligare brottslighet), och om personen lagförts genom minst en fängelsedom (för ytterligare kvalificering av brottsligheten).

Brottsoffren och gärningspersonerna vid dödligt våld finns i alla åldrar. För att kunna jämföra individer med olika ålder och som därmed haft olika lång tid på sig att lagföras för brott, används tre olika uppföljningstider: lagföringar 1 år bakåt från det dödliga våldet, 3 år bakåt och 5 år bakåt. I analyserna med en uppföljningstid bakåt om 1 år ingår samtliga personer som var 16 år eller äldre vid datumet för det dödliga våldet. Detta eftersom man blir straffmyndig vid 15 års ålder, och personerna behöver ha haft ett år på sig före det dödliga våldet att kunna förekomma som lagförd. Av samma skäl ingår alla som var 18 år eller äldre vid en uppföljningstid om 3 år, och alla som var 20 år eller äldre vid en uppföljningstid om 5 år före brottsdatum för det dödliga våldet.

Lagförda i relation till befolkningen

I denna del av redovisningen, där jämförelser görs med befolkningen som helhet, används endast uppföljningstiden om 1 år bakåt från det dödliga våldet. Det beror på att de tillgängliga statistikuppgifterna över andelen lagförda i befolkningen är beräknade årsvis, och andelen lagförda i befolkningen gäller därmed för ett visst år. Det som blir mest likt för brottsoffren och gärningspersonerna är då att titta på andelen som lagförts under året före det dödliga våldet, vilket därmed ger en slags årsvis jämförelse med hela befolkningen. För befolkningen gäller redovisningen personer i åldern 15 år och äldre.

Andelen tidigare lagförda bland offer och gärningspersoner vid dödligt våld är mer än 20 gånger större än i befolkningen som helhet

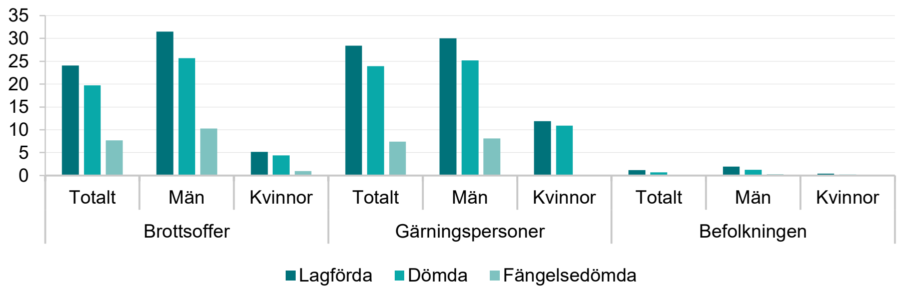
Under året före det dödliga våldet var 24 procent av brottsoffren och 28 procent av gärningspersonerna lagförda för brott minst en gång. Det var en avsevärt högre andel än i befolkningen som helhet, där i genomsnitt 1,2 procent av befolkningen i åldern 15 år och äldre hade lagförts för brott

respektive år 2004–2020. Se figur 55. Även andelen som lagförts genom en tingsrättsdom, var väsentligt högre än i befolkningen som helhet. I befolkningen hade i genomsnitt 0,7 procent per år lagförts genom en tingsrättsdom, medan andelen bland brottsoffren och gärningspersonerna var 20 respektive 24 procent. Andelen dömda var därmed 29 respektive 34 gånger högre bland brottsoffren och gärningspersonerna än i hela befolkningen.

Om man ser till den grupp som dömts för allvarligare brottslighet, här mätt utifrån om man dömts till fängelse, var skillnaden i relation till befolkningen ännu större. I befolkningen i stort hade 0,14 procent dömts till fängelse minst en gång respektive år. Bland brottsoffren och gärningspersonerna hade 8 respektive 7 procent fått minst en fängelsedom under året före det dödliga våldet. Det innebär att det var 57 respektive 50 gånger så stor andel fängelsedömda jämfört med befolkningen som helhet.

Andelen lagförda, dömda och fängelsedömda var väsentligt högre bland män än bland kvinnor. Det gäller såväl brottsoffren och gärningspersonerna som befolkningen som helhet.

Figur 55. Andelen (procent) lagförda, dömda respektive fängelsedömda. Bland offer, gärningspersoner och befolkningen. Offer och gärningspersoner: 1 års uppföljningstid, personer 16 år och äldre. I befolkningen: ett genomsnitt av den årliga andelen bland personer 15 år och äldre. 2005–2021.

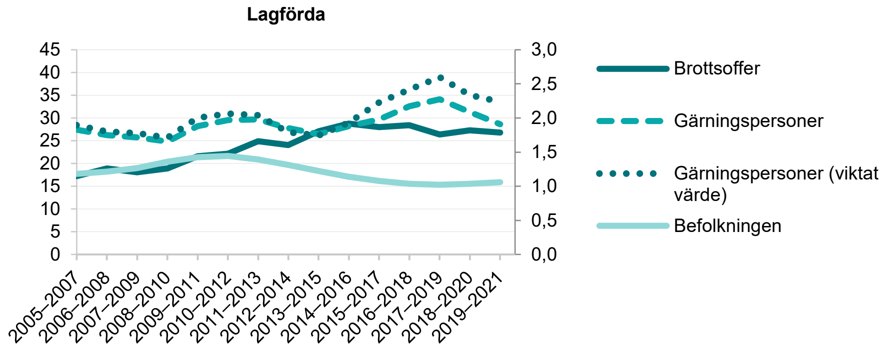
Ökande skillnader över tid i relation till befolkningen som helhet

Sett över tid skiljer sig utvecklingen av andelen lagförda, dömda och fängelsedömda bland brottsoffren och gärningspersonerna från utvecklingen i befolkningen som helhet. I befolkningen ökade andelen lagförda och dömda fram till omkring 2010, för att därefter minska igen så att andelen var ungefär densamma i slutet som i början av perioden. Andelen fängelsedömda minskade under i stort sett hela perioden.

Bland brottsoffren ökade andelen lagförda och dömda fram till mitten av 2010-talet och har därefter legat relativt stabilt. Andelen fängelsedömda bland brottsoffren varierade mellan olika år, men omkring samma nivå. Det betyder att skillnaden i relation till befolkningen som helhet har ökat bland brottsoffren för alla tre mått på tidigare brottslighet. Se figurerna 56–58.

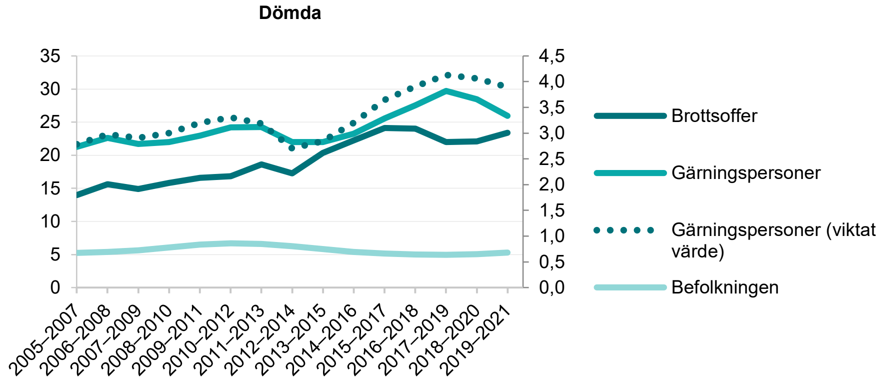
Som figurerna 56–58 också visar, har utvecklingen även bland gärningspersonerna inneburit en ökad skillnad i relation till befolkningen som helhet för alla tre måtten. Andelen lagförda och dömda ökade från mitten av 2010-talet, för att sedan minska igen de sista åren i perioden. Ser man till viktade värden var ökningen av andelen lagförda och dömda större. Med oviktade värden varierar andelen med minst en fängelsedom, men omkring samma nivå. Med viktade värden blir dock andelen högre i slutet av perioden än i dess början. Hade vi haft uppgifter om gärningspersonerna i de ouppklarade fallen hade vi därmed sannolikt sett större ökningar av andelen tidigare lagförda och dömda bland gärningspersonerna, och även en ökning av andelen fängelsedömda.

Figur 56. Andel (procent) lagförda bland offer, gärningspersoner och befolkningen. Glidande treårsmedelvärden 2005–2021. Höger y-axel visar andel av befolkningen.[66]

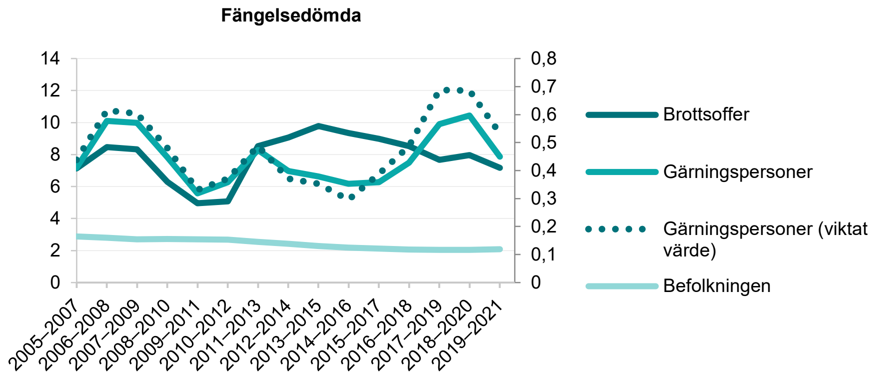

[66] Offer och gärningspersoner: 1 års uppföljningstid, personer 16 år och äldre. I befolkningen som helhet: ett genomsnitt av årlig andel bland personer 15 år och äldre.

Figur 57. Andel (procent) dömda bland offer, gärningspersoner och befolkningen. Glidande treårsmedelvärden 2005–2021. Höger y-axel visar andel av befolkningen.[67]

Figur 58. Andel (procent) fängelsedömda bland offer, gärningspersoner och befolkningen. Glidande treårsmedelvärden 2005–2021. Höger y-axel visar andel av befolkningen.[68]

Lagförd brottslighet 1, 3 och 5 år före det dödliga våldet

Ser man längre än ett år tillbaka från det dödliga våldet, var det en större andel som tidigare lagförts bland brottsoffren och gärningspersonerna.[69] Exempelvis hade 39 procent av brottsoffren och 47 procent av gärningspersonerna minst en tidigare lagföring om man ser tre år tillbaka

[67] Offer och gärningspersoner: 1 års uppföljningstid, personer 16 år och äldre. I befolkningen som helhet: ett genomsnitt av årlig andel bland personer 15 år och äldre.

[68] Offer och gärningspersoner: 1 års uppföljningstid, personer 16 år och äldre. I befolkningen som helhet: ett genomsnitt av årlig andel bland personer 15 år och äldre.

[69] Som nämnts under rubriken *Lagförda i relation till befolkningen* har det inte varit möjligt att jämföra nivån eller utvecklingen med befolkningen som helhet när det gäller lagföringar längre än ett år tillbaka.

från det dödliga våldet (bland personer 18 år och äldre). Ser man 5 år tillbaka var andelen som var tidigare lagförda 45 respektive 53 procent (bland personer 20 år och äldre).

Andelen lagförda, dömda och fängelsedömda utifrån 1, 3 och 5 års uppföljningstid presenteras i tabell 1. Som framgår av tabellen var män, oavsett uppföljningstid, tidigare lagförda, dömda och fängelsedömda i högre grad än kvinnor, både bland offren och gärningspersonerna. Skillnaden mellan män och kvinnor var dock väsentligt större bland brottsoffren än bland gärningspersonerna.

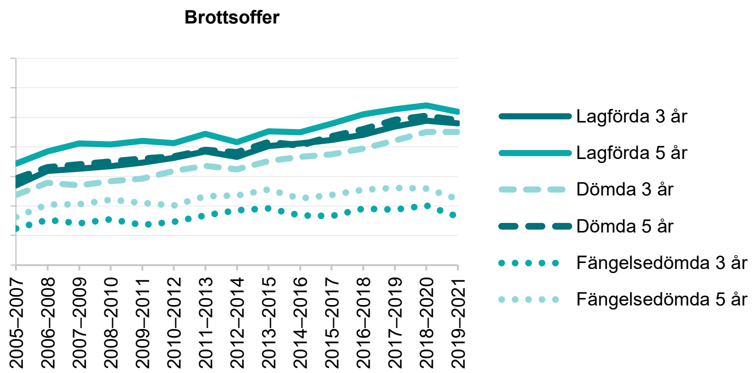
Tabell 1. Andel (procent) lagförda, dömda respektive fängelsedömda. 1, 3 respektive 5 år före datum för det dödliga våldet. Personer i åldern 16, 18 respektive 20 år och äldre. Totalt och efter kön. 2005–2021.

	Lagförda 1 år	Dömda 1 år	Fängelse-dömda 1 år	Lagförda 3 år	Dömda 3 år	Fängelse-dömda 3 år	Lagförda 5 år	Dömda 5 år	Fängelse-dömda 5 år
Brottsoffer totalt	24	20	8	39	35	16	45	41	22
Brottsoffer män	31	26	10	51	46	22	59	53	30
Brottsoffer kvinnor	5	4	1	9	7	2	11	9	2
Gärningspersoner totalt	28	24	7	47	43	18	53	49	23
Gärningspersoner män	30	25	8	49	45	20	56	51	25
Gärningspersoner kvinnor	12	11	0	22	21	4	25	24	7

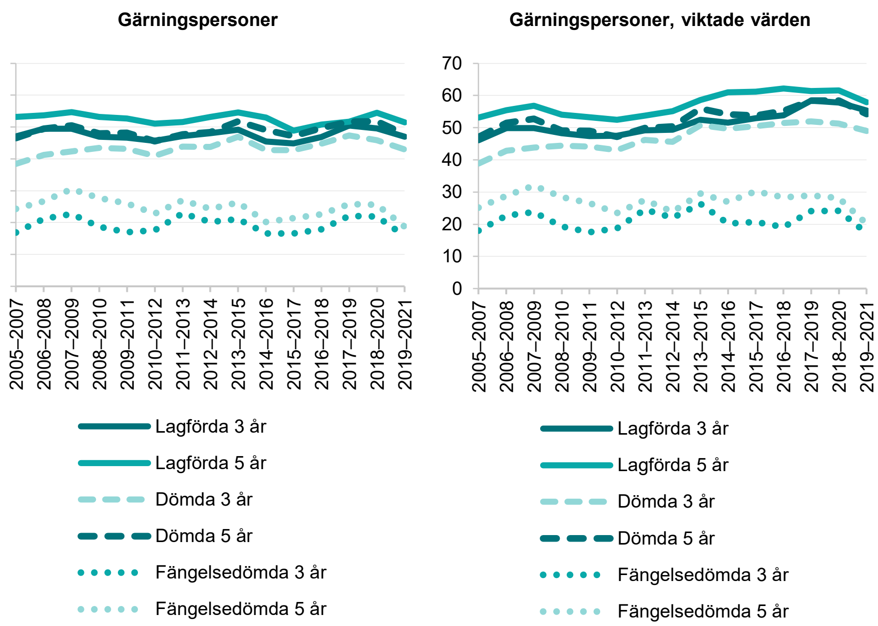
Utvecklingen över tid av andelen lagförda tre respektive fem år före det dödliga våldet, följer i hög grad samma mönster som utvecklingen utifrån 1 års uppföljningstid. Bland brottsoffren blir dock ökningen över tid av andelen lagförda och dömda ännu mer framträdande vid de längre uppföljningstiderna. Se figur 59. Tre år tillbaka från det dödliga våldet, var det i periodens början omkring en femtedel bland brottsoffren som var tidigare lagförda. I slutet var andelen knappt hälften, vilket alltså var en fördubbling. Andelen fängelsedömda varierade mellan 10 och 25 procent olika år, men sett över hela perioden finns en ökande trend från drygt en tiondel av brottsoffren till omkring en femtedel, när man ser tre år tillbaka från det dödliga våldet.

Motsvarande ökning av andelen med tidigare lagföring eller dom syns inte bland gärningspersonerna – om man ser till oviktade värden. Men ser man till viktade värden ökade andelen även bland gärningspersonerna tre respektive fem år tillbaka från det dödliga våldet. Framför allt gäller det under åren från 2015 och framåt, se figur 60. Med oviktade värden syns en minskning av andelen fängelsedömda bland gärningspersonerna, men med viktade värden ligger andelen mer i samma nivå över tid.

Figur 59. Andel (procent) lagförda, dömda och fängelsedömda bland offer. Under 3 år respektive 5 år före det dödliga våldet, bland personer 18 respektive 20 år och äldre. Glidande treårsmedelvärden. 2005–2021.

Figur 60. Andel (procent) lagförda, dömda och fängelsedömda bland gärningspersoner. Under 3 år respektive 5 år före det dödliga våldet, bland personer 18 respektive 20 år och äldre. Glidande treårsmedelvärden. 2005–2021.

Störst andel tidigare lagförda vid konflikter i kriminell miljö

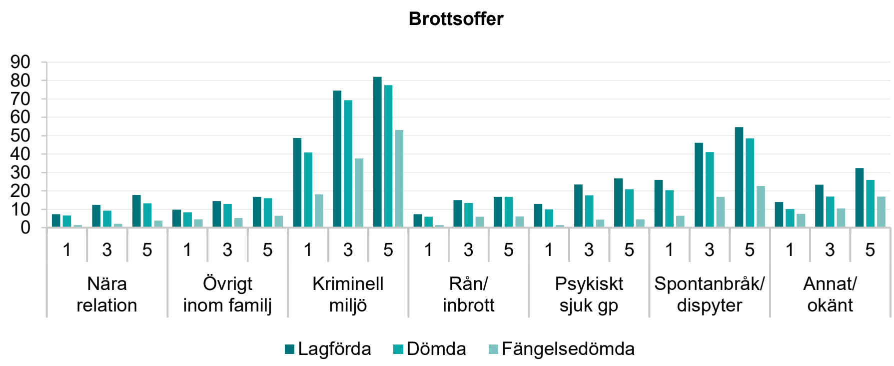
Bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna var andelen tidigare lagförda, dömda och fängelsedömda störst vid dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö. Med en uppföljningstid om tre år före det dödliga våldet hade tre fjärdedelar av offren för dödligt våld i kriminell

miljö lagförts minst en gång, För gärningspersoner i kriminell miljö var andelen 79 procent. 38 procent av såväl offren som gärningspersonerna vid dödligt våld i kriminell miljö hade minst en tidigare fängelsedom under de tre åren före det dödliga våldet. Se figurerna 61 och 62.

Det var också en relativt stor andel bland offren för dödligt våld vid spontanbråk och dispyter som hade en tidigare lagföring under de föregående tre åren, 46 procent, och 17 procent hade en tidigare fängelsedom. Offer för andra typer av dödligt våld var tidigare lagförda i väsentligt lägre grad, och det var därmed relativt stora skillnader i graden av tidigare registrerad brottslighet mellan offren för olika typer av dödligt våld.

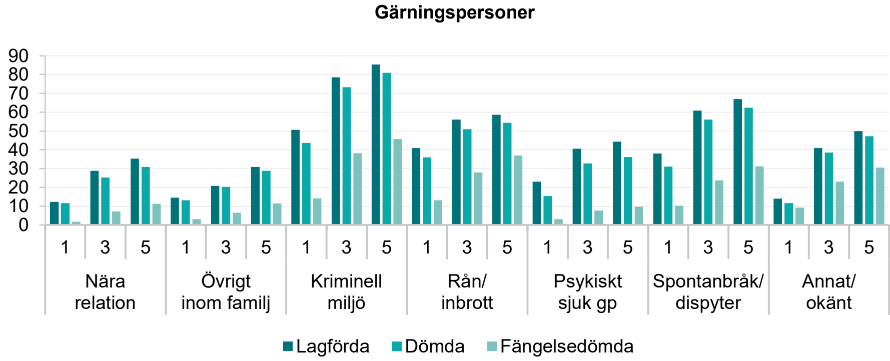
Som figur 62 visar, var det bland gärningspersonerna inte lika stor skillnad mellan olika typer av dödligt våld i andelen tidigare lagförda, dömda och fängelsedömda som bland brottsoffren. Även bland gärningspersonerna var andelen tidigare lagförda näst högst vid dödligt våld i samband med spontanbråk och dispyter (efter kriminell miljö). Lägst andel lagförda och dömda fanns bland gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation och övrigt dödligt våld inom familj. Andelen fängelsedömda var också låg för gärningspersoner vid dödligt våld av en psykiskt sjuk gärningsperson.

Figur 61. Andel (procent) lagförda, dömda och fängelsedömda bland offer, efter typ av dödligt våld. Under 1 år, 3 år respektive 5 år före det dödliga våldet, bland personer 16, 18 respektive 20 år och äldre. 2005–2021.[70]

[70] Dödligt våld i samband med sexuellt övergrepp visas inte i figuren på grund av få individer.

Figur 62. Andel (procent) lagförda, dömda och fängelsedömda bland gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. Under 1 år, 3 år respektive 5 år före det dödliga våldet, bland personer 16, 18 respektive 20 år och äldre. 2005–2021.[71]

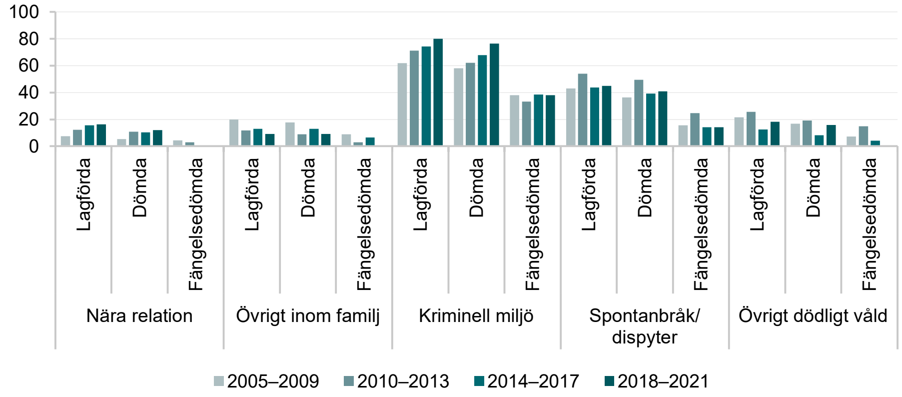
Sett till utvecklingen över tid ökade andelen tidigare lagförda bland offren för dödligt våld i nära relation och i kriminell miljö. Andelen minskade däremot bland offer för övrigt dödligt våld inom familj och övrigt dödligt våld. När det gäller andelen fängelsedömda bland brottsoffren är det svårt att urskilja någon särskild trend i någon av typerna av dödligt våld. Se figur 63. Bland gärningspersonerna syns inte någon ökning av andelen lagförda, dömda eller fängelsedömda för någon av typerna av dödligt våld.[72] Se figur 64. Däremot syns en minskning bland gärningspersoner vid dödligt våld i nära relation i slutet av den undersökta perioden. Andelen fängelsedömda har minskat bland gärningspersoner vid övrigt dödligt våld inom familj, i kriminell miljö och övrigt dödligt våld, även om det inte handlar om några stora skillnader över tid.

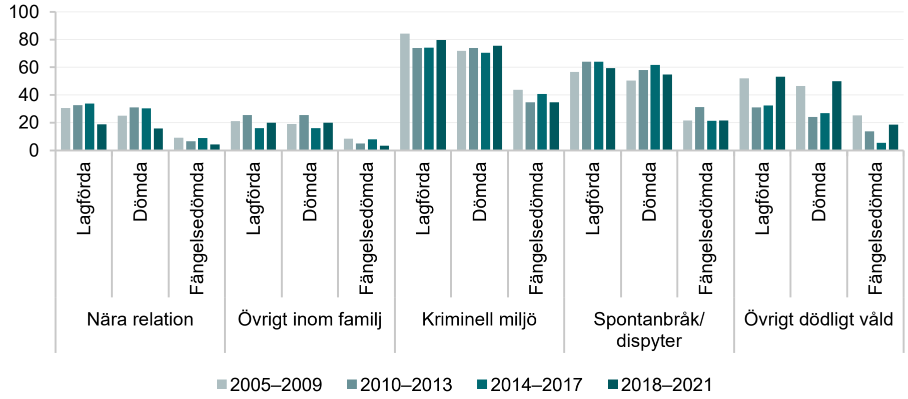
71 Dödligt våld i samband med sexuellt övergrepp visas inte i figuren på grund av få individer.

72 Som beskrevs tidigare i detta avsnitt har andelen tidigare lagförda ökat bland gärningspersonerna totalt sett om man ser till viktade värden. Den ökningen beror alltså på att det blir fler fall i kriminell miljö, där personerna är mer kriminellt belastade, men inom gruppen kriminell miljö har inte andelen med tidigare kriminell belastning ökat.

Figur 63. Andel (procent) lagförda, dömda och fängelsedömda bland offer, efter typ av dödligt våld. 3 års uppföljningstid, personer 18 år och äldre. 2005–2021.

Figur 64. Andel (procent) lagförda, dömda och fängelsedömda bland gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. 3 års uppföljningstid, personer 18 år och äldre. 2005–2021.

Andel lagförda för olika typer av brott[73]

Störst andel tidigare lagförda för narkotikabrott

Narkotikabrott[74] var den brottskategori som störst andel var tidigare lagförda för. Ser man tre år tillbaka från det dödliga våldet hade 24 procent av brottsoffren och 28 procent av gärningspersonerna lagförts för minst ett narkotikabrott. Därefter följer för såväl brottsoffren som

[73] I bilaga 2 redovisas hur de lagrum som förekommer bland de tidigare lagföringarna bland offren och gärningspersonerna har delats in i 13 brottsområden.

[74] Inklusive dopningsbrott.

gärningspersonerna olika trafikrelaterade brott, stöld, rån och tillgreppsbrott, brott mot vapen- eller knivlagen och olika typer av våldsbrott (brott mot liv och hälsa), se tabell 2.[75]

Tabell 2. Andel (procent) som lagförts för brott inom respektive brottskategori.[76] Bland offer och gärningspersoner. 1, 3 och 5 års uppföljningstid, personer 16, 18 respektive 20 år och äldre. 2005–2021.

	Brottsoffer 1 år	Brottsoffer 3 år	Brottsoffer 5 år	Gärnings-personer 1 år	Gärnings-personer 1 år	Gärnings-personer 1 år
Narkotikabrott (inkl. dopningsbrott)	15	24	27	15	28	31
Trafikrelaterade brott	9	19	25	10	21	26
Stöld, rån och tillgreppsbrott	6	13	18	10	19	24
Brott mot vapen- och knivlagen	4	10	14	7	14	18
Våldsbrott (brott mot liv och hälsa)	3	9	13	6	15	21
Hot-, frihet- och fridsbrott (brott mot frihet och frid, samt mot familj, samt kontaktförbud)	2	6	8	4	12	16
Bedrägeribrott	2	4	6	2	6	7
Skadegörelsebrott	1	4	6	3	8	10
Vissa ekonomiskt relaterade brott (skattebrott, penningtvätt, bidragsbrott, förskingring, mutbrott)	1	2	3	1	2	4
Smugglings- och tullbrott	<1	1	2	<1	1	1
Sexualbrott	<1	1	1	<1	1	1
Allmänfarliga brott			<1		<1	1
Övriga brott	3	9	13	4	11	16

Andelen tidigare lagförda för narkotikabrott ökade kraftigt i linje med en mer allmän utveckling

Om man ser till utvecklingen över tid, har andelen som lagförts för narkotikabrott ökat bland både brottsoffren och gärningspersonerna under åren 2005–2021. Se figur 65. Med en treårig uppföljningstid, ökade andelen bland brottsoffren från 12 procent under perioden 2005–2009 till 33 procent under perioden 2018–2021, närmare en tredubbling. Bland gärningspersonerna var andelen 23 procent under 2005–2009 och närmare 40 procent 2018–2021, alltså lite mindre än en fördubbling.[77]

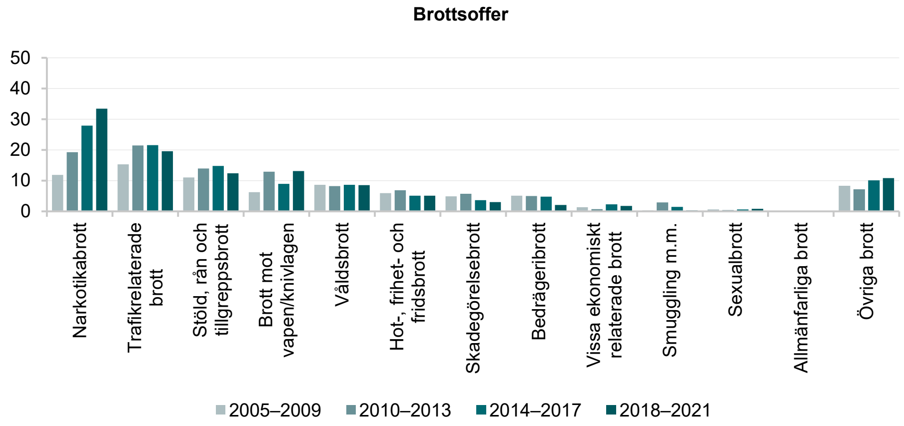
75 Viktade värden för gärningspersonerna innebär att andelen tidigare lagförda blir större inom de flesta brottsområdena, se tabell 4 i bilaga 3. Andelen som tidigare lagförts för respektive brottsområde skulle därmed sannolikt vara större om vi hade uppgifter om gärningspersonerna i de ouppklarade fallen av dödligt våld. Skillnaden mellan offren och gärningspersonerna i andelen tidigare lagförda inom respektive brottsområde skulle därmed vara lite större.

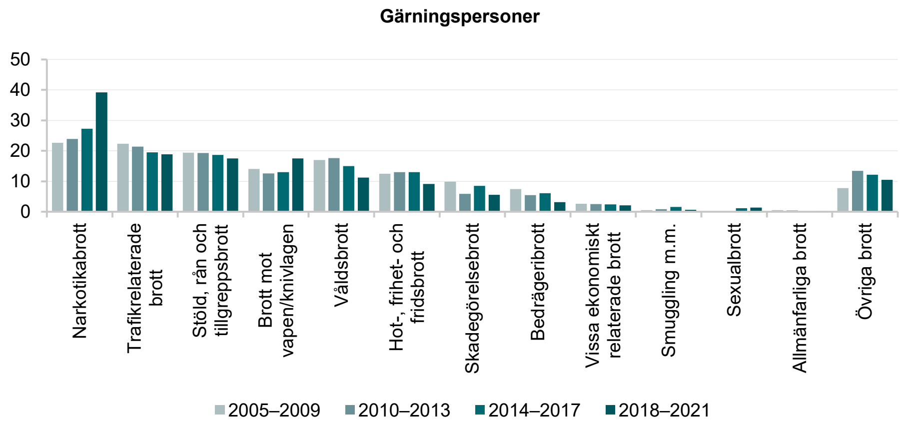
76 Redovisningen utgår från både så kallade huvudbrott och bibrott i samtliga lagföringar. Samma person kan förekomma i flera brottskategorier.

77 Med viktade värden ökade andelen från 24 till 46 procent åren 2018–2021.

Den ökade andelen lagförda för narkotikabrott följer en mer allmän utveckling. Antalet lagföringsbeslut totalt sett med narkotikabrott som huvudbrott har ökat relativt kraftigt, och närmare tredubblats under den studerade perioden.[78] Ökningen av lagföringar för narkotikabrott bland brottsoffren och gärningspersonerna speglar därmed denna utveckling, som i första hand förklaras av polisens prioriteringar och rättsväsendets arbete snarare än av förändringar i den faktiska brottsligheten.[79]

Figur 65. Andel (procent) som lagförts för brott inom respektive brottskategori, bland offer och gärningspersoner. 3 års uppföljningstid, personer 18 år och äldre. En person kan förekomma inom flera brottskategorier. Över tid 2005–2021.

[78] Se figur 72 i bilaga 3.

[79] Se till exempel Bäckman m.fl. (2020).

Bland brottsoffren har även andelen som lagförts för minst ett brott mot vapen- eller knivlagen fördubblats, åtminstone sett i relation till åren 2005–2009. En ökad andel lagförda för brott mot vapen- eller knivlagen syns också för gärningspersonerna i slutet av perioden. Bland gärningspersonerna syns i övrigt en minskning av andelen som lagförts för trafikrelaterade brott, stöld, rån och tillgreppsbrott, våldsbrott, bedrägerier samt skadegörelsebrott (se figur 65). Detta övergripande utvecklingsmönster förändras inte av viktade värden för gärningspersonerna, även om andelen med tidigare lagföringar för olika brott blir högre med viktade värden.[80]

Andel lagförda för olika brott inom olika typer av dödligt våld

Som beskrivits ovan,[81] var det narkotikabrott som störst andel bland såväl brottsoffren som gärningspersonerna var tidigare lagförda för, följt av trafikrelaterade brott och olika stöld-, rån- och tillgreppsbrott. Nedbrutet på olika typer av dödligt våld kvarstår detta övergripande mönster för de flesta typerna av dödligt våld, även om nivåerna i andelen lagförda skiljer sig kraftigt. Det finns dock undantag.

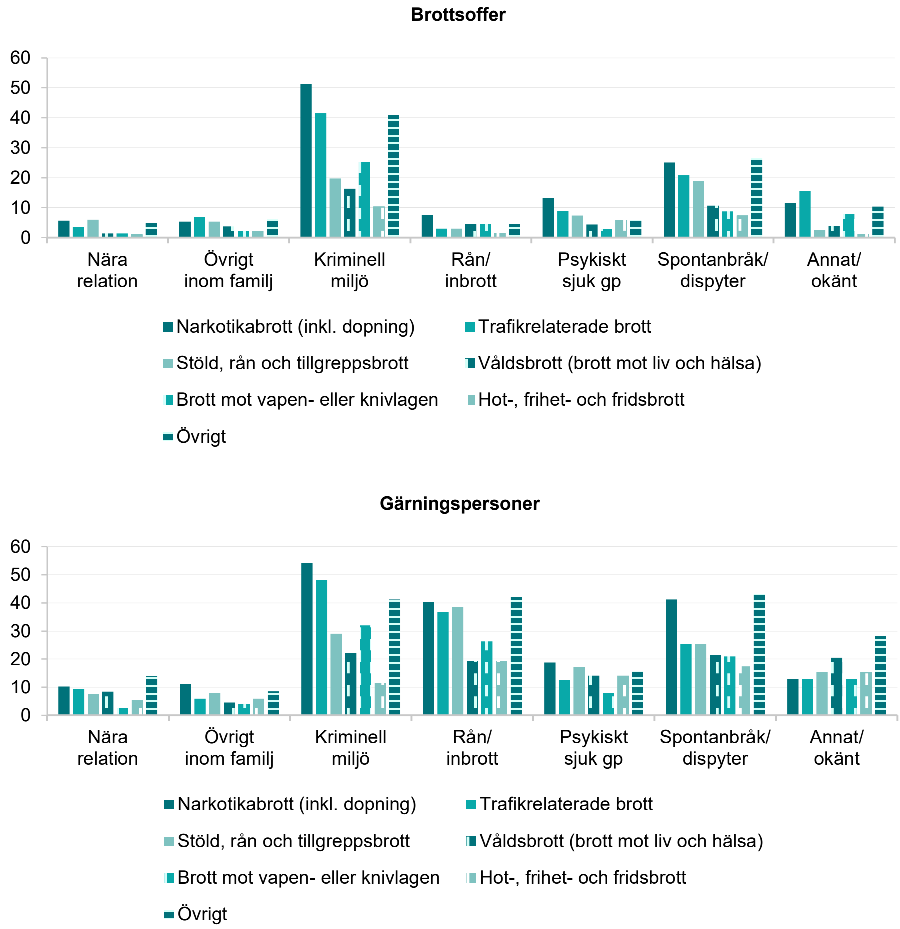
Till exempel hade 25 procent av brottsoffren i kriminell miljö lagförts för brott mot vapen- eller knivlagen, vilket var en större andel än andelen lagförda för stöld, rån och tillgreppsbrott eller våldsbrott. Samma förhållande finns bland gärningspersoner i kriminell miljö och vid dödligt våld i samband med rån eller inbrott. Se figur 66.

---

[80] Se figur 73 i bilaga 3.

[81] Se avsnittet *Störst andel tidigare lagförda för narkotikabrott.*

Figur 66. Andel (procent) som lagförts för brott inom respektive brottskategori. Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. 3 års uppföljningstid, personer 18 år och äldre. 2005–2021. En person kan förekomma inom flera brottskategorier.

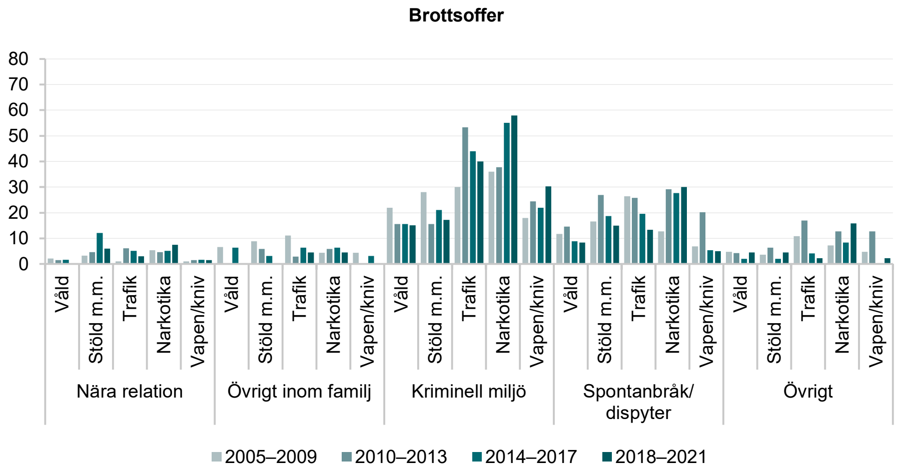

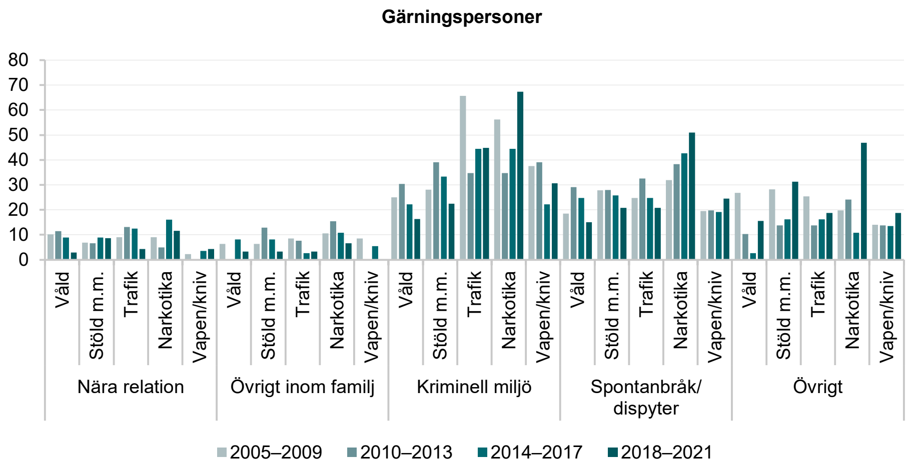
Sett till utvecklingen över tid visar figur 67 att det är offren för dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö samt vid spontanbråk och dispyter som styr den generella utvecklingen av vilka brott som förekommer i offrens tidigare lagföringar. Detta eftersom andelen tidigare lagförda var väsentligt större bland dessa offer än bland offren för andra typer av dödligt våld. Bland offren för dessa typer av dödligt våld ökade andelen lagförda för narkotikabrott. Bland offren i kriminell miljö ökade även andelen lagförda för brott mot vapen- eller knivlagen.

Bland gärningspersonerna skiljer sig utvecklingen av andelen tidigare lagförda mellan olika typer av dödligt våld. Intressant att notera är att bland gärningspersonerna i kriminell miljö och vid spontanbråk och dispyter syns

en minskning över tid av andelen som tidigare lagförts för våldsbrott, liksom andelen som lagförts för stöld, rån och tillgreppsbrott eller trafikrelaterade brott. Däremot ses för gärningspersoner inom dessa typer av dödligt våld en ökning av andelen tidigare lagförda för narkotikabrott. Se figur 67.

Figur 67. Andel (procent) som lagförts för brott inom respektive brottskategori. Bland offer och gärningspersoner, efter typ av dödligt våld. 3 års uppföljningstid, personer 18 år eller äldre. 2005–2021. En person kan förekomma inom flera brottskategorier.

Övergripande slutsatser

Rapportens fem resultatkapitel har behandlat olika indikatorer som beskriver den socioekonomiska situationen, den demografiska bakgrunden samt tidigare lagförd brottslighet bland offer och gärningspersoner vid dödligt våld under perioden 2005–2021. I detta avslutande kapitel diskuteras några övergripande slutsatser som kan dras utifrån de samlade resultaten.

Stora skillnader mot befolkningen som helhet

En första övergripande slutsats är att det för de allra flesta studerade indikatorer är stor skillnad i utfall för brottsoffren och gärningspersonerna jämfört med befolkningen i stort. Offren och gärningspersonerna vid dödligt våld faller i de flesta studerade indikatorerna ut väsentligt sämre än befolkningen som helhet.

Utbildningsnivån var generellt lägre och andelen förvärvsarbetande omkring hälften jämfört med befolkningen i stort. Omkring hälften av offren och gärningspersonerna hade inkomster som föll inom befolkningens lägsta inkomstdecil. De genomsnittliga disponibla inkomsterna per hushållsmedlem utgjorde 58 respektive 66 procent av befolkningens. Omkring en femtedel levde i hushåll med inkomster under gränsen för en skälig levnadsnivå, jämfört med 6 procent med låg inkomststandard i befolkningen som helhet. Det var också omkring tre gånger så många av offren och gärningspersonerna som bodde i områden med stora socioekonomiska utmaningar, det var vanligare med ensamhushåll, och dubbelt så stor andel levde i hushållstypen ensamstående med barn. Andelen med en tidigare lagföring, dom och fängelsedom var många gånger större än i befolkningen som helhet.

Sett i relation till befolkningen hade därmed både brottsoffren och gärningspersonerna vid tiden för det dödliga våldet i genomsnitt en väsentligt sämre socioekonomisk situation än befolkningen som helhet, och dessutom en betydligt större tidigare kriminell belastning. Naturligtvis finns en variation mellan olika individer, och bland både offer och gärningspersoner finns personer som hade en socioekonomisk situation som var väsentligt bättre än genomsnittet för respektive grupp.

Som beskrivits i rapportens inledningskapitel visar tidigare forskning att såväl utsatthet för brott som delaktighet i brott är ojämnt fördelad i befolkningen, och att personer från mer resurssvaga grupper både registreras för brott i högre grad och är mer brottsutsatta än personer från socioekonomiskt starka grupper. Rapporten visar att offer och gärningspersoner även vid det allra grövsta våldet, det dödliga, till stor del tillhör socioekonomiskt resurssvaga grupper. Utifrån denna tidigare forskning är det inte förvånande, utan kanske snarare ett förväntat resultat.

Som påpekats i metodkapitlet finns det en begränsning i vad registeruppgifter kan mäta när det gäller den faktiska livssituationen och tillgången till ekonomiska resurser.[82] Det finns individer som har tillgång till ekonomiska resurser från exempelvis kriminell verksamhet, även om det är svårt att veta i vilken grad den typen av personer finns representerade bland offren och gärningspersonerna vid dödligt våld. Det ter sig dock osannolikt att dessa personer skulle vara tillräckligt många för att kunna väga upp de stora skillnader på flera olika indikatorer som påvisas i rapportens redovisningar av jämförelser mellan befolkningen som helhet och brottsoffren och gärningspersonerna vid dödligt våld. Däremot kan redovisningen till viss del överskatta skillnaden i faktiska ekonomiska resurser mellan offren och gärningspersonerna och befolkningen som helhet, och därmed även de ökade skillnaderna över tid i relation till befolkningen som beskrivs i nästa avsnitt.

Ökade skillnader i relation till befolkningen över tid

För många av de studerade indikatorerna syns också ökande skillnader över tid i relation till befolkningen i stort. Det gäller såväl brottsoffer som gärningspersoner. Skillnaden i utbildningsnivå har ökat, liksom skillnaden i andelen förvärvsarbetande. De genomsnittliga inkomsterna bland offren och gärningspersonerna har minskat i relation till genomsnittet i befolkningen, och andelen som föll inom befolkningens lägsta inkomstdecil har ökat. Skillnaden i relation till befolkningen i andelen med ej skälig levnadsnivå ökade. Bland gärningspersonerna syns en ökad skillnad mot befolkningen i hur stor andel som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar. Även skillnaden i andelen som var tidigare lagförda året före det dödliga våldet ökade i relation till befolkningen som helhet.

[82] Se avsnittet *Inga uppgifter om inkomster som inte deklarerats*.

Det innebär att i relation till befolkningen i stort var såväl brottsoffren som gärningspersonerna socioekonomiskt resurssvagare och mer brottsbelastade grupper 2021 än 2005. De redovisade försämringarna i förhållande till befolkningen beror dels på att situationen i befolkningen har förbättrats över tid på flera av de redovisade indikatorerna – till exempel gällande utbildningsnivå och inkomster. Men det beror också på att det syns en försämring i de registrerade socioekonomiska utfallen över tid bland både offren och gärningspersonerna.

Del av en mer allmän polarisering av brott?

Som togs upp inledningsvis i rapporten har tidigare forskning visat att det i Sverige under de senaste decennierna skett en polarisering mer generellt, både av delaktighet i brott och av brottsutsatthet. Den registrerade brottsligheten, liksom utsattheten för brott, har över tid koncentrerats alltmer till resurssvaga grupper. Den utveckling som tecknas här för det dödliga våldet tycks följa denna mer allmänna trend.

Faktorer som forskningen lyft fram som bakomliggande orsaker till den mer allmänna utvecklingen är ökningar av annan ojämlikhet och segregation i samhället, vilket i sin tur lett till ökade skillnader i livsomständigheter och möjligheter mellan resurssvaga och resursstarka grupper. Utvecklingen av säkerhetsåtgärder är också skevt fördelad, olika grupper har olika möjligheter att skydda sig mot brott liksom att välja var man vill bo. Det har också skett en utveckling mot en alltmer restriktiv syn på brott, som kombineras med att åtgärder i första hand riktas mot vissa grupper och områden (Nilsson m.fl. 2017). Den växande inkomstojämlikheten har också lett till att individer med låg inkomst alltmer koncentrerats till vissa områden och individer med hög inkomst till andra (Delmos 2021). Men när det gäller det dödliga våldet har även förändringen i sammansättningen av det dödliga våldet betydelse – framför allt ökningen av andelen fall i kriminell miljö.

Ökningen av fall i kriminell miljö påverkar utvecklingen, men förändring finns även inom andra typer av dödligt våld

Förskjutningen i sammansättningen av offer och gärningspersoner vid dödligt våld över tid mot ett allt större antal och andel i kriminell miljö påverkar de flesta resultaten över tid. Offer och gärningspersoner i denna miljö faller på de flesta indikatorer ut sämre än offer och gärningspersoner

vid andra typer av dödligt våld. De är dessutom en yngre grupp än offren och gärningspersonerna vid andra typer av dödligt våld. Det får betydelse för utvecklingen över tid på en övergripande nivå.

Den viktning som gjorts för gärningspersonerna utifrån olika typer av dödligt våld visar att bortfallet av gärningspersoner på grund av låg uppklaring i framför allt fall av dödligt våld i kriminell miljö, och i viss mån vid spontanbråk och dispyter, har betydelse för hur den övergripande bilden ser ut för gärningspersonerna. Utfallen på en del av indikatorerna, liksom utvecklingen över tid, hade sannolikt sett lite annorlunda – och ännu ”sämre” ut – om vi hade haft uppgifter om gärningspersonerna i de ouppklarade fallen.

En jämförelse av de viktade och oviktade värdena påverkar inte tolkningen av varken nivåer eller utvecklingen över tid för gärningspersonerna när det gäller de ekonomiska indikatorerna (inkomstmåtten och andelen med ej skälig levnadsnivå). Däremot ger viktade resultat skillnader i andelen som bodde i olika områdestyper. Andelen bland gärningspersonerna som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar skulle sannolikt vara något större om det fanns identifierade gärningspersoner i de ouppklarade fallen, och ökningen över tid större. De viktade resultaten ger också skillnader för andelen med utländsk bakgrund, där andelen med utländsk bakgrund bland gärningspersonerna sannolikt skulle vara något högre, och ökningen över tid i andelen med utländsk bakgrund något större.

Det ska återigen nämnas att den bild som framgår av registeruppgifter rörande offer och gärningspersoner vid dödligt våld i den kriminella miljön bör betraktas som mindre säker än den bild som framgår för övriga typer av dödligt våld. Vi kan inte veta hur många av offren och gärningspersonerna som exempelvis har stora illegala inkomster eller som inte bor där de är skrivna.

Samtidigt syns försämringar över tid för flera av indikatorerna även inom andra typer av dödligt våld. Ökningen av fall i kriminell miljö står därmed inte ensamt för de försämringar över tid som kan ses på gruppnivå, varken för brottsoffren eller gärningspersonerna. Andelen som föll inom befolkningens lägsta inkomstdecil har ökat bland både offer och gärningspersoner även inom andra typer av dödligt våld, liksom andelen som bodde i områden med socioekonomiska utmaningar. Bland brottsoffren har andelen tidigare lagförda också ökat inom andra typer av dödligt våld än det som sker i kriminell miljö.

Generellt likartade utfall för offer och gärningspersoner, men skillnader mellan olika typer av dödligt våld

Ett annat övergripande resultat är att brottsoffren och gärningspersonerna i relativt hög grad liknar varandra i utfallen av de studerade indikatorerna. Samtidigt framträder skillnader när man bryter ner grupperna på olika typer av dödligt våld. Brottsoffren och gärningspersonerna liknar ofta varandra i de socioekonomiska utfallen inom de typer av dödligt våld där det är rimligt att anta att offer och gärningspersoner befinner sig inom samma hushåll (som vid dödligt våld i nära relation) eller i samma sociala kontext (som vid dödligt våld i kriminell miljö och i samband med spontanbråk och dispyter). Större skillnader är det mellan utfallen för brottsoffren och gärningspersonerna inom de typer av dödligt våld där man kan anta att de i högre grad befinner sig i olika sociala kontexter, som vid dödligt våld i samband med rån eller inbrott, dödligt våld av en psykiskt sjuk gärningsperson och övrigt dödligt våld inom familjen. I den sistnämnda kategorin finns exempelvis fall som inkluderar dödligt våld mellan vuxna familjemedlemmar som inte delar hushåll, och därmed inte behöver dela socioekonomisk situation (inom denna kategori är också enligt tidigare forskning kopplingen till psykisk ohälsa bland gärningspersonerna särskilt stark).

Resultaten visar också att det är mindre skillnader i utfall mellan olika typer av dödligt våld bland gärningspersonerna än bland offren. Det tycks därmed som om gärningspersoner vid dödligt våld i högre grad än brottsoffer liknar varandra, oavsett typ av dödligt våld. Brottsoffren uppvisar större skillnader i socioekonomisk situation och tidigare brottsbelastning mellan olika typer av dödligt våld.

När det gäller dödligt våld i nära relationer, var den socioekonomiska situationen i genomsnitt bättre än inom andra typer av dödligt våld, både för gärningspersoner och offer. Offren för övrigt dödligt våld inom familj hade också i genomsnitt en bättre socioekonomisk situation före det dödliga våldet än andra brottsoffer. Samtidigt är det så att även vid dödligt våld i nära relation och övrigt dödligt våld inom familj skiljer sig indikatorerna för såväl brottsoffren som gärningspersonerna från befolkningen i stort. Resultaten visar därmed att offer och gärningspersoner vid dessa typer av dödligt våld som grupp hade en socioekonomiskt bättre situation än offer och gärningspersoner inom andra typer av dödligt våld, men att det fortfarande är stora skillnader i förhållande till befolkningen i stort. Detta

ligger i linje med tidigare studier av dödligt våld i nära relation (se Caman m.fl. 2022, Carlsson 2021, Caman m.fl. 2016).

Gärningspersonerna faller generellt ut något sämre än brottsoffren, med vissa undantag

Ytterligare en slutsats är att gärningspersonerna som grupp generellt faller ut något sämre än brottsoffren för många studerade indikatorer. Som grupp har gärningspersonerna något lägre andel förvärvsarbetande, lägre genomsnittlig disponibel inkomst per hushållsmedlem, större andel i befolkningens lägsta inkomstdecil, högre andel med ej skälig levnadsnivå samt en något större andel tidigare lagförda och dömda. Utifrån viktade värden bodde också en större andel bland gärningspersonerna i områden med stora socioekonomiska utmaningar. Dessa mönster kvarstår även när man bryter ner resultaten på olika typer av dödligt våld, med undantag för dödligt våld i samband med konflikter i kriminell miljö. Inom denna typ av dödligt våld föll brottsoffren ibland sämre ut än gärningspersonerna.[83]

Olika kontext för kvinnor och män har betydelse

Rapporten visar att kvinnor i genomsnitt hade en bättre socioekonomisk situation än män, framför allt när det gäller brottsoffren. Detta hänger samman med att kvinnor och män både faller offer för dödligt våld och begår dödligt våld i olika kontexter. Över hälften av alla kvinnor som fallit offer för dödligt våld 2005–2021 hade dödats i en nära relation, och ytterligare 20 procent av en annan familjemedlem (övrigt dödligt våld inom familj). Tillsammans motsvarar det omkring tre fjärdedelar av alla kvinnliga offer. Bland män var det mindre än fem procent av alla offer som dödats i en nära relation, och ytterligare knappt tio procent som dödats av en annan familjemedlem. 70 procent av alla manliga offer hade i stället dödats antingen i samband med en konflikt i kriminell miljö eller i samband med andra bråk och dispyter utanför familjen.

Även bland gärningspersonerna finns ett likartat könsmönster. Nästan hälften av alla kvinnliga gärningspersoner förekom inom dödligt våld i nära relation, och en ytterligare tredjedel inom övrigt dödligt våld inom familj.

[83] En fråga som inte kan besvaras utifrån denna studie är dock i vilken mån gärningspersonerna i de ouppklarade fallen i kriminell miljö skiljer sig från de gärningspersoner som faktiskt identifierats inom denna typ av dödligt våld. Om det finns systematiska skillnader i vilka gärningspersoner som identifieras respektive inte identifieras inom kriminell miljö, och dessa skiljer sig utifrån socioekonomisk situation, är det möjligt att detta resultat skulle se annorlunda ut om vi haft uppgifter om gärningspersonerna i de ouppklarade fallen.

Det är tillsammans nästan 80 procent av alla kvinnliga gärningspersoner. Manliga gärningspersoner förekommer inom alla typer av dödligt våld och utgjorde mellan 80 och 100 procent av gärningspersonerna inom samtliga typer av dödligt våld. Kvinnor som offer såväl som gärningspersoner är därmed i hög grad koncentrerade till dödligt våld inom nära relation eller övrigt dödligt våld inom familjen.

Utländsk bakgrund: olika utveckling av överrepresentationen för offer och gärningspersoner

När det gäller utländsk bakgrund bland offer och gärningspersoner vid dödligt våld är en huvudslutsats att andelen med utländsk bakgrund var större bland dessa personer än i befolkningen som helhet. Utifrån den överrepresentation av personer med utländsk bakgrund som finns mer generellt både vad gäller registrerad brottslighet och utsatthet för brott, är det inte något oväntat resultat. Tydligt är också att överrepresentationen av personer med utländsk bakgrund är större bland yngre än bland äldre, både bland offer och gärningspersoner. Särskilt stor är överrepresentationen när det gäller risken att falla offer för dödligt våld bland inrikes födda 20–24-åringar som har två utrikes födda föräldrar.

Rapporten visar dock även att överrepresentationen av personer med utländsk bakgrund var större bland offren för dödligt våld än bland gärningspersonerna, vilket möjligen kan ses som ett mer oväntat resultat. Överrepresentationen har också tydligt ökat bland yngre brottsoffer. Från omkring 2012–2014 sker en ganska kraftig ökning av risken att falla offer för dödligt våld bland yngre personer, både bland utrikes födda och inrikes födda med två utrikesfödda föräldrar. Bland gärningspersonerna kan inte samma tydliga utveckling ses för överrepresentationen gällande utländsk bakgrund. Även om man med viktade värden ser ökningar i några åldersgrupper i slutet av perioden, låg överrepresentationen i flera fall på ungefär samma nivåer i periodens början som i dess slut. Det gör att bilden av överrepresentationens utveckling inte är lika entydig för gärningspersonerna.

Referenser

Adamson, G. (2020). Migrants and Crime in Sweden in the Twenty-First Century. *Society* 57, s. 9–21.

Beckley, A., Kiukka, S., Sivertsson, F. och Sarnecki, J. (2022). The Stockholm life-course project: investigating offending and non-lethal severe violent victimization. *Nordic Journal of Criminology*, 23(1), s. 61–82.

Brå (1996). *Invandrares och invandrares barns brottslighet*. Rapport 1996:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2001). *Dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*. Rapport 2001:11. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2005). *Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet*. Rapport 2005:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2007). *Utvecklingen av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer*. Rapport 2007:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2011). *Det dödliga våldets utveckling: Fullbordat och försök till dödligt våld i Sverige på 1990- och 00-talet*. Rapport 2011:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2015). *Det dödliga våldet i Sverige 1990–2014. En beskrivning av utvecklingen med särskilt fokus på skjutvapenvåldet*. Rapport 2015:24. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2016). *Lagförda personer i befolkningen 2000–2014: En studie av andelen lagförda bland kvinnor, män, i olika åldersgrupper och för några utvalda brott*. Kortanalys 3/2016. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2018). *Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö 2006–2017: En rapport om utsatthet, otrygghet och förtroende utifrån Nationella trygghetsundersökningen*. Rapport 2018:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2019). *Dödligt våld i Sverige 1990–2017: Omfattning, utveckling och karaktär*. Rapport 2019:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2020). *Dödligt våld i den kriminella miljön: 2005–2017*. Rapport 2020:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2020b). *Dödligt våld och psykisk ohälsa: Gärningspersoners tidigare kontakter med psykiatrisk vård*. Rapport 2020:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2021). *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder: En jämförande studie av nivåer, trender och våldsmetoder*. Rapport 2021:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2021b). *Misstänkta för brott bland personer med inrikes respektive utrikes bakgrund*. Rapport 2021:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2023). *Utredning och uppklaring av dödligt våld i kriminell miljö*. Rapport 2023:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2023b). *Socioekonomisk bakgrund och brott: En kunskapsöversikt*. Rapport 2023:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2024). *Dödligt våld i Sverige sedan 1990: Omfattning, utveckling och karaktär*. Rapport 2024:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2024b). *Ökningen av skjutvapenvåld i Sverige: En studie av skjutvapenvåldets utveckling i kriminell miljö sedan mitten av 00-talet*. Rapport 2024:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2024c). *Utsatthet för brott bland personer med utländsk bakgrund: En sammanställning av resultat från NTU 2017–2023*. NTU Kortanalys 2/2024. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2024d). *Konstaterade fall av dödligt våld: En granskning av anmält dödligt våld 2023*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Bäckman, O., Estrada, F., Nilsson, A. och Shannon, D. (2014). The life course of young male and female offenders – stability or change between different birth cohorts? *British Journal of Criminology*, vol. 54, s. 393–410.

Bäckman, O., Estrada, F., Nilsson, A. och Sivertsson, F. (2020). *Den ojämlika brottsligheten: Lagföringsutvecklingen i demografiska och socioekonomiska grupper 1973–2017*. Rapport 2020:1. Stockholms universitet: Kriminologiska institutionen.

Bäckman, O., Estrada, F., Nilsson, A. och Sivertsson, F. (2021). Criminal convictions and immigrant background 1973–2017 in Sweden – have differences increased or declined? *Nordic Journal of Criminology*, vol. 22(2), s. 149–168.

Caman, S., Howner, K., Kristiansson, M., och Sturup, J. (2016). Differentiating Intimate Partner Homicide From Other Homicide: A Swedish Population-Based Study of Perpetrator, Victim, and Incident Characteristics. *Psychology of Violence,* vol. 7(2).

Caman, S., Kristiansson, M., Granath, S. och Sturup, J. (2017). Trends in rates and characteristics of intimate partner homicides between 1990 and 2013. *Journal of Criminal Justice*, vol. 49, s. 14–21.

Caman, S. och Dufort, M. (2022). Dödligt partnervåld. I: Rostami, A. och Sarncki, J. (red). *Det svenska tillståndet: En antologi om brottsutvecklingen i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Carlsson, L., Lysell, H., Enander, V., Örmon, K., Lövestad, S. och Krantz, G. (2021). Socio-demographic and psychosocial characteristics of male and female perpetrators in intimate partner homicide: A case-control study from Region Västra Götaland, Sweden. *PLoS ONE* 16(8):e0256064.

Carlstedt, M. (2004). Upprepad utsatthet. I: Lindgren, M., Pettersson, K-Å. och Hägglund, B. (red.) *Utsatta och Sårbara Brottsoffer*. Stockholm: Jure Förlag.

Delmos (2021). *Segregation i Sverige: Årsrapport 2021 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling*. Delegationen mot segregation.

Estrada, F. och Nilsson, A. (2001). Brottsligheten som välfärdsproblem – Utsatthet och oro för brott 1988–1999. I: SOU 2001:54 *Ofärd i välfärden*.

Estrada, F. och Nilsson, A. (2006). *Segregation och utsatthet för egendomsbrott: Betydelsen av bostadsområdets resurser och individuella riskfaktorer*. Arbetsrapport 2006:5. Stockholm: Institutet för framtidsstudier.

Estrada, F. och Nilsson, A. (2007). Den ojämlika utsattheten. Ett bidrag till forskningen om brottslighet och levnadsnivå. I: von Hofer, H. och Nilsson, A. (red.) (2007). *Brott i välfärden: Om brottslighet, utsatthet och*

kriminalpolitik. Festskrift till Henrik Tham. Stockholms universitet: Kriminologiska institutionen.

Folkhälsomyndigheten (2019). *Ojämlikhet i psykisk hälsa. Kunskapssammanställning*. Artikelnummer: 18122. Solna och Östersund: Folkhälsomyndigheten.

Gerell, M., Hallin, P-O., Nilvall, K. och Westerdahl, S. (red.) (2020). *Att vända utvecklingen – från utsatta områden till trygghet och delaktighet*. Mapius 26. Malmö universitet: Kultur och samhälle.

Gerell, M., Sturup, J., Magnusson, M-M., Nilvall, K., Khoshnood, A. och Rostami, A. (2021). Open drug markets, vulnerable neighbourhoods and gun violence in two Swedish cities. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism,* vol. 16(3), s. 223–244.

Grönqvist, H., Niknami, S. och Santavirta, T. (2023). *Bostadsområdets betydelse för brottslighet och barns möjligheter*. Forskningsrapport, SNS – Studieförbundet Näringsliv och Samhälle.

Hällsten, M., Szulkin, R. och Sarnecki, J. (2013). Crime as a price of inequality? The gap in registered crime between childhood immigrants, children of immigrants and children of native Swedes. *British Journal of Criminology*, vol. 53(3), s. 456–481.

Khoshnood, A., Ohlsson, H., Sundquist, J. och Sundquist, K. (2023). Firearm-Related Homicide in Sweden: A Latent Class Analysis of Suspected Offenders. *Crime & Delinquency*, vol. 69(1), s. 88–104.

Lindgren, M., Pettersson, K-Å. och Hägglund, B. (2004). Inledning. I: Lindgren, M., Pettersson, K-Å. och Hägglund, B. (red.) *Utsatta och Sårbara Brottsoffer*. Stockholm: Jure Förlag.

Litzén, S. (2004). De glömda brottsoffren – utsatthet för brott bland marginaliserade grupper. I: Lindgren, M., Pettersson, K-Å. och Hägglund, B. (red.) *Utsatta och Sårbara Brottsoffer*. Stockholm: Jure Förlag.

Magnusson, M-M. (2023). Predicting Gun Violence in Stockholm, Sweden, Using Sociodemographics, Crime and Drug Market Locations. *European Journal on Criminal Policy and Research (2023).*

Nilsson, A. (2002). *Fånge i marginalen: Uppväxtvillkor, levnadsförhållanden och återfall i brott bland fångar*. Akademisk avhandling. Stockholms universitet: Kriminologiska institutionen.

Nilsson, A. och Estrada, F. (2003). Victimization, Inequality and Welfare During an Economic Recession: A Study of Self-Reported Victimization in Sweden 1988–99. *British Journal of Criminology*, vol. 43(4), s. 655–672.

Nilsson, A. och Estrada, F. (2005). *Den ojämlika utsattheten. Utsatthet för brott bland fattiga och rika 1984–2001*. Arbetsrapport 2005:8. Stockholm: Institutet för framtidsstudier.

Nilsson, A. och Estrada, F. (2006). The inequality of victimization. Trends in exposure to crime among rich and poor. *European Journal of Criminology, vol.* 3(4), s. 387–412.

Nilsson, A. och Estrada, F. (2009). *Kriminalitet och livschanser. Uppväxtvillkor, brottslighet och levnadsförhållanden som vuxen*. Arbetsrapport 209:20. Stockholm: Institutet för framtidsstudier.

Nilsson, A., Bäckman, O. och Estrada, F. (2013). Involvement in Crime, Individual Resources and Structural Constraints: Processes of Cumulative (Dis)Advantage in a Stockholm Birth Cohort. *The British Journal of Criminology*, vol. 53(2), s. 297–318.

Nilsson, A., Estrada, F. och Bäckman, O. (2017). The unequal crime drop: Changes over time in the distribution of crime among individuals from different socioeconomic backgrounds. *European Journal of Criminology*, vol. 14(5), s. 586–605.

SCB (2018). *Hot, våld och oro 1980–2017*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

SCB (2020). *Rikstäckande områdesindelning för statistisk uppföljning av socioekonomisk segregation – Slutrapportering av uppdrag till Statistiska centralbyrån att ta fram en rikstäckande områdesindelning för statistisk uppföljning av socioekonomisk segregation*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

SCB (2023). *Att mäta fattigdom*. Fördjupad information, Inkomststatistik. Stockholm: Statistiska centralbyrån.

Vasiljevic, Z., Svensson, R. och Shannon, D. (2020). Immigration and crime: a time-trend analysis of self-reported crime in Sweden, 1999–2017. *Nordic Journal of Criminology*, vol. 21(1), s. 1–10.

Bilageförteckning

Bilaga 1 **Beskrivning av registeruppgifterna**

Statistiska uppgifter om föräldrar

Uppgifter om brottsoffrens och gärningspersonernas föräldrar har hämtats in och använts för att beräkna disponibel inkomst per hushållsmedlem för de barn i materialet som saknade denna uppgift i leveransen från SCB (se avsnittet *Inkomst* nedan). Uppgifter om föräldrar har hämtats för både biologiska föräldrar och adoptivföräldrar. När det finns uppgifter om både biologiska föräldrar och adoptivföräldrar har uppgifter om adoptivföräldrar valts. När det finns uppgift om en adoptivförälder (i de flesta fall en far) och om en annan biologisk förälder (i de flesta fall en mor), har respektive uppgift använts. Valet har gjorts utifrån antagandet att det då kan handla om individer som adopterats av en annan man än sin biologiska far.

Utbildningsnivå

Uppgifter om brottsoffrens och gärningspersonernas högsta utbildningsnivå har hämtats in från SCB, Utbildningsregistret. Uppgiften anger individens högsta uppnådda utbildningsnivå, kalenderåret före året för det dödliga våldet. I de fall en individ förekommer med flera examensår och utbildningsnivåer i den levererade variabeln, har individens högsta utbildningsnivå valts, oavsett om examensåret för detta legat efter eller (som den gör i vissa fall) före uppgiften om den lägre utbildningsnivån.

Uppgifter om utbildningsnivå i befolkningen som helhet har hämtats från SCB:s officiella statistik, statistikdatabasen.[84] En viss utbildningsnivå innehåller både utbildningar som avslutats med examen och sådana som avslutats utan en examen. Detta gäller dock inte forskarutbildning, där endast examinerade ingår. Eftersom befolkningsstatistiken gäller personer i åldern 16–74 år, görs även analyserna av brottsoffrens och gärningspersonernas utbildningsnivå i detta åldersspann.

Förvärvsarbete

Uppgifter om brottsoffrens och gärningspersonernas sysselsättningsstatus, i form av förvärvsarbete, har hämtats från SCB. Uppgifterna gäller i princip om personerna var förvärvsarbetande eller inte i november kalenderåret före året för det dödliga våldet (se vidare nedan). Under den studerade

---

[84] https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__UF__UF0506__UF0506B/Utbildning/
Befolkning 16–74 år efter region, utbildningsnivå, ålder och kön. År 1985–2023.

perioden har definitionen av ”ej förvärvsarbetande” ändrats något, liksom vilka åldrar som inkluderas i populationen. För att få jämförbarhet över åren samt med befolkningen som helhet ingår personer i åldern 16–74 år i analyserna.

Uppgifter om andelen förvärvsarbetande i befolkningen som helhet har hämtats från SCB:s officiella statistik, statistikdatabasen, och baseras på den registerbaserade arbetsmarknadsstatistiken (RAMS).[85] Uppgifterna har hämtats från två olika tabeller på grund av ett tidsseriebrott 2019, där man skiftade metod för insamling av uppgifter om sysselsättningsstatus. Tidsseriebrottet tycks ha haft störst påverkan på åldersgrupperna 16–19 år och 65 år eller äldre, där antalet förvärvsarbetande ökat med den nya metoden. Man bör dock vara försiktig med jämförelser mellan de två tidsserierna, eftersom SCB inte kunnat göra fullständiga analyser av hur bytet av källa och metod påverkat den slutliga statistiken.[86]

Fram till och med 2018 klassificerades anställda som förvärvsarbetande om de fått en löneinkomst över en viss skattad lönegräns, utifrån ålder, kön och anställning under hela eller delar av året. Den huvudsakliga referensperioden för sysselsättningsstatusen var dock november. Från 2019 används en ny metod och källa, där en person räknas som förvärvsarbetande om hen fått en lön i november som överstiger 99 kronor. Egenföretagare räknas som förvärvsarbetande, om de under året har deklarerat för aktiv näringsverksamhet. Detta gäller både före och efter metodbytet 2019.

Eftersom det skett förändringar i den övre åldersgränsen (så att det från 2011 inte finns förvärvsarbetande som är 75 år eller äldre, tidigare var den övre gränsen 84 år), har valet gjorts att endast ta med personer i åldern 16–74 år i analyserna. Det gäller såväl befolkningen som helhet som brottsoffren och gärningspersonerna.

---

[85] https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM0207__AM0207H/BefSyssAldKonK/ *Befolkningen 16+ år (RAMS) efter region, sysselsättning, ålder och kön. År 2004-2018*. Samt https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AM__AM0207__AM0207Z/BefSyssAldKonKN/ *Befolkningen 16-74 år (RAMS) efter region, sysselsättning, ålder och kön, ny tidsserie. År 2019-2021*.

[86] Se vidare https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/arbetsmarknad/sysselsattning-forvarvsarbete-och-arbetstider/registerbaserad-arbetsmarknadsstatistik-rams/produktrelaterat/aktuellt/ny-kalla-och-metod-vid-framstallning-av-rams/

Inkomst
Individens inkomst mäts utifrån disponibel inkomst per konsumtionsenhet. Disponibel inkomst är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar. Inkomsten kan redovisas både med och utan eventuella kapitalvinster och förluster. Här redovisas inkomsten inklusive kapitalvinster och förluster. För att räkna fram den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet summeras samtliga i familjen ingående medlemmars disponibla inkomst. Summan divideras sedan med familjens totala konsumtionsvikt, som är relaterad till hushållets sammansättning.[87] Negativa värden kan förekomma.

Uppgiften om brottsoffrens och gärningspersonernas disponibla inkomst per konsumtionsenhet, liksom deras föräldrars, har hämtats från SCB. Inkomsten gäller kalenderåret före brottsåret för det dödliga våldet. Resultaten (till exempel medelvärden) är beräknade utifrån de brottsoffer och gärningspersoner som i leveransen från SCB hade uppgift om disponibel inkomst. Uppgifter saknas dock för vissa individer. Inga individer under 15 år hade uppgiften, och den saknades också för en del individer upp till 19 år. I de fall en individ var under 20 år, och det saknas uppgift om disponibel inkomst per konsumtionsenhet, har uppgiften om föräldrarnas disponibla inkomst använts för barnet, förutsatt att det finns en sådan för någon av föräldrarna eller båda. Om det finns uppgifter om båda föräldrarna, har ett genomsnitt av deras disponibla inkomster använts eftersom vi här inte har uppgifter om var barnet var skrivet. Om det finns uppgift för en av föräldrarna har denna uppgift valts. I levererade data saknades även uppgifter för enstaka individer som var äldre än 19 år, men dessa har fått kvarstå som bortfall.

Uppgifter om befolkningens disponibla inkomst per konsumtionsenhet har hämtats från SCB:s officiella statistik. För inkomståren 2005–2010 har uppgifter hämtats från undersökningen om Hushållens ekonomi (HEK).[88] Eftersom HEK var en urvalsundersökning är uppgifterna inte helt jämförbara med den totalräknade statistik som finns tillgänglig för

---

[87] Konsumtionsvikten är ett av Socialstyrelsen beräknat konsumtionsutrymme för varje hushållsmedlem, där olika personer får olika vikt, exempelvis: ensamboende har vikten 1, sammanboende par vikten 1,51, första barnet 0,52, påföljande barn 0,42. Konsumtionsvikterna för hushållets medlemmar adderas till en total konsumtionsvikt. Hushållets samlade disponibla inkomst delas sedan med konsumtionsvikten för att få fram den disponibla inkomsten per hushållsmedlem. Se t.ex. https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__HE__HE0110__HE0110F/TabVX1DispInkN/

[88] https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__HE__HE0103__HE0103A/InkStrukt38/.

inkomståren 2011–2020. För dessa år har totalräknad statistik hämtats från undersökningen Inkomster och skatter (IoS).[89] Förutom att HEK är en urvalsundersökning, finns även andra skillnader. Till skillnad från HEK tar IoS sedan 2011 även hänsyn till att barn kan ha växelvist boende och inkluderar också löne- och pensionsinkomster från övriga nordiska länder.

De tre år (2011–2013) för vilka det finns överlappande statistik från de två källorna, ligger de disponibla inkomsterna per konsumtionsenhet något lägre i HEK än i den totalräknade statistiken. Det är därmed möjligt att de disponibla inkomsterna per konsumtionsenhet som i denna rapport redovisas för befolkningen skulle ha varit något högre under inkomståren 2005–2010, om det funnits totalräknad statistik att tillgå. Skillnaden mellan brottsoffrens och gärningspersonernas disponibla inkomster och befolkningens, skulle därmed kunna vara större under perioden 2005–2010 än den är utifrån HEK.

I analysen ingår brottsåren 2006–2021 (inkomståren 2005–2020). Brottsåret 2005 (inkomståret 2004) har uteslutits, eftersom SCB från 2005 infört ett nytt familjebegrepp som påverkat konsumtionsvikterna. De data som här finns för brottsoffer och gärningspersoner för brottsåret 2005 (2004) är därför inte jämförbara med resten av perioden.

Den disponibla inkomsten per konsumtionsenhet har för både befolkningen, brottsoffren och gärningspersonerna fastprisberäknats till 2022 års prisnivå enligt konsumentprisindex (KPI).

Skälig levnadsnivå och låg inkomststandard

För brottsoffren och gärningspersonerna har uppgifter om individernas disponibla inkomst i förhållande till definitionen av en skälig levnadsnivå hämtats från databasen STATIV (SCB). Variabeln är specifikt skapad för STATIV och framtagen utifrån familjesammansättningen i Registret över totalbefolkningen (RTB). Vad som är en skälig levnadsnivå beräknas utifrån den disponibla inkomsten i Inkomst- och taxeringsregistret (IoT), och hänsyn tas till familjens sammansättning utifrån dess konsumtionsvikt, boendekostnad och årligt prisbasbelopp. Uppgiften anges som en procentsats. Familjer med 100 procent eller högre i variabeln i STATIV anses har en skälig levnadsnivå. En procentsats på exempelvis 126 procent innebär att familjen har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som

[89] https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__HE__HE0110__HE0110F/TabVX10InkStrukt/

är 26 procent högre än den skäliga levnadsnivå som gäller för familjens storlek och sammansättning.

Det finns inte någon publicerad befolkningsstatistik som är baserad på skälig levnadsnivå utifrån STATIV. Som jämförelsemått för befolkningen som helhet används därför måttet *låg inkomststandard*, som är ett annat mått på absolut fattigdom, som SCB tar fram för hela befolkningen. Låg inkomststandard är snarlikt måttet för skälig levnadsnivå i STATIV, men utgår i stället ifrån riksnormen för försörjningsstöd samt ytterligare poster vid härledning av baskonsumtion, som exempelvis boendekostnader. Måttet låg inkomststandard beskriver i vilken grad en familjs inkomster räcker för att betala nödvändiga omkostnader för mat, boende, hemförsäkring, lokala resor och barnomsorg. Familjens disponibla inkomst sätts i relation till schablonbelopp för levnadsomkostnader och boende (baskonsumtionen), där hänsyn tas till familjens sammansättning och boendeort. Låg inkomststandard innebär att familjens disponibla inkomst är lägre än baskonsumtionen, och att inkomsterna därmed inte räcker för att betala nödvändiga levnadsomkostnader. En inkomststandard lägre än 1 räknas som låg inkomststandard. En inkomststandard på 2 eller högre, räknas som hög inkomststandard, det vill säga att familjens disponibla inkomst är dubbelt så hög som baskonsumtionen.[90]

Statistik för befolkningen utifrån låg inkomststandard finns publicerad från 2011 och framåt, och redovisningen görs därför från detta år och framåt. Uppgifterna har hämtats från SCB:s officiella statistik.[91]

Boendeområde utifrån socioekonomisk status

SCB har tagit fram en rikstäckande områdesindelning för statistisk uppföljning, så kallade regionala statistikområden (RegSO) (SCB 2020). Varje RegSO klassificeras årligen utifrån fem olika områdestyper som mäter områdets socioekonomiska status. Klassificeringen utgår från tre indikatorer på socioekonomi i ett område: andelen personer med låg ekonomisk standard[92], andelen personer med högst förgymnasial

---

[90] Se https://www.scb.se/contentassets/e299f6833d354d07904f7c3899b2910d/le0102_2020a01_br_lebr2205.pdf samt https://www.scb.se/pressmeddelande/nastan-ett-av-fyra-barn-med-utlandsk-bakgrund-har-lag-inkomststandard/

[91] https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatter/ Tabell *Låg inkomststandard för befolkningsgrupper 2011–2022.*

[92] De personer som lever i ett hushåll som har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är mindre än 60 procent av medianvärdet för riket.

utbildning samt andelen personer som haft ekonomiskt bistånd i minst tio månader och/eller har varit arbetslösa längre än sex månader. Totalt finns 3 363 RegSOn i landet. Ett RegSO kan byta områdestyp över tid om de socioekonomiska förutsättningarna förändras i området (Delmos 2021). De fem områdestyperna är:

- Områdestyp 1: områden med stora socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 2: områden med socioekonomiska utmaningar
- Områdestyp 3: socioekonomiskt blandade områden
- Områdestyp 4: områden med goda socioekonomiska förutsättningar
- Områdestyp 5: områden med mycket goda socioekonomiska förutsättningar.

För brottsoffren och gärningspersonerna har uppgifter om vilken av områdestyperna som personerna bodde i den 31/12 kalenderåret före året för det dödliga våldet hämtats in från SCB. Uppgifterna finns från 2011 och framåt, och analyserna som gäller områdestyp omfattar därmed brottsåren 2012–2021.

Uppgifter om hur antalet i befolkningen som helhet fördelar sig på områdestyperna, har hämtats från SCB:s officiella statistik, statistikdatabasen.[93]

Hushållstyp

Uppgifter om brottsoffrens och gärningspersonernas hushållstyp har hämtats från SCB. Variabeln finns från 2012, och redovisningen begränsas därför till brottsåren 2013–2021.

Uppgifter om hur befolkningen fördelar sig på hushållstyp har hämtats från SCB:s officiella statistik, statistikdatabasen.[94] I hushållsstatistiken finns tre huvudtyper av hushåll: ensamstående, sammanboende och övriga hushåll.

---

[93] Uppgifter om befolkningens storlek per RegSO: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101Y/FolkmDesoAldKonN/ *Folkmängden per region efter ålder och kön. År 2010–2023.* Uppgifter om områdestypsklassning per RegSO och år: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__AA__AA0003__AA0003F/IntGr5Socio/ *Socioekonomiskt index efter RegSO. År 2011–2022.*

[94] https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101S/HushallT07/table/tableViewLayout1/ *Antal personer efter hushållstyp, hushållsställning, ålder och kön. År 2011–2023.*

I kategorin sammanboende ingår personer som lever tillsammans som gifta, i registrerat partnerskap eller i ett samboförhållande. Två personer som är folkbokförda i samma lägenhet och har ett eller flera gemensamma barn (biologiska eller adoptivbarn) räknas som sambor. Som sambor räknas också personer som inte är gifta med varandra eller registrerade partner, men som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden. För att kunna definiera samboförhållanden bland personer utan gemensamma barn används vissa modellantaganden. Personer utan gemensamma barn, och som inte är gifta med varandra eller registrerade partner, men som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden räknas som sambor, om:

- de är folkbokförda i samma lägenhet
- de är minst 18 år
- de är av olika kön
- åldersskillnaden är mindre än 15 år
- de inte är nära släkt
- endast ett möjligt sambopar kan bildas inom hushållet.

Samkönade par utan gemensamma barn räknas som ensamstående.

Till kategorin övriga hushåll räknas alla hushåll som inte faller in under ensamstående eller sammanboende, exempelvis flergenerationsboenden, inneboende, kompisboende och kollektiv, men även boende i familjehem och olika former av institutionsvård.

De tre olika hushållstyperna delas även in i tre undergrupper: utan barn, med barn i åldern 0–24 år, samt hushåll med barn där yngsta barnet är över 24 år.

Inrikes och utrikes bakgrund

Uppgifter om inrikes och utrikes bakgrund bland brottsoffren och gärningspersonerna har hämtats in från SCB från Registret över totalbefolkningen (RTB). Uppgifter om befolkningen som helhet har hämtats från SCB:s officiella statistik, statistikdatabasen.[95]

---

[95] https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101Q/UtlSvBakgFin/ *Antal personer med utländsk eller svensk bakgrund (fin indelning) efter region, ålder och kön. År 2002–2023.*

Inrikes respektive utrikes bakgrund kan delas in på olika sätt. Här används de två huvudsakliga indelningar som används av SCB i den officiella statistiken. Dels används en finare indelning i fyra kategorier:

- inrikes födda med två inrikes födda föräldrar
- inrikes födda med en inrikes och en utrikes född förälder
- inrikes födda med två utrikes födda föräldrar
- utrikes födda.

Dels används en mer övergripande indelning där dessa kategorier slås samman till två:

- Svensk bakgrund, som innefattar inrikes födda med två inrikes födda föräldrar och inrikes födda med en inrikes och en utrikes född förälder.
- Utländsk bakgrund, som innefattar inrikes födda med två utrikes födda föräldrar samt utrikes födda.

Vistelsetid

Uppgifter om brottsoffrens och gärningspersonernas datum för senaste invandring till Sverige före datum för det dödliga våldet har inhämtats från SCB (RTB). Utifrån detta datum samt datumet för det dödliga våldet, har vistelsetiden i antal dagar räknats ut. Motsvarande uppgifter har inte hämtats in för befolkningen som helhet.

Tidigare lagförd brottslighet

Uppgifter om huruvida brottsoffren och gärningspersonerna var tidigare lagförda före det dödliga våldet, har hämtats från Brås lagföringsregister. Uppgifter om samtliga tidigare lagföringar före datum för det dödliga våldet har hämtats för respektive person. Varje lagföring kan innefatta flera brott som individen lagförts för vid samma tillfälle. Här ingår upp till 30 brott per lagföring. Lagföringar innefattar fällande domar i tingsrätt, åtalsunderlåtelser samt strafförelägganden. Domar i tingsrätt kan ha överklagats och lett till en friande dom i hovrätten, men här tas inte hänsyn till det. Även friande domar i tingsrätt kan ha överklagats och lett till fällande dom i hovrätt. Dessa domar ingår inte heller.

Uppgifter om lagförda i befolkningen som helhet har hämtats från två källor. För åren 2009–2020 hämtas uppgifterna från Brås statistik över

personer lagförda för brott.[96] Där finns dock endast uppgifter om antalet lagförda personer från 2009. För att få fram andelen lagförda i befolkningen, har uppgifterna om antalet lagförda personer satts i relation till befolkningens storlek per år. Uppgifter om befolkningens storlek (personer 15 år och äldre) har hämtats från SCB:s officiella statistik, statistikdatabasen.[97] Antalet lagförda personer från Brås statistik har sedan dividerats med befolkningens storlek respektive år. Uppgifter om antal lagförda personer finns inte uppdelat på ålder.[98] Därmed har inte någon åldersuppdelning gjorts i jämförelsen med befolkningen.

För åren 2004–2008 har uppgifter om andelen lagförda, andelen dömda i tingsrätt samt andelen fängelsedömda i befolkningen hämtats från Brås kortanalys *Lagförda personer i befolkningen 2000–2014* (Brå 2016).

En jämförelse mellan de två källorna har gjorts för de år där det finns överlappande uppgifter (2009–2014). Den visar att andelen lagförda, dömda och fängelsedömda i befolkningen enligt Brås kortanalys ligger ungefär en tiondels procent lägre än den gör om den beräknas i relation till befolkningens storlek utifrån uppgifterna i Brås lagföringsstatistik (gäller om man avrundar till tiondels procent). Det beror sannolikt på de mindre skillnader som finns mellan den metod som användes i kortanalysen och som baserades på ett mikrodatauttag från lagföringsregistret, och de uppgifter som finns publicerade i den officiella statistiken.

En jämförelse med det totala antalet lagföringsbeslut, antalet domar samt antalet fängelsedomar per år (det vill säga inte antalet unika personer), visar dock att tidsserien för hela perioden 2004–2020 (där alltså åren 2004–2008 hämtats från kortanalysen, och 2009–2020 hämtats från statistikuppgifter från Brås webbplats) följer utvecklingen för samtliga lagföringsbeslut väl.

I resultatredovisningen används tre uppföljningstider: 1 år (365 dagar), 3 år (1 096 dagar) samt 5 år (1 826 dagar) bakåt från datumet för det dödliga våldet. Här innebär det att datumet för *lagföringen* ligger inom detta tidsspann. Brottet kan alltså ha begåtts tidigare.

[96] https://bra.se/statistik/kriminalstatistik/personer-lagforda-for-brott.html. Tabellerna *Lagföringsbeslut efter huvudpåföljd och ålder* samt *Lagföringsbeslut efter huvudbrott och ålder*.

[97] https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__BE__BE0101__BE0101A/BefolkningNy/. *Folkmängden efter region, civilstånd, ålder och kön. År 1968–2023.*

[98] Åldersuppdelning finns endast för antalet lagföringsbeslut, vilket är fler än antalet lagförda personer.

Bilaga 2 Indelning av lagrum i brottsområden

För att redovisa andelen lagförda för olika typer av brott, har de brott som förekommer totalt sett bland brottsoffrens och gärningspersonernas samtliga tidigare lagföringar delats in i 13 brottsområden. I tabell 3 redovisas indelningen av lagrum i brottsområden.[99]

Tabell 3. Indelning av lagrum i brottsområden.

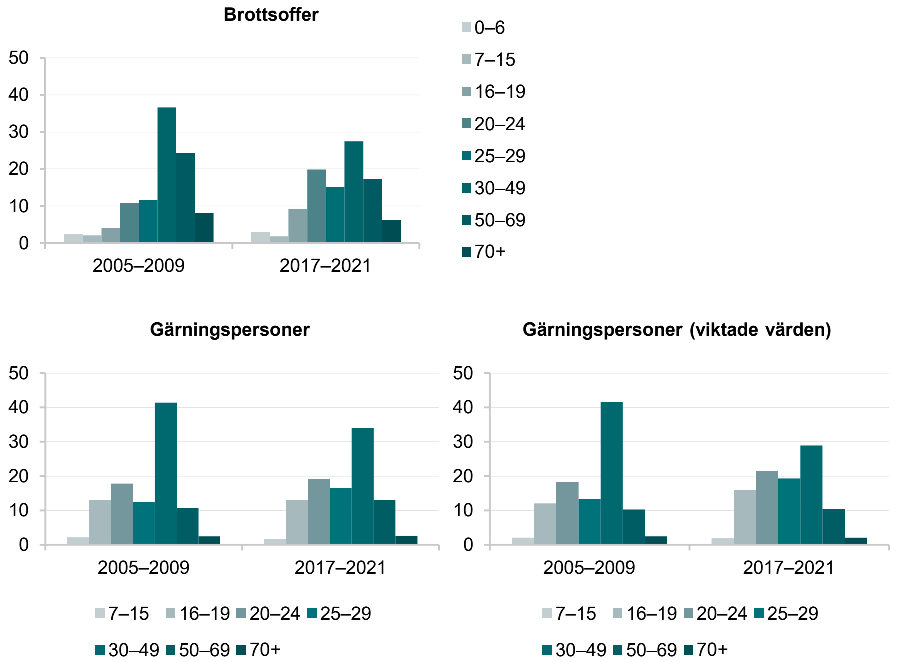
Brottsområde	Lagrum som inkluderats i brottsområdet
Våldsbrott	BrB 3 kap. Brott mot liv och hälsa
Hot-, frihet- och fridsbrott	BrB 4 kap. Brott mot frihet och frid BrB 7 kap. Brott mot familj Lag 1988:688 om kontaktförbud
Sexualbrott	BrB 6 kap. Sexualbrott Lag (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster
Stöld, rån och tillgreppsbrott	BrB 8 kap. Stöld, rån och andra tillgreppsbrott
Bedrägeribrott	BrB 9 kap. Bedrägeri och annan oredlighet
Skadegörelsebrott	BrB 12 kap. Skadegörelsebrott
Allmänfarliga brott	BrB 13 kap. Allmänfarliga brott
Vissa ekonomiskt relaterade brott (skattebrott, penningtvätt, bidragsbrott, förskingring och mutbrott)	BrB 10 kap. Om förskingring, annan trolöshet och mutbrott Skattebrottslag (1971:69) Uppbördslag (1953:272) Lag (1998:506) om punktskattekontroll av transporter m.m. av alkoholvaror, tobaksvaror och energiprodukter Lag (1994:1563) om tobaksskatt Lag (1994:1565) om beskattning av viss privatinförsel Lag (2014:307) om straff för penningtvättsbrott Bidragsbrottslag (2007:612)
Smugglingsbrott (inklusive narkotikasmuggling och tullbrott)	Lag (1960:418) om straff för varusmuggling Lag (2000:1225) om straff för smuggling Kungl. Maj:ts Tullstadga (1973:671) Tullförordning (1987:1114) Lag (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen
Narkotikabrott (inklusive dopningsbrott)	Narkotikastrafflag (1968:64) Lag (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel

[99] Att en uppföljningstid i resultatredovisningen satts om som längst fem år före det dödliga våldet, innebär dock att brott som begåtts längre tillbaka i tiden än 1999, och som omfattas av då ej längre aktuella lagrum i listan, inte omfattas av redovisningen i resultatdelen.

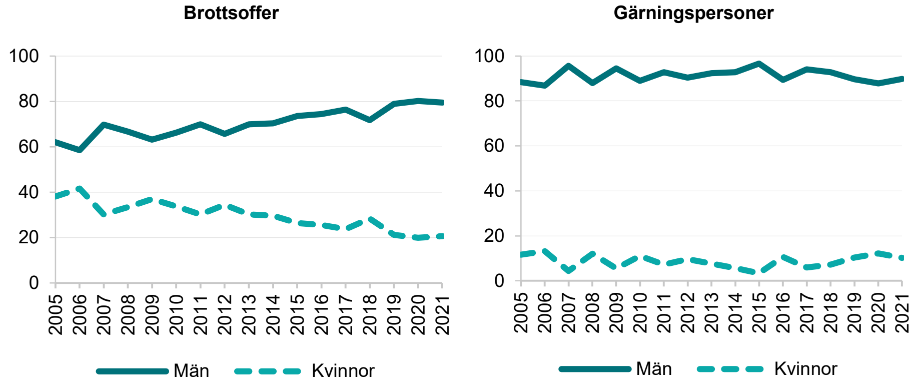
Trafikrelaterade brott (brott mot trafikbrottslagen samt andra trafikrelaterade brott)	Lag (1951:649) om straff för vissa trafikbrott Fordonskungörelsen (1972:595) Bilregisterkungörelse (1972:599) Vägtrafikkungörelse (1972:603) Trafikskadelag (1975:1410) Körkortsförordning (1977:722) Lag (1982:821) om transport av farligt gods Järnvägstrafiklag (1985:192) Fordonsskattelag (1988:327) Förordning (2019:383) om fordons registrering och användning Fordonsförordning (2009:211) Yrkestrafikförordning (1998:779) Trafikförordning (1998:1276) Körkortslag (1998:488) Lag (2001:558) om vägtrafikregister Förordning (2001:650) om vägtrafikregister Fordonslag (2002:574) Förordning (2002:713) om försöksverksamhet med varierande högsta tillåtna hastighet Fordonsförordning (2002:925) Vägtrafikskattelag (2006:227) Lag (2006:263) om transport av farligt gods Lag (1999:877) om förarbevis för moped klass I och för terrängskoter Förordning (1995:521) om behöriga myndigheter, m.m. i fråga om kör- och vilotider samt färdskrivare vid vägtransporter Yrkestrafikförordning (1988:1503) Förordning (1994:1297) om vilotider vid vissa vägtransporter inom landet
Brott mot vapenlagen eller knivlagen	Vapenlag (1973:1176) Vapenlag (1996:67) Förordning (1959:312) om förbud mot innehav av vissa stiletter m.m. Lag (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål
Övriga brott	Övriga förekommande lagrum

Bilaga 3 **Tabell- och figurbilaga**

Figur 68. Åldersfördelning bland offer och gärningspersoner i studiepopulationen. Genomsnittlig andel (procent) i respektive åldersgrupp åren 2005–2009 och 2017–2021.

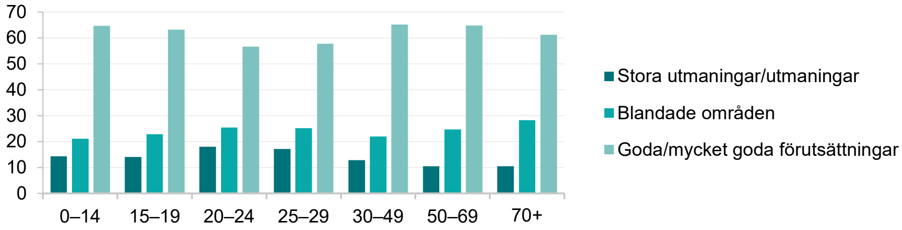
Figur 69. Andel (procent) kvinnor och män bland offer och gärningspersoner i studiepopulationen. 2005–2021.

Figur 70. Andel (procent) med respektive högsta utbildningsnivå bland offer, gärningspersoner och befolkningen. Personer i åldern 16–74 år. 2005–2021.

Figur 71. Andel (procent) i befolkningen som bodde i olika socioekonomiska områdestyper, efter ålder. 2011–2020.

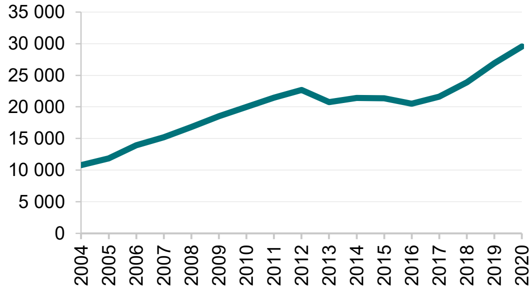

Tabell 4. Andel (procent) bland gärningspersonerna som lagförts för minst ett brott inom respektive brottskategori. Oviktade samt viktade värden. 1, 3 och 5 års uppföljningstid, personer 16, 18 respektive 20 år och äldre.[100]

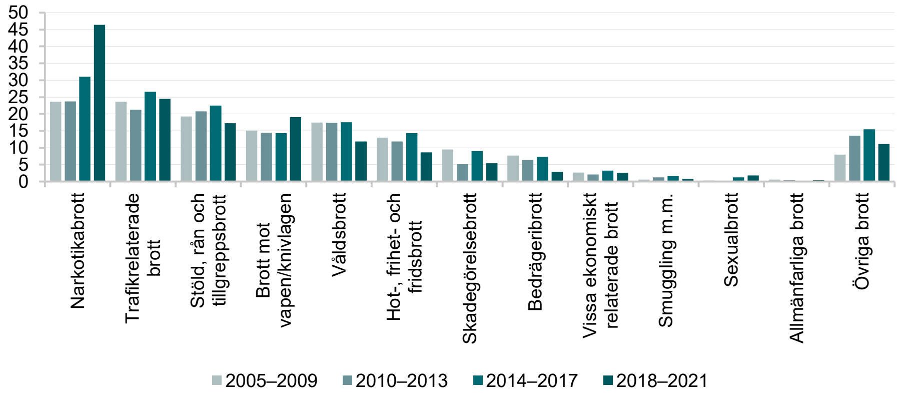
	Oviktat 1 år	Viktat 1 år	Oviktat 3 år	Viktat 3 år	Oviktat 5 år	Viktat 5 år
Narkotikabrott (inkl. dopningsbrott)	15	16	28	31	31	34
Trafikrelaterade brott	10	12	21	24	26	31
Stöld, rån och tillgreppsbrott	10	10	19	20	24	26
Brott mot vapen- och knivlagen	7	7	14	16	18	19
Våldsbrott (brott mot liv och hälsa)	6	6	15	16	21	21
Hot-, frihet- och fridsbrott (brott mot frihet och frid samt mot familj samt kontaktförbud)	4	4	12	12	16	16
Skadegörelsebrott	3	3	8	7	10	10
Bedrägeribrott	2	2	6	6	7	8
Vissa ekonomiskt relaterade brott (skattebrott, penningtvätt, bidragsbrott, förskingring, mutbrott)	1	1	2	3	4	4
Smugglings- och tullbrott	<1	<1	1	1	1	2
Sexualbrott	<1	<1	1	1	1	1
Allmänfarliga brott			<1	<1	1	1
Övriga brott	4	4	11	12	16	17

[100] Redovisningen utgår från både så kallade huvudbrott och bibrott i samtliga lagföringar. Samma person kan förekomma i flera brottskategorier.

Figur 72. Antal lagföringsbeslut där huvudbrottet var brott mot narkotikastrafflagen 2004–2020. Källa: Statistiken över personer lagförda för brott (Brå).

Figur 73. Viktad andel (procent) bland gärningspersonerna som lagförts för brott inom respektive brottskategori, under 3 år före det dödliga våldet, personer 18 år och äldre. En person kan förekomma inom flera brottskategorier. 2005–2021.

Kunskap om det dödliga våldet är viktig, inte minst mot bakgrund av den ökning av dödligt våld som skett sedan mitten av 2010-talet – en ökning som i första hand kan kopplas till dödligt skjutvapenvåld och kriminella miljöer.

Den här studien riktar fokus mot aspekter som inte tidigare har klarlagts i den svenska forskningen om dödligt våld. Rapporten är en kartläggning av den socioekonomiska situationen, den demografiska bakgrunden samt den tidigare brottsbelastningen bland offer och gärningspersoner vid dödligt våld i Sverige under perioden 2005–2021.

Rapporten vänder sig till regering, riksdag, rättsväsendets myndigheter samt andra aktörer och myndigheter inom det brottsförebyggande fältet, liksom till andra med intresse för det dödliga våldets karaktär och utveckling.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

Box 1386, SE-111 93 STOCKHOLM
Tel +46 (0) 8 527 58 400, registrator@bra.se, www.bra.se

urn:nbn:se:bra-1246